

Felles makt – felles ideologi?

En sammenlikning av lovgivning i Stortinget og rettsutvikling i Høyesterett
mellom 1976 og 2013.

Universitetet i Bergen

Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Instituttet for sammenliknende politikk

Masteroppgave

Våren 2014

Ragnhild Kisen

Abstract

The aim of this paper is to examine the relationship between the parliament and the Supreme Court in Norway. First, by studying the relationship between these two institutions on an institutional level, and secondly, try to explore if there is any reflection between the political party preferences when they implement a new law and the juridical votes when the judges apply the law in practice.

The research question is interesting because it is determined in the Constitution of Norway, that one of the most important fundamental factors of the democracy of Norway is the balance of power. This balance of power should be divided into three different branches: The Parliament, the Government and the Supreme Court. There have been many changes in the society in Norway as well as on the international arena since the constitution of Norway was written 200 years ago. These changes have made the Supreme Court in Norway more influential, and a more realistic way to see how the power of balance in Norway really works, is to see the Government and the Supreme Court as one branch, where they share one power. Especially when the judges are present in the plenary (plenumssaker), and they are practicing “prøvingsretten” the Supreme Court are acting like a political institution. I make a case study of this relationship to understand the mechanisms of how the relationship between the Government and the Supreme Court works.

By reading every “plenumssak” between 1976-2013, in all 62 cases and amount of reports of the political discussion when the law used in the “plenumssak” was implemented in the Parliament, I found a basis for a comparison between the political discussion and the voting of the judges. The analysis confirms that the Parliament and Supreme Court have a mutual dependency in their relationship. They are not only sharing one of the power branches, they are also sharing the same ideology. A majority of the judges that I could find an ideological tendency of their voting records are voting social democratic. In my analysis I also compared my results with the results that Grendstad et. al(2011c) got in their study of the ideological point of view the judges in the Supreme Court to confirm or deny my results.

Acknowledgements

The process of writing this thesis has been challenging, rewarding and an experience for life.

First and foremost, I would like to thank my supervisor Professor Gunnar Grendstad for introducing me to research of the Supreme Court in Norway. His knowledge and engagement of this topic has been a huge motivation for me. His supervision has been great and he has given me invaluable advise on both substance and structure. Benedicte Frøseth has also done a great job collecting some of the basic data information for this project.

I would also like to thank Jørn Ruud for helping me to find all of the resources I needed in the library. I would never made the process of collecting data without his help.

A large thanks to Terje Jacobsen for helping me with STATA, and Hilmar L. Mjelde and my dad Torodd Kisen for reading my drafts through the process and giving me feedback.

Last, but not least, I would like to thank all other fellow students, friends and family for their support, with a special shout to Kristin, Marte, Kristoffer and of course my mother, Inger Ødegaard.

Ragnhild Kisen

Bergen 28. Mai 2014.

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	PROBLEMSTILLING OG DENS RELEVANS OG BIDRAG	3
1.2	BEGREPSFORKLARINGER	5
1.3	OPPGAVENS STRUKTUR	6
2	TRE SENTER FOR MAKTTUTØVELSE I NORGE	8
2.1	FORHOLDET MELLOM STORTINGET OG HØYESTERETT – ET TEORETISK PERSPEKTIV	8
2.1.1	<i>Modellen for eksterne institusjonelle faktorer i Norge</i>	9
2.2	DET POLITISKE NORGE	9
2.2.1	<i>Organisering av Stortinget</i>	11
2.2.2	<i>Partigrupper og fagkomiteene</i>	11
2.2.3	<i>Odels- og Lagting</i>	12
2.2.4	<i>Plenum</i>	12
2.2.5	<i>Forarbeider til lovforslag og lovendringer i Stortinget</i>	12
2.3	HØYESTERETTSDOMMERNE OG DERES ARBEID	14
2.4	HØYESTERETTS FUNKSJON OG OPPGAVER	15
2.5	JUSS OG POLITIKK, EN LANGVARIG DISKUSJON	16
2.6	HØYESTERETT, DEN TREDJE STATSMAKT	18
3	DOMMERADFERD I HØYESTERETT	20
3.1	REALISME VERSUS FORMALISME	20
3.2	DEN JURIDISKE MODELLEN	21
3.2.1	<i>Den juridiske modellen i Norge</i>	23
3.3	HOLDNINGSMODELLEN	24
3.3.1	<i>Holdningsmodellen i Norsk kontekst</i>	25
3.3.2	<i>Rettskildene for dommerne i Norge</i>	26
3.3.3	<i>Kritikk av holdningsmodellen</i>	26
4	METODE	28
4.1	EN KVALITATIV TILNÆRMING PÅ DOMMERADFERD I HØYESTERETT	28
4.2	CASESTUDIET	29
4.2.1	<i>Avveininger ved bruk av casestudiet</i>	31
4.2.2	<i>Oppsummering av hvorfor casestudiet er det mest hensiktsmessige forskningsdesignet for denne studien</i>	34
4.3	TRIANGULERING	35
4.4	DOKUMENTANALYSE	35
4.4.1	<i>Utfordringer med bruken av dokumentanalyse</i>	36
4.5	STATISTISK METODE - KORRELASJONSANALYSE OG BIVARIAT REGRESJONSANALYSE	38
5	DATA	40
5.1	EN BESKRIVELSE AV POPULASJONEN OG DET ENDELIGE UTVALGET	40
5.1.1	<i>Plenumssaker</i>	40

5.1.2 Tid.....	41
5.1.3 Referater fra Odelstinget i Stortinget.....	41
5.1.4 Det perfekte sammenlikningsgrunnlaget, ekvivalens 1	42
5.1.5 Ekvivalens 2	43
5.1.6 Saken i Høyesterett	44
5.1.7 Ekskluderte saker.....	44
5.2 DET ENDELIGE UTVALGET AV SAKER SOM JEG SKAL BRUKE Å ANALYSERE FOR Å BESVARE PROBLEMSTILLINGEN	46
5.3 UTFORDRINGER OG MULIG SKJEVHET I DETTE UTVALGET.....	48
5.4 OPERASJONALISERING AV VARIABLER	49
5.4.1 OPERASJONALISERING AV VARIABLER PÅ INSTITUSJONELT-NIVÅ	49
5.4.2 Koding av variablene på institusjonelt nivå	52
5.4.3 OPERASJONALISERING AV VARIABLER PÅ DOMMER-NIVÅ.....	53
5.4.4 Koding av dommernes voteringer i sosialdemokratisk eller borgerlig retning	54
6 ANALYSE OG RESULTATER	55
6.1 DE 26 SAKENE I UTVALGET SOM ANALYSEN BASERER SEG PÅ	56
6.2 FORHOLDET MELLOM STORTINGET OG HØYESTERETT – TO INSTITUSJONER OM EN FELLES MAKT?.....	57
6.3 KAN MAN IDENTIFISERE EN AVSPEILING MELLOM DE TO IDEOLOGISKE BLOKKENE PÅ STORTINGET OG VOTERINGENE ENKELTDOMMERE GJØR I HØYESTERETT?	63
6.3.1 Frekvensfordeling over dommernes voteringer i sosialdemokratisk retning i plenumssaker i Høyesterett.....	63
6.3.2 Sammenlikning med Grendstad et. al (2011c) sitt studie av dommernes ideologiske ståsted	68
6.3.3 Statistiske forklaringer på modell 4.	71
6.4 OPPSUMMERING AV RESULTATER FRA ANALYSEN	74
6.4.1 Resultater fra del en av analysen	75
6.4.2 Resultater fra del to av analysen.....	75
6.5 DISKUSJON AV RESULTATER OG SVAR PÅ PROBLEMSTILLINGEN	76
6.6 VALIDITET.....	79
7 HOVEDFUNN OG KONKLUSJON	82
7.1 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	83
LITTERATUR	85
APPENDIX.....	90

Liste over tabeller, figurer og modeller

Tabeller

Tabell 1. En oversikt over de 26 sakene som er utvalget jeg baserer analysen på.....	47
Tabell 2. En oversikt over hvordan de ulike sakene i utvalget er kodet i de ulike variablene.....	52
Tabell 3. Et eksempel på koding av dommernes voteringer.....	55
Tabell 4. En oversikt over utvalget av saker.....	56
Tabell 5. Krysstabulering mellom antall saker som har blitt enstemmig vedtatt og vedtatt til tross for uenigheter, og antall dommer i Høyesterett med og uten dissens.....	57
Tabell 6. Krysstabulering mellom antall lover som er bestemt i borgerlig og sosialdemokratisk retning og hvilken politisk retning dommen får i Høyesterett.....	61
Tabell 7. Oppsummering av figur 1 og 2.....	66
Tabell 8. Appendix 1. Oversikt over alle plenumssakene mellom 1976 og 2013.....	90
Tabell 9. Appendix 2. Frekvens over antall ganger enkeltdommerne har votert i sosialdemokratisk eller borgerlig retning i ekvivalens 1-saker.....	91
Tabell 10. Appendix 3. Frekvens over antall ganger enkeltdommerne har votert i sosialdemokratisk eller borgerlig retning i ekvivalens 2-saker.....	93

Figurer

Figur 1. Frekvensfordeling av voteringene i ekvivalens 1 saker.....	64
Figur 2. Frekvensfordeling av voteringene i ekvivalens 2 saker.....	64
Figur 3. Plott over betydningsfulle enheter som påvirker modellen.....	73

Modeller

Modell 1. Korrelasjonsmatrise mellom ekvivalens 1 og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala.....	69
Modell 2. Korrelasjonsmatrise mellom ekvivalens 1 og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala uten ekstreme verdier.....	70
Modell 3. Bivariat OLS analyse med Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala som avhengig variabel.....	71
Modell 4. Korrelasjonsmatrise mellom ekvivalens 2 og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala.....	81

1 Innledning

”La meg foregripe en viktig konklusjon: Det er ingen side ved Høyesteretts virksomhet det er grunnlag for å karakterisere som partipolitisk” Tore Schei, 2011.

Grunnloven av 1814 er et politisk og juridisk dokument som definerer statsmaktens oppgaver. En tradisjonell oppfatning er at det skal være en tredeling av makten mellom den lovgivende, utøvende og dømmende makt. Disse tre ulike institusjonene skal være selvstendige og uavhengige. En realistisk oppfatning derimot, er at disse tre institusjonene er atskilte institusjoner med en felles makt (Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg 2013). Spesielt er det interessant å undersøke forholdet mellom lovgivningen og Høyesterett. Grunnen til det er at det er likhetstrekk mellom årsaks-siden hvor grunnlaget for Høyesteretts rettsavgjørelser, og grunnlaget for Stortingets lovgivning er likt. Det er også likhetstrekk på virknings-siden mellom rettsavgjørelser og lovvedtak, hvor begge institusjonene spiller en politisk rolle og er avgjørende for samfunnsutviklingen. Lovgivningen skal oppfylle politiske formål, mens Høyesteretts anvendelse av disse lovene i enkeltsaker vil virkeliggjøre, korrigere, supplere og av og til også tilsidesette de tilsiktede politiske formålene (Schei 2012: 25-26).

Høyesterettsdommernes politiske rolle blir særlig tydelig når Høyesterett løser konflikter og avgjør prinsipielle saker med betydelig politisk innhold i plenum. Dramatikken blir spesielt iøynefallende når den aktuelle loven blir tilsidesatt. Er loven som blir tilsidesatt av Høyesterett, i tillegg blitt til etter hard politisk strid, hvor Stortinget har delt seg nær midten, og vi også får en avgjørelse i Høyesterett under sterk dissens¹, ser man hvor innflytelsesrike hver enkelt av de tjue dommerne i Høyesterett er (Schei 2011). I de sakene dette forekommer, blir prøvingsretten praktisert. Prøvingsretten er en sedvanerett som gir domstolene myndighet til å kontrollere om en lovbestemmelse eller et vedtak er i strid med Grunnloven. Denne sedvane-retten blir som oftest brukt mot to paragrafer. Det er paragraf 97 som står fast at ”Ingen lov maa gives tilbakevirkende kraft” og paragraf 105, ”Fordrer statens tarv, at nogen maa afgive sin rørlige eller urørlige eiendom til offentlig brug, saa bør han have fuld erstatning af statskassen”. Alle domstoler utfører en prøvingsrett når en sak skal avgjøres i lys

---

¹ Dissens er en særmerknad en dommer skriver fordi han/hun har avvikende syn og resultat i forhold til første-voterende (Schei 2010:14).

av Grunnloven, men det er først når Høyesteretts dommerne samler seg i plenum og holder en lov eller praksis opp mot Grunnloven at prøvingsretten fullbyrdes (Grendstad et al. 2013).

For å undersøke hvordan maktforholdet mellom Stortinget og Høyesterett fungerer i praksis, skal jeg se om jeg ut fra den politiske diskusjonen i Stortinget ved lovvedtak, kan identifisere hvilken ideologisk retning enkelt dommerne i Høyesterett tolker og anvender loven. For å finne ut av dette skal jeg sammenlikne dommernes voteringer i de 62 plenumssakene som er gjort i Høyesterett mellom 1976 og 2013 med lovvedtakene i Odelstinget på Stortinget da den sentrale loven i plenumssaken ble vedtatt. Mer presist skal jeg undersøke følgende problemstilling: *"Hva er sammenhengen mellom politiske voteringer i Stortinget og voteringer av dommerne i Høyesterett?"*.

1.1 Problemstilling og dens relevans og bidrag

Problemstillingen og dette studiet er svært aktuelt i 2014 hvor grunnloven i Norge feirer 200 år. I den forbindelse, har det kommet forslag om å gjøre endringer og oppgraderinger av konstitusjonen, hvor et av forslagene er å grunnlovsfeste prøvingsretten². Debatten rundt dette har skapt engasjement både i Stortinget og hos folk i næringslivet og i academia, og man får understreket hvor viktig det er å studere Høyesterett for å få en god forståelse av hvordan de innflytelsesrike høyesterettsdommerne arbeider³.

Ikke bare fordi dette temaet er aktuelt som en politisk debatt denne våren, men også fordi man ser at forholdet mellom Stortinget og Høyesterett i stadig større grad blir viktigere, er denne studien et bidrag til et tema som trengs å studeres og analyseres grundigere. King, Gary, Robert O. Keohane og Sidney Verba (1994) påpeker to grunnleggende kriterier for hensiktsmessig tema og forskningsspørsmål 1) problemstillingen skal være viktig for samfunnet, 2) forskningen skal berike den statsvitenskapelige disiplinen.

Da det gjelder punkt 1, er tema og problemstilling relevant og viktig for samfunnet på grunn av fire faktorer: a) Høyesterett spiller en viktig demokratisk rolle ved at Høyesterett ut fra sin kontrollfunksjon beskytter innbyggernes kanaler for vertikal kontroll av de andre statsmaktene. Dette ved å sørge for at representanter fra den lovgivende og utøvende forsamling ikke misbruker makten de har blitt tildelt av velgerne (Gloppen, Siri, Bruce M. Wilson, Roberto Gargarella, Elin Skaar og Morten Kinander 2010:16).

b) Høyesterett bidrar som institusjon til å skape en dynamisk utvikling av retten hvor de behandler samfunnsproblemer med prinsipielle spørsmål. Med dette bidrar Høyesterett til en rettsutvikling som skal gjenspeile og påvirke den generelle samfunnsutviklingen i Norge, noe som fører til at det er meget relevant og viktig å se nærmere på, og bli kjent med dommernes adferd i Høyesterett (Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg 2011a).

---

² Det å grunnlovsfeste prøvingsretten er ett av tre store endringer som det har kommet forslag om. De to andre forslagene er å begrense grunnlovsrettighetene med en ny §115 som gir adgang til å begrense enkelte menneskerettigheter i vanlig lov, og en ny §116 som skal gi hjemmel for å fravike grunnloven i det som gjerne kalles konstitusjonelle nødrettsinstitusjoner (Fillet, Arne. 2014)

³ Avgjørelsen skal tas i Stortinget om få uker, så det har enda ikke blitt vedtatt noen endringer.

c) Det tredje faktoren som er et godt argument på hvorfor denne problemstillingen er viktig for samfunnet, er at man ser en utvikling hvor makten går fra de folkevalgte og over til embetsmenn. Dette kan føre til et demokratisk underskudd for borgere i landet, og derfor være en utfordring til prinsippene som det Norske demokratiet bygger på, hvor det skal være en tredeling av makten. Maktutredningen fra 2002 konkluderer med at domstolene, både nasjonale og internasjonale, har styrket sin innflytelse på bekostning av særlig Stortinget i Norge (Schei 2008).

d) Temaet er også relevant å studere for å øke forståelsen av det norske rettssystemet, til å forstå forholdet mellom jus og politikk, samt gjøre Høyesterett mer gjennomskiktig. Det er et fåtall av borgerne i Norge som vet hvem de 20 dommerne i Høyesterett er, noe som er oppsiktsvekkende med tanke på hvor innflytelsesrike – og stor rolle de har for samfunnsutviklingen i dette landet.

Kravet om at studien bør være med å berike den statsvitenskapelige litteraturen blir tilfredsstillende både a) metodisk, b) teoretisk og c) empirisk;

a) Hovedargumentet for at denne studien er med på å berike den statsvitenskapelige litteraturen, er at den bidrar med en ny metodisk tilnærming på et felt som det har blitt gjort en del forskning på tidligere. Flertallet av disse studiene har blitt gjennomført ved hjelp av avanserte statistiske metoder, hvor fokus har særlig vært på hvilke faktorer som er avgjørende for at en dommer dissenterer. Jeg mener at det er på tide med en ny vinkling og et nytt datagrunnlag for å studere dommere. Jeg mener at det er viktig og utforske dette mer i dybden for om mulig kunne avdekke nye sammenhenger og variabler som kan bli oversett av avanserte statistiske metoder, så jeg har derfor valgt å gjøre et kvalitativt studie med noen enkle statistiske analyser. I tillegg bidrar jeg med en ny måte å identifisere dommernes ideologiske tilhørighet på. I tidligere forskning er det brukt en variabel som identifiserer hvilken regjering som var utnevnesregjeringen til den enkelte dommeren for å si noe om ideologisk ståsted, men i denne studien identifiserer jeg dette ved å utarbeide et sammenlikningsgrunnlag mellom voteringene gjort i Stortinget av politiske partier og voteringene til enkeltdommerne i Høyesterett.

I denne studien tar jeg i bruk kvalitativ forskningsmetode, og jeg går i dybden av datamaterialet som er grunnlaget for analysen. Dette datamaterialet har aldri blitt brukt i denne sammenhengen tidligere, så datainnsamlingen er et bidrag i seg selv. Datainnsamlingen var tidkrevende og utfordrende. Jeg har gått igjennom X antall møtereferater fra Odelstinget for å finne den siste endringen (før saken ble tatt opp i plenum i Høyesterett) på den bestemte paragrafen i den bestemte loven, hvor referatene kan være alt fra ti til 60 sider med tekst. I tillegg har jeg lest de 62 dommene fra plenumssakene. Denne datainnsamlingen kunne la seg gjøre med tanke på at jeg hadde ett år til disposisjon for denne studien. På grunn av bidraget med nye data og en ny innfallsvinkel for å studere dommerne i Høyesterett, kan denne studien generelt bidra til å forsterke eller konstatere den tidligere forskningen, samtidig som at disse dataene kan brukes i videre forskning.

- b) Teoretisk vil mitt bidrag være å forklare at teori som i utgangspunktet er teori for den amerikanske Høyesterett, også kan brukes i forklaringen av Høyesterett i Norge. Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2010a), Bentsen (2012) Skiple (2012) og Jacobsen (2012), mener at det er uproblematisk og ta i bruk disse teoriene. Sunde (2012:169) er litt mer forsiktig, og mener at man bør gjøre mer forskning på Høyesterett i Norge før man sammenlikner den amerikanske og den skandinaviske rettsrealismen.
- c) Empirisk vil min analyse bidra med kunnskap om forholdet mellom to sentrale institusjoner i Norge, samt en systematisering av den eksisterende diskusjonen hvorvidt dommerne i Høyesterett er ideologiske i sitt arbeid eller ikke. Høyesterett uttrykker selv også et ønske om å arbeide med å utvikle mer åpenhet rundt arbeidet de gjør, noe denne oppgaven også kan bidra med.

1.2 Begrepsforklaringer

Begreper og begrepsforklaringer i denne studien er først og fremst ment som et verktøy for både leseren og forskeren ved at man identifiserer relasjonen mellom konseptet og måling av konseptet (Goertz 2006). Jeg ser det som nødvendig å klargjøre hva som menes med ”ideologisk” og ”dommeradferd”. Da jeg skal se nærmere på om jeg kan finne en ideologisk tendens i dommerne i Høyesterett sitt arbeid, tar jeg utgangspunkt i den tradisjonelle høyre-venstredimensjonen som er målt etter politisk ideologi. Valgforskning har lenge vist høyre-

venstredimensjonens dominans i politisk adferd, og brukes ofte til å gi en beskrivelse på hvordan ulike politiske partier står i forhold til hverandre. Dens hovedkomponenter inkluderer statens samfunnsoppgaver og roller i forhold til individ og privatliv med hensyn til eierskap, eiendom, intervensjon i økonomisk og politisk natur – akkurat slik vi forventer utgangspunktet er for de prinsipielle rettsspørsmål som Høyesterett velger å behandle (Grendstad et.al.2011c). Hva statsvitene legger i ”dommeradferd” er dommernes stemmegiving.

1.3 Oppgavens struktur

I kapittel 2 presenterer jeg teorien som legger det institusjonelle rammeverket for denne oppgaven. Først presenterer jeg de to institusjonene jeg skal sammenlikne og analysere i denne studien: Stortinget og Høyesterett. Denne presentasjonen inneholder både Stortingets og Høyesteretts viktigste oppgaver, funksjon og ansvar, samtidig som jeg presenterer en teori som argumenterer for hvorfor det er så viktig å identifisere forholdet mellom disse to institusjonene for å kunne besvare problemstillingen min tilfredsstillende.

I kapittel 3 presenterer jeg det teoretiske rammeverket på individ-nivå. Denne teorien forklarer dommernes adferd i Høyesterett, og jeg kommer til å presentere og diskutere både den juridiske – og holdningsmodellen.

I kapittel 4 beskriver og diskuterer jeg kvalitativ metode og bruken av casestudiet som er den metoden som egner seg best i dette studiet. Her diskuterer jeg Gerring (2007) sine åtte punkter for casestudie, samtidig som jeg presenterer bruken av dokumentanalyse som metode for innhenting av data og fordeler og ulemper ved å bruke dokumentanalyse. I tillegg presenterer jeg bruken av korrelasjon og bivariat regresjonsanalyse som er to statistiske teknikker til å analysere dataene som jeg benytter meg av.

I kapittel 5 presenterer jeg utvalget av de plenumssakene som analysen baserer seg på. Jeg presenterer også en oversikt over og forklarer de variablene på både institusjon – og individ nivå, samt en operasjonalisering av variablene.

I kapittel 6 utfører jeg den empiriske analysen for å undersøke om man kan si at dommernes arbeid i Høyesterett er politiske eller ikke. Her blir analyse av data presentert i tabeller og

modeller før jeg avslutter kapitlet med å diskutere disse resultatene opp mot problemstillingen.

I kapittel 7 konkluderer jeg oppgaven i lys av problemstillingen og resultatet av studien, og hva dette forteller om dommerne i Høyesterett sitt arbeid. Oppgavens avsluttes med forslag til videre forskning.

2 Tre senter for maktutøvelse i Norge.

Grunnloven av 1814 fordeler oppgaver og myndighet mellom Storting, regjering og Høyesterett ut fra prinsippet om ”maktfordeling”, som er ett av de grunnleggende prinsippene som det norske demokratiet bygger på. Grunnloven definerer Stortinget som den lovgivende makt, regjeringen som den utøvende makt, og Høyesterett som den dømmende makt. Nedenfor kommer en presentasjon av hvordan det politiske Norge fungerer, med særlig fokus på Stortinget og Høyesterett. I dette kapitlet definerer jeg det institusjonelle rammeverket for oppgaven ved først å diskutere teorien som argumenterer om hvorfor det er så viktig og studere forholdet mellom disse to institusjonene for å kunne besvare problemstillingen min på en tilfredsstillende måte. Etter teori-gjennomgangen presenterer jeg Stortingets funksjon, oppgaver og ansvar, før det blir en tilsvarende gjennomgang av Høyesterett.

2.1 Forholdet mellom Stortinget og Høyesterett – et teoretisk perspektiv

Innenfor forskningen på dommeradferd i Høyesterett har modellen for interne og eksterne institusjonelle faktorer blitt mer innflytelsesrik, og særlig fra 2000-tallet kan man ikke unngå denne modellen i studier av dommerens adferd i Høyesterett (Epstein og Jacobi 2010). Dette gjelder også for denne studien, hvor særlig modellen for eksterne faktorer kan være med på å skape en forståelse av hvorfor dommerne arbeider slik de gjør. Modellen kan også være med på å forklare forholdet mellom Stortinget og Høyesterett, og muliggjør en interessant beskrivelse av Høyesterett som institusjon og hvorfor sammenlikningen mellom Storting og Høyesterett er så viktig. Den eksterne institusjonelle modellen hevder at det er den hierarkiske strukturen som Høyesterett er en del av i en internasjonal kontekst som er utgangspunktet for dommernes mulighet til å påvirke andre deler av statsforvaltningen som Storting og regjering. Dommerne opererer ikke i et vakuum, men prøver å forutse andre aktørers reaksjoner på samme måte som andre aktører forsøker å forutse juridiske kjennelser.

Dette betyr ikke at dommerne ikke ønsker å maksimere sine personlige preferanser, men at deres voteringer i stor grad blir konstruert av det politiske og institusjonelle miljøet de er i, hvor dommerne blir påvirket av nasjonale statsmakter og internasjonale rettsmyndigheter, og/eller at de manøvrerer seg strategisk i forhold til disse (Dyevre 2010:14).

2.1.1 Modellen for eksterne institusjonelle faktorer i Norge

På grunn av Norges medlemskap i internasjonale samarbeider, er Norge bundet til internasjonale domstoler og internasjonale lover og regler. Østerud (2012) argumenterer for at Høyesterett i Norge har fått en mer sentral rolle som maktinstans på grunn av denne internasjonale samhandlingen, noe Gloppen (2010) også konstaterer. Smith (2000) er også med på at domstolene har fått en mer sentral rolle i statsforfatningen. Grunnen til dette, er at Høyesterett har fått en styrket innflytelse av lovreguleringer på nye samfunnsområder som gir grunnlag for flere tolkningsoppgaver. Noen vil kanskje mene at mer bruk av skjønsmessige begreper i loven gir større vingefang til dommere, og at dommerne får mer makt. Men samtidig som at Høyesterett har fått nye oppgaver å arbeide med, har forvaltningen og private voldgiftsordninger i følge Smith (2000) tatt naturlige arbeidsoppgaver fra domstolene. Dette fører til at ”sluttsummen” på om Høyesterett har fått mer makt kan være vanskelig å definere. ”Sluttsummen fra et maktsynspunkt er i norsks sammenheng en høyst usikker størrelse” (Smith 2000:142).

2.2 Det politiske Norge

Norge blir av Freedomhouse omtalt som ett av verdens mest velfungerende demokratier (Freedomhouse, 2013). Dette blir understreket ved at Norge blir plassert blant de landene i verden hvor det i liten grad er utbredt korrupsjon på Transparency International sin årlige ranking (2013) (Transparency, 2013).

Demokratiet i Norge fungerer i praksis som et representativt demokrati, hvor de folkevalgte er ansvarlige ovenfor borgere ved å jobbe mot de politiske målene de stilte til valg på (Østbø 1995). De folkevalgte sitter i parlamentet (Stortinget) som består av 169 representanter fra ulike partier. Stortinget er det lovgivende organ, og fikk med innføringen av parlamentarismen i 1884 slått fast sin ledende stilling. Stortinget og regjeringen utgjør ett politisk maktsenter som i stor grad tar stilling til de samme spørsmålene. Det skjer på grunnlag av partipolitiske programmer og ideologier, og med stor gjensidig avhengighet (Kjønstad 2006).

Det er det politiske partiet som får flest stemmer ved Stortingsvalget som blir avholdt hvert fjerde år som danner regjering. Regjeringen er Norges første statsmakt, det utøvende organ

som skal iverksette det som blir vedtatt i Stortinget. Arbeiderpartiet er det partiet som oftest har vært i regjering siden 2. verdenskrig. Det er i år 69 år siden Einar Gerhardsen, representert ved Arbeiderpartiet stod i spissen for den første samlingsregjeringen i Norge. Siden den gang har Arbeiderpartiet styrt Norge i over førti år. Dette med tidvis avbrekk av borgerlige regjeringer.

Arendt Lijphart (1991) har utarbeidet to typologier som beskriver og forklarer hvilke konstitusjonelle avveininger nye demokratier bør være oppmerksomme på, ved at han identifiserer et skille mellom land med ulike konstitusjonelle kjennetegn som han definerer i to ulike modeller. Det er ”Konsensus modellen” og ”Westminister modellen”. Norge faller inn under ”Konsensus modellen”, i motsetning til for eksempel England som passer best til å bli forklart av ”Westminister modellen”. Landene som blir identifisert ved konsensusmodellen, har en grunnlov, de praktiserer et flerpartisystem, og det forholdstallsvalg ved de nasjonale valgene. Norge har en grunnlov, det er mange politiske partier som er fordelt på en ideologisk høyre/venstre skala som konkurrerer om stemmene til borgerne ved valg. I Norge blir det praktisert forholdstallsvalg som sørger for at de valgte politikerne representerer både et parti og et fylke.

Landene som identifiseres som ”konsensusmodell-land”, praktiserer et to-kammer system i parlamentet, en beskrivelse som passet godt for Norge og Stortinget før 2009, hvor det var en inndeling av representantene i Odels- og Lagting (en ordning som senere har blitt gjort om til at alle saker behandles i plenum). I konsensusmodellen er det også slik at flertallet i parlamentet skal bestemme ved konsensus. Eksempelvis er det slik at det ved en eventuell grunnlovsendring må være et to tredjedels flertall i Stortinget for at det skal bli vedtatt en endring. Dette er en motsetning til slik det blir praktisert i landene som faller inn under Westminister modellen, hvor de praktiserer prinsippet om ”the winner takes it all”. Det vil si, at det er det partiet som fikk flest stemmer ved forrige valg som bestemmer uavhengig om de andre representantene i parlamentet er uenige (Lijphard 1991).

2.2.1 Organisering av Stortinget

Stortinget og de folkevalgte som sitter der, har mange oppgaver. I tillegg til å være lovgivende skal Stortinget vedta statsbudsjettet, de skal kontrollere regjeringen og statsforvaltningen og behandle planer og retningslinjer for statens virksomhet. For å ta tak i disse arbeidsoppgavene med en ansvarsfordeling i Stortinget er de 169 representantene organisert i ulike komiteer og partigrupper (Mellbye, Axel J og Karl-Erik Kval 2012).

2.2.2 Partigrupper og fagkomiteene

Partigruppene på Stortinget er representanter fra samme politiske parti. Alle partiene har hvert sitt gruppemøte med partifeller der de diskuterer saker som står på Stortingets dagsorden. Det kan være stor uenighet innad i partigruppene før de kommer frem til hvordan partiet skal votere i Stortinget. De fleste partiene stiller imidlertid ofte representantene fritt i saker som handler om mer personlige verdspørsmål, og når det er snakk om saker av geografisk interesse. Ofte ser man at partiene på høyresiden tradisjonelt er mer åpne for å stille representantene sine fritt. Partigruppene ledes av en parlamentarisk leder (Østbø 1995:140).

Representantene på Stortinget er også med i en fagkomite. I disse fagkomiteene er det representanter fra alle politiske partier som har blitt stemt inn ved siste Stortingsvalg. Det er i alt tolv fagkomiteer. Komiteens oppgave er at de skal behandle saker innenfor et avgrenset samfunnsområde. Noen komiteer har et arbeidsfelt som tilsvarer et departement, mens de andre komiteene får saker fra flere departementer, eksempelvis næringskomiteen som behandler saker både innen landbruk, fiske og industri (Rønning 2009, Østbø 1995).

Komiteene har flere viktige funksjoner. Blant annet ved at de forvalter saksekspertise både i forhold til regjering, forvaltning og Stortinget for øvrig. Komiteene er også et kontrollorgan mellom Stortinget og forvaltningen, samt at de forbereder saker til Stortinget. Møtene i partigruppene og fagkomiteene er blant de viktigste i Stortinget, og stortingsrepresentanter som er lite i medias rampelys kan ha stor innflytelse og høste stor anerkjennelse innad på grunn av sin innsats i eksempel fagkomiteen. Det er påpekt at fagkomiteens arbeidsform er konsensus-skapende; den fremmer enighet på tvers av partigrenser, noe som er motsetning til den åpne debatten i plenum i Stortinget, hvor det er viktig for de ulike partiene å markere seg i forhold til de andre (Rønning 2009).

2.2.3 Odels- og Lagting

Før 1. oktober 2009 var Stortinget organisert i en type to-kammer ordning, hvor det var en inndeling i Odelsting og Lagting. Lagtinget bestod av $\frac{1}{4}$ (41 medlemmer) av representantene i Stortinget. Disse ble valgt inn. I Odelstinget var de resterende $\frac{3}{4}$ av representantene (124 medlemmer). Denne inndelingen hadde historisk sett sin betydning ved at det var i lovsaker og ved spørsmål om riksrett for eksempel bare var Odelstinget som kunne foreslå at det skulle bli reist Riksrett. Arbeidsdelingen i lovsaker hadde også størst betydning i forfatningskampen før parlamentarismens gjennombrudd (Rønning 2009). I dag tas alle lovendringer og lovforslag opp i plenum. Bakgrunnen for denne endringen var at to-kammer ordningen ble sett på som overflødig av den grunn at Lagtinget sjeldent var uenig med Odelstinget. Odelstinget hadde en mye større andel av representantene med verv i partigrupper og komiteer, og var dermed politisk langt tyngre enn Lagtinget. Saksgangen var slik at Odelstinget fattet et vedtak som medfører at saken går videre til Lagtinget. Typisk aksepterte lagtinget odelstingets løsning, og lov-forslaget er dermed akseptert av nasjonalforsamlingen (NOU:1999).

2.2.4 Plenum

Alle stortingsrepresentantene har møterett i plenum, og etter 2009-ordningen, blir alle nye lover og lovforslag behandlet i plenum. Før 2009 var det ikke slik at alle måtte være tilstede for at et vedtak skulle fattes, men politikerne kunne ”bytte” fravær slik at like mange fra regjeringen og fra opposisjonen var borte (Rønning 2009).

2.2.5 Forarbeider til lovforslag og lovendringer i Stortinget

Grunnloven stadfester at ”folket utøver den lovgivende makt ved Storhtinget”, og at det tilkommer Stortinget ”at give og ophæve love”. Videre stiller Grunnloven opp regler for hvordan de folkevalgte går frem når de vedtar formelle lover som regulerer individenes rettigheter og plikter og vanligvis er det en tidkrevende saksgang hvor det er mange ledd som er involvert (Nordby 2004). Stortingets arbeidsoppgaver har økt formidabelt fra 1814 og frem til i dag. Antall lovsaker siden 1814 er femdoblet, og Stortinget vedtar ca. hundre lover per år. I tillegg skal lovene innpasses i en mer kompleks virkelighet enn tidligere som følge av Norges medlemskap i mellomstatlige samarbeider (Rønning 2009). Siden 1814 er Grunnloven endret etter §112 287 ganger, og nærmere tre fjerdedeler av paragrafene flere enn en gang (Sejersted 2013).

Bakgrunnen for en lovsak er vanligvis en proposisjon til Stortinget fra regjeringen (departementene), men det kan også være representantene i Stortinget som ønsker å fremme lovforslag. Regjeringen oppnevner et sakkyndig utvalg som utarbeider et forslag til lov, en NOU (Norges offentlige utredninger). Lovutkastet blir videre sendt til berørte organisasjoner og departementer til høring. Deretter blir NOUen sendt til Kongen i statsråd som vedtar proposisjonen. Etter at Kongen har gitt ”fullmakt” til denne proposisjonen, blir den sendt til Stortinget. Det er en av fagkomiteene i Stortinget som først mottar proposisjonen, før de går til Stortinget i plenum. Før 2009, da det fortsatt ble praktisert et to-kammer system, ble innstillingen sendt til Odelstinget. Det var ofte komiteens forslag til lovendring eller ny lov som ble tatt opp til diskusjon, men av og til kunne også Odelstinget selv komme med nye forslag til ordlyden av loven (Mellbye et. al 2012). Videre ble forslaget sendt til Lagtinget før loven blir registrert i en database hos Lovdata. Når en lovsak er behandlet i Stortinget blir det skrevet et lovvedtak. Lovvedtaket gjengir alle endringer i loven som er fattet under lovbehandlingen.

Av og til kan lovendringer også skje uten at det blir sendt en proposisjon til Stortinget, ved kongelig resolusjon. Dette innebærer at regjeringen med kongen i statsråd fatter en formell beslutning om for eksempel å endre en forskrift. Det som da skjer, er at det blir oppnevnt en fagkomite av regjeringen som skal utarbeide en NOU. Denne NOUen blir sendt ut på høring til departementet og til berørte aktører som for eksempel kan være interesseorganisasjoner eller næringsliv. Videre blir den sendt som en stortingsmelding til Stortinget hvor den berørte fagkomiteen på Stortinget lager en innstilling. Denne innstillingen diskuteres så i Stortinget før den igjen blir sendt tilbake til regjeringen. I disse tilfellene går ikke debatten i Stortinget ut på om hvorvidt denne loven skal vedtas eller ikke, men de voterer over hvilke tilbakemeldinger de skal gi til regjeringen om eventuelle endringer. Kort sagt, kongelig resolusjon blir vedtatt av kongen, ikke av Stortinget slik en proposisjon blir (regjeringen, 2014, Østbø 1995:92). Et eksempel på en forskrift som ble endret ved kongelig resolusjon var forskriften om endring om spesielle kvoteordninger for kystfiskeflåten og i forskrift om strukturkvoteordning for havfiskeflåten som var bakgrunnen for Volstad-dommen (Rt-2013-1345).

Den økende arbeidsmengden og kravene til ekspertise har gjort det stadig mer vanlig at Stortinget nøyer seg med å vedta fullmaktslover og rammelover. De folkevalgte vedtar da

hovedtrekkene i en ny lov eller lovendring og overlater til forvaltningen å utarbeide de detaljerte retningslinjene og forskriftene for hvordan loven skal virke i praksis. Flere har pekt på at Stortinget på denne måten gir fra seg noe av sin lovgivningsmyndighet, slik den er fastsatt i Grunnloven (Mellbye et. al. 2012).

Forholdet mellom Stortinget og Høyesterett er i stadig endring. Ved økt vektlegging av borgernes rettigheter - rettsliggjøring, får Høyesterett en ny og mektigere stilling i statsapparatet. Stortinget har gjennom årene vedtatt lover som gir befolkningen rett til et spekter av tjenester og ytelser fra velferdsstaten, samtidig som at de har slått fast at både EØS-avtalen og Den europeisk menneskerettighetskonvensjonen (EMK) skal ha en sentral plass i det norske lovverket, noe som legger flere føringer enn tidligere for hvordan man skal drive politikk.

2.3 Høyesterettsdommerne og deres arbeid

Høyesterett er Norges tredje statsmakt, den øverste nasjonale domsmyndighet, og har derfor stor innflytelse både innenfor rettssystemet, academia og i fordelingen av rettigheter og ressurser i samfunnet (Sunde 2011, Grendstad et. al. 2011b:3). Det norske rettssystemet er organisert som en pyramide som er delt inn i tre nivåer med tingrett, lagmannsrett og Høyesterett. I denne pyramiden bekjenner man seg med en prejudikatsteori for rettsdannelsen i domstolene, hvor underordnede domstoler må bøye seg for Høyesteretts retningsoppfatning. Høyesterett er den sentrale rettsdanner blant norske domstoler (Ryssdal 2012).

I Høyesterett jobber det 19 høyesterettsdommere, 20 med justitiarius Tore Schei. Formelt blir Høyesteretts dommerne utnevnt av den sittende regjeringen, men stillingen besettes for alle praktiske formål etter innstillingen fra Innstillingsrådet for dommerne⁴ (Kolsrud 2014). Dommerne blir ansatt til pensjonsalder med mindre det er snakk om en midlertidig konstituert dommer. Dette er for å sikre at deres avgjørelser er faglig motivert, hvor dommerne arbeider uten frykten for at deres avgjørelser er motstridende med regjeringen som ansatte dem (Sunde 2011).

---

⁴ Innstillingsrådet er et uavhengig organ som intervjuer og velger ut kandidater til dommerembeter, og gir sitt synspunkt til justisministeren.

Høyesterett er uavhengig fra de andre statsmaktene og står fritt i deres doms avgjørelser. De står også fritt til å bestemme hvilke saker som skal tas opp til behandling. Det er ankeutvalget som bestemmer hvilke saker som skal behandles, et utvalg som dommerne selv sitter i på tur og med rotasjon. Grunntanken er at Høyesterett normalt bare skal behandle saker som enten er av vesentlig prinsipiell betydning, eller som er helt spesielt store og viktige (Bernt og Doublet 1999). Totalt av sakene som blir sendt til Høyesterett, er det en liten andel av ankene som blir sluppet frem til avgjørelse.

2.4 Høyesteretts funksjon og oppgaver

Grunnlovens kapittel D inneholder bestemmelser ”om den dømmende magt”. Av de fem bestemmelsene kapittel D inneholder, gjelder to av disse Riksretten og tre Høyesterett. Men selv for Høyesterett, er reguleringen sparsom og Grunnloven gir få retningslinjer for hva som innebærer at Høyesterett skal være ”den dømmende magt”. Den viktigste bestemmelsen, og den bestemmelsen det ikke er rom for å tolke feil, er Grunnlovens paragraf 88 om at Høyesterett skal dømme i siste instans (Schei 2012:17).

I tillegg til at Grunnloven fastslår at Høyesteretts viktigste oppgave er å dømme i siste instans, definerer Høyesterett selv, at de tre viktigste arbeidsoppgavene de har, er å være rettsavklarende, skape rettsenhet og drive rettsutvikling (Høyesterett 2013). De to førstnevnte oppgavene følger direkte av poenget med å ha en høyesterettsinstans i rettssystemet, hvor det å være rettsavklarende og det og skulle skape rettsenhet for alle domstolene er avgjørende for å kunne være en rettsstat. Men dersom vi ser på utviklingen i rettspraksisen, ser man en trend i at den siste funksjonen, er den funksjonen som har størst betydning. Med dyrkelse av rettsutvikling kommer politikken og jussen nærmere hverandre ved at dommerne i Høyesterett i funksjonen av å drive ”rettsutvikling” kan være med å legge føringer på samfunnsutviklingen i Norge (Smith 2012:157). En av mange grunner til dette, er Norges deltakelse i overstatlige organisasjoner, både ved EØS-avtalen som Norge inngikk i 1994 og Menneskerettighetsloven av 1999. EFTA-domstolen i Luxemburg legger også føringer for Norge, samt WTO (Den internasjonale frihandelsorganisasjonen) og FN (Sunde, 2011)⁵.

---

⁵ Som et bilde på dette kan man se at på 1980-tallet skyldtes 1 prosent av lovforslagene i Stortinget internasjonal tilpasning, mens fra midten av nittitallet og frem til totusen måtte Stortinget vedta hundre større lovendringer på grunn av internasjonal avtaleverk. Dette utgjør 15 prosent av alle lovendringene (Rønning 2009).

2.5 Juss og politikk, en langvarig diskusjon

Forholdet mellom juss og politikk har en lang tradisjon innenfor samfunnsvitenskapelig forskning i Amerika hvor teoriene for dommeradferd har sitt utspring fra. Men i Norge har dette nærmest vært fraværende. Debatten rundt Høyesterett og denne institusjonens arbeid tok seg imidlertid opp på 1960-tallet, da det ble en intens diskusjon mellom historiker Jens Astrup Seip og jurist Johannes Andenæs. Debatten gikk den gang ut på at historiker Seip argumenterte for at Høyesterett hadde spilt en stor politisk rolle i etterkrigstiden, mens Andenæs på sin side var uenig, og argumenterte for at det å bruke ordet politikk til å forklare Høyesteretts arbeidsoppgaver, ble feil og misvisende (Seip 1965a,b, Andenæs 1965a,b, 1990). I senere tid har også statsviterne i Norge begynt å finne dette temaet interessant og blitt mer sentrale i debatten om Høyesterett sin funksjon i samfunnet.

Tidligere var diskusjonen om forholdet mellom juss og politikk sentrert rundt temaet om hvorvidt Høyesterett var en politisk institusjon eller ikke⁶. I dag derimot, er det enighet om at Høyesterett er et politisk organ, i alle fall dersom man forstår ordet ”politisk” riktig; Høyesterett er med på å utvikle samfunnet ved at de kan påvirke fordelingen av byrder og goder i samfunnet. Samtidig legger Høyesterett grunnlaget for hvordan liknende saker skal bli dømt i fremtiden. ”Spissformulert kan vi si at hovedpoenget med å ha en nasjonal Høyesterett som vi har i Norge, ikke er å få en tredjebehandling av saker, men for å få avgjort prinsipielt viktige saker gjennom dommer som har prejudikatsvirkning – dommer der den bærende rettsforståelsen skal legges til grunn for andre saker hvor tilsvarende rettslige spørsmål oppstår” (Schei 2010).

I 1975 uttalte Carsten Smith: ”Man bør etter mitt skjønn i større grad enn det er vanlig i rettslitteraturen erkjenne at Høyesterett har en politisk funksjon, og man bør i større grad enn det er vanlig i vårt rettsliv anerkjenne at Høyesterett skal ha en politisk funksjon”. Dagens Justitiarius Tore Schei er enig; ”Jeg mener svaret på om Høyesterett har en politisk funksjon er ja”, men han understreker at det er forskjeller mellom Høyesterett og de øvrige statsmaktens oppgaver og funksjoner ved at den juridiske metoden og rettskildefaktorene hindrer dommerne i å inneha sine ideelle standpunkter i enhver sammenheng (Schei 2012).

Dette perspektivet har forskning gjort av Grendstad et. al. (2011b) motbevist ved at de i sitt studie undersøkte stemmegivingen til dommere i 26 plenumssaker over en 85-årsperiode, og

---

⁶ Se Seip (1965a,b,c) og Andenæs (1965a,b,1990)

kunne avdekke at dommernes voteringer ble påvirket av deres ideologiske ståsted. Grendstad et. al (2011b) ser på Høyesterett sin prøving av lover mot Grunnloven som en type politikktutforming, og med det utgangspunktet, undersøkte i hvor stor grad ikke-juridiske faktorer som alder, utnevnesregjering og tidligere yrkesbakgrunn påvirker stemmegivingen til dommerne i grunnlovssaker. Resultatene deres viser at utnevnesregjering kan bidra til å forklare hvorfor dommerne dissenterer i Høyesterett, som kan tyde på at dommerne i Høyesterett i Norge blir påvirket av sine politiske preferanser i sitt arbeid (Grendstad et. al.2011a, 2011b).

Resultatene på forskningen til statsviterne har blitt møtt med skepsis og fått kritikk fra juristene. Justitiarius Tore Schei er enig i at Høyesterett har en politisk funksjon, men at det ikke er noen side ved Høyesteretts virksomhet som kan karakteriseres som partipolitisk (Schei 2012). Jens Edvin Skoghøy (2010) understreker at disse tolkningene av resultatene til Grendstad et. al.(2010 a, b) åpenbart er uholdbare. Skoghøy får støtte av Sunde (2012) som mener at dommerne er bundet til den juridiske metoden, og arbeider derfor ikke etter sine politiske preferanser.

Carsten Smith (1990:426) er derimot litt mer konstruktiv og skriver: ”Rettsanvendelse skjer i et spenningsfelt mellom rettsteknikk og rettspolitik. Løsningen forekommer som et resultat i denne kraftens parallelogram. Rettens politikk er politikk – innenfor sine samfunnsområder, med side virkemidler og med sine bindinger”. Til tross for at dommerne har strenge retningslinjer og arbeide etter, er disse av og til vage, noe som gjør at det er rom for ulike tolkninger og vektlegging av ulikt skjønn, ulike normer og verdier blant dommerne. Dette ser man særlig i saker hvor det er få eller ingen lover eller juridiske retningslinjer å støtte seg på. Smith sitt perspektiv åpner opp for fremgangsmåten til statsviterne.

2.6 Høyesterett, den tredje statsmakt

Ikke bare i dag er prøvingsretten og maktforholdet mellom Storting og Høyesterett og ansvarsfordeling mellom politikerne og høyesterettsdommene et aktuelt tema. Etter at prøvingsretten ble innført, mente historiker Seip at man klart kunne se at dommerne i Høyesterett hadde fått en politisk funksjon. Han uttalte: ”Prøvingsretten var en kjepp med vilje kastet inn i demokratiets hjul” (Seip 1965). Torstein Eckhoff var også ganske skeptisk og mente at fremveksten av prøvingsretten var en svekkelse av Kongens veto. Rune Slagstad, Eivind Smith og Carsten Smith derimot, mener at fremveksten av prøvingsretten hadde et mer selvstendig juridisk utspring og var etablert lenge før parlamentarismens fremvekst. Ifølge disse tre var prøvingsretten praktisert allerede i 1854, og ble formulert som et resultat av offentlig debatt på 1860-tallet (Grendstad et. al. 2013).

Prøvingsretten er som jeg skrev i innledningen en sedvanerett som gir domstolene myndighet til å kontrollere om en lovbestemmelse eller et vedtak er i strid med Grunnloven eller ikke. Denne sedvaneretten blir oftest brukt mot to paragrafer: §97 og §105. Prøvingsretten blir praktisert i plenum i Høyesterett, hvor alle dommerne er til stede. Et godt eksempel på en plenumssak hvor dommerne benyttet seg av prøvingsretten var Kløftadommen (Rt-1976-1).

Grunnloven i Norge er en av verdens eldste grunnlover, noe som ifølge Holmøyvik sier noe om hvor fin balansegang det er mellom konstitusjonell fasthet og fleksibilitet. Når et dokument som fastsetter den grunnleggende statsformen fortsatt er i behold etter 200 år med enorme omveltninger i politikk og samfunnsforhold, forstår man hvorfor dette dokumentet har blitt kalt ”Det elastiske panser”. Grunnloven har vært fast nok til å fungere som et stabilt og forutsigbart rammeverk for utviklingen av det norske samfunnet, samtidig som den er fleksibel nok til å kunne tilpasse seg store endringer (Sejersted 2013). Som man forstår er det et sterkt ønske både fra Stortinget og Høyesterett om å ivareta Grunnloven i Norge. Dette er en oppgave både domstolene og lovgiverne har når tvilsspørsmålene som handler om lover i forhold til Grunnloven og grunnlovsvernet skal avgjøres. I disse tilfellene blir det et vesentlig spørsmål om maktfordeling mellom Høyesterett som Grunnlovens ytterste vokter og Stortinget som lovgiver. Den forfatning som skjer gjennom tolkning og konkret rettsanvendelse kan over tid avhenge av hvilken institusjon gjennom sine standpunkter som har størst innflytelse på utviklingen. Dette maktfordelingsspørsmålet er ikke bare teoretisk interessant, men også empirisk interessant. Det kan pekes på spenningsforholdet som

eksisterer mellom politikernes argument, samt hvilken innflytelse dommerne mener at Stortinget bør ha over grunnlovstolkningen på den ene siden, og den vekt Høyesterett for sin individuelle tolkning av loven på den andre siden (Tverberg 2013). Dette maktfordelingsspørsmålet har ikke bare vært interessant etter Kløfta-dommen i 1976, men også særlig etter at Høyesterett i 2010 tre ganger satte til side lover som stred mot Grunnloven, i Rederiskatte-dommen, Opplysningsvesenets fond-dommen og Krigsforbryter-dommen.

I anledning 200-års jubileet til Grunnloven, har det kommet forslag om endringer og oppdateringer av dette dokumentet. I løpet av våren 2014 skal Stortinget ta stilling til om Grunnloven skal endres i det hele tatt, og i så fall, hvilke endringer som skal gjøres. Forslagene til endringer er mange, og går både på form og innhold. Blant annet er ett av forslagene at prøvingsretten bør grunnlovsfestes. Denne debatten har skapt engasjement og argumentene for og imot har kommet tydelig frem i både kronikker i Aftenposten, Klassekampen og Dagens Næringsliv skrevet av profesjonelle fagfolk både fra næringslivet og academia, samtidig som politikerne sitter og diskuterer i Stortinget.

Debatten om prøvingsretten bør grunnlovsfestes eller ikke, er i hovedsak delt i to ”fløyer”. I stortinget ser man at Arbeiderpartiet og Høyre er representanter for hver sin fløy, hvor Høyre-representant Michael Tetzcher er tydelig imot en grunnlovsfestelse av prøvingsretten. Bakgrunnen for denne debatten er ikke prøvingsretten i seg selv, men et fokus er heller rettet mot forholdet og fordelingen av innflytelse mellom Stortinget og Høyesterett. En av de som sammen med Tetzcher er skeptisk til å grunnlovsfeste prøvingsretten er Arne Fliflet, tidligere sivilombudsmann. Han skrev følgende i Aftenposten 20. april 2014: ”Selv om intensjonen med forslaget er riktig og god, er de aktuelle forslagene formulert slik at det kan gi inntrykk av at prøvingsretten omfatter en mulighet for domstolene til å agere som ”overhus” og erklære en lov ugyldig i sin helhet” (Fliflet, 2014).

3 Dommeradferd i Høyesterett

Teoriene som forklarer dommernes adferd i Høyesterett, er hentet fra amerikansk litteratur, men har i senere tid også vist seg å være passende til å beskrive Høyesterett i Norge⁷. Modellene som er mest sentrale i forskningen på dommeradferd er den juridiske modellen og holdningsmodellen. Først gjør jeg rede for disse to modellene, før jeg knytter de opp til Høyesterett i Norge. Til slutt diskuterer jeg noe av kritikken modellene har fått på grunn av sine svakheter og mangler.

3.1 Realisme versus formalisme

Helt siden forskningen på dommeradferd startet, har man sett et klart skille mellom ”formalistene” og ”realistene”. Den formalistiske tradisjonen hevder at dommerne er sosialt nøytrale individer som tar beslutninger gjennom å ta i bruk relevante lover og regler, uten å utvikle retten på noen som helst måte (Segal og Spaeth 2002, Hwong 2006). Formalistene argumenterer for at det er loven som er det essensielle for å kunne forstå dommernes avgjørelser, og at dommerne er objektive i sine arbeidsmetoder for å tolke og anvende lov-materialet. Tilhengerne av den ”formalistiske skolen” mener også at dommerne handler politisk nøytralt, og at det er saken som er det sentrale for deres arbeid (Epstein og Jacobi 2010).

”Realistene” var aktive i Amerika på 1920-, 1930- og 1940- tallet, og vokste frem som en motpol til den etablerte, konservative formalistiske rettsvitenskapen. Rettsrealistene argumenter for at retten i minst like stor grad blir skapt igjennom dommernes avgjørelser som gjennom avgjørelser vedtatt i den lovende forsamling (Segal et al. 2002, Hwong 2006). Realistene mener at loven i seg selv ikke lenger kan bli sett på som et komplett og autonomt system av logiske konsistente prinsipper, men at loven er en ”flytende lov som hele tiden er i bevegelse” (Segal et al. 2002), og at en riktig forståelse av rettsbeslutninger er at det er sakens fakta som er det sentrale, men at dommernes avgjørelser ofte blir basert (bevisst eller ubevisst) på bakgrunn av dommernes personlige eller politiske preferanser i minst like stor grad som holdningene til medlemmer av for eksempel den lovgivende forsamlingen. Rettsrealistene har også hevdet at offentlig politikk og samfunnsfag bør spille en større rolle i rettsavgjørelser (oxfordreferences:2014).

---

⁷ Se Bentsen (2012), Skiple (2012) og Jacobsen (2012).

Todelingen mellom ”formalisme” og ”realisme” er bakgrunnen for de to modellene som i dag er gjeldende for forskning på dommeradferd, og er det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for denne studien.

3.2 Den juridiske modellen

Den tradisjonelle modellen, også kalt den juridiske modellen, har sitt utspring fra den etablerte konservative formalistiske rettsvitenskapen som stammer fra tidlig i det tjuende århundret. Denne modellen er en sentral modell for forskning på dommeradferd innenfor juridiske og samfunnsvitenskapelige miljøer. Sett denne modellen på enklest mulig vis, forklarer den at man tar det for gitt at det kun finnes ett riktig svar på juridiske spørsmål (Segal et. al 2002). Dette er en naiv forklaring av modellen. Dersom det kun skulle være slik at det fantes ett riktig svar på juridiske spørsmål, hadde juristene måttet være juridisk prinsipielle i sin beslutningstaking, noe som i praksis ikke er tilfellet (Segal et. al.2002). Tilhengerne av den juridiske modellen har etter hvert også akseptert at dette er en for enkelt og ufullstendig forklaring av virkeligheten av dommernes arbeid, og har etter hvert forstått at dommerne har ulike oppfatninger av loven og at det derfor kan oppstå uenigheter og dissens i en sak.

Den juridiske modellen argumenterer for at det er saken i sin helhet og loven som skal brukes i dommen som er det avgjørende for dommernes voteringer. Modellen forklarer at dommerne voterer på bakgrunn av tre faktorer; 1) ordets rette betydning i lover og regler, 2) lovgivernes hensikt med loven og 3) prejudikat, tidligere domsavsigelser (Segal et al. 2002:53-76). Modellen hevder at dommerne er opptatt av å komme frem til korrekte avgjørelser som gjenspeiler spesifikke juridiske og institusjonelle forventninger. Med andre ord, ønsker dommere å leve opp til en viss juridisk standard hvor holdninger og verdier har en begrenset innflytelse på deres avgjørelser og at dommernes avgjørelser skal være et resultat av deres diskusjon og avveining av ulike rettskildefaktorer (Eckhoff 2001). I følge tilhengerne av den juridiske modellen, oppfatter dommerne retten som autonom og uavhengig av politisk innflytelse, og at dommerne ikke vil la seg påvirke av sine personlige holdninger.

Cross (1997:225) gir en generell beskrivelse av den juridiske modellen ved å bruke det formalistiske rammeverket: ”Modellen antyder at saken blir identifisert og analysert ved hjelp av loven. Utfallet blir begrunnet på bakgrunn av denne analysen, hvor det er saken – og enkelt faktorer ved saken som står i sentrum og er det som relevant for loven som blir tatt i bruk. I tillegg blir det tatt hensyn til lovgiverens hensikt med loven og tidligere dommer av liknende art. Disse formelle faktorene og de strenge retningslinjene som dommerne har å forholde seg til, undertrykker effekten av dommernes personlige preferanser”.

Som en motsetning til den veldig formelle delen av den juridiske modellen, er det også noen som tilhører den juridiske skolen som argumenterer for at man ikke skal se helt bort ifra at menneskelige påvirkninger er med på å avgjøre dommernes voteringer. Den positive tankegangen innenfor den juridiske modellen ble først introdusert i 1931 ved Pound sin artikkel i ”Harvard Law Review” hvor han argumenterte for at den formalistiske modellen for dommeradferd burde bli sett på to ulike måter. Han mente at man burde skille mellom ”law in books” og ”law in action”, og at det er viktig å se handlingene fra et normativt perspektiv. Man kan ikke se bort ifra utenforstående faktorer som spiller inn i dommernes beslutningsprosess, og at dommere, som andre mennesker også er påvirket av moral, verdier og holdninger de har lært igjennom barndommen (George og Epstein 1992:325).

Tilnærmingen til denne modellen har lenge vært skeptisk innenfor statsvitenskapen⁸ på grunn av at den er for upresis til å generere falsifiserbare hypoteser, samtidig som den er fleksibel nok til å kunne forklare ”alt”, noe vi ser på bakgrunn av denne todelingen av en formell og en positiv tankegang innenfor den juridiske modellen. Den juridiske modellen støtter de ulike aspektene ved dommernes adferd ved at den først og fremst argumenterer for at det kun er loven og rettsvitenskapens retningslinjer som påvirker dommernes adferd, men at de ser den mekanistiske versjonen av den juridiske modellen hvor de mener at dommerne kan ha ulike oppfatninger av loven og derfor komme frem til ulike resultater. Dette fører til at Segal. Et. al (2002) argumenterer for at denne modellen ikke er tilfredsstillende og fullkommen i sin forklaring av dommernes adferd i Høyesterett.

Segal et. al (2002) er kanskje de største kritikerne av den juridiske modellen. De mener at den er en ”stråmann” som ville vist de samme resultatene som det deres holdningsmodell gjør av den grunn av at den juridiske modellen er unyansert, og gir ingen refleksjoner over hele spekteret av betraktninger anses for å være viktige derom man skal kunne forklare

---

⁸ Se Askeland 2003

beslutningstakingen. George et al. (1992) støtter denne skepsisen, og argumenterer for at verken den formelle eller positive siden av den juridiske modellen er bedre eller dårligere enn den andre i sin forklaring, men at begge er ufullstendige.

3.2.1 Den juridiske modellen i Norge

Forskning på Høyesterett i Norge viser at den juridiske modellen er forklarende for dommernes arbeid. Det er sakens fakta, altså hvilken type sak som blir behandlet og som det skal voteres over, som er det som er avgjørende for hvordan dommerne stiller seg til de ulike sakene. Blant annet har Høyesterettsdommer Magnus Matningsdal (2006) funnet at frekvensen av dissens i straffeutmålingssaker i voldtektssaker er høyere enn ellers, mens dissensraten i straffeutmålinger i narkotikasaker generelt er lavere. Matningsdal argumenterer for at årsaken til dette er at dommernes evne til å kompromisere, og dels at deres omfattende rettspraksis ikke gir særlig rom for å la egen grunnholdning komme til uttrykk er det som forklarer disse resultatene. Skoghøy (2010) støtter opp om at den juridiske modellen er god til å forklare dommernes adferd i Høyesterett i Norge. Han skriver at det er mulig for dommerne å komme frem til ulike konklusjoner og derfor votere ulikt til tross for at de kun forholder seg til lovene og de juridiske rettskildene i komplekse saker. Kjønstad (2006) argumenterer også for at den juridiske modellen egner seg best til å forklare dommerne i Høyesterett sitt arbeid. Han skriver at glansperioden til de reelle hensyn er over, og den norske Høyesterett er inne i en brytningstid mot en mer formaljuridisk tenkning og beslutningsmodell. Hans argumentasjon bygger på hans gjennomgang og sammenlikning av plenumssaker, hvor han tydelig ser at dommerne i Steriliserings-dommen (Rt-1999-203), Røyke-dommen (Rt-2003-1546) og Skiltmaker-dommen (Rt-2004-1816) legger reelle hensyn til grunn i deres domsavsigelse i mindre grad enn tidligere, blant annet i HIV-smitte-dommen (Rt-1990-768), Borthen-Dommen (1996-1415) og Thunheim-dommen (Rt-1996-1440), hvor det i større grad ble lagt vekt på reelle hensyn (Kjønstad 2006).

3.3 Holdningsmodellen

Holdningsmodellen hevder i likhet med den juridiske modellen at det er saken som er det grunnleggende for dommerens beslutningstaking, men argumenterer også for at personlige holdninger står sentralt i den juridiske beslutningsprosessen. Mer enn noen andre, hevder tilhengerne av denne modellen at loven er vag, inkonsekvent, uholdbar og ikke på noen måte mottakelig for en formell og nøyaktig prosess for bearbeidelse med logiske slutninger.

Litteraturen har særlig vist hvor sentralt de politiske preferansene til dommerne står i deres arbeid i Høyesterett og at deres ideologiske ståsted er dominerende for måten juristene arbeider på (Brace og Gann Hall 1995). Historisk har personlige holdninger blitt konseptualisert som en indirekte link til som en faktor som påvirker stemmegivingen, men i moderne tid har dette blitt identifisert til å ha en direkte link til hvordan dommerne voterer (Brace og Hall 1995). Logikken bak holdningsmodellen er enkel: Dommere kommer til Høyesterett med deres ideologiske preferanser, og i lys av sakens fakta blir disse ideologiske holdningene stimulert og påvirker hvordan dommerne gjør sine beslutninger. I tillegg vil dommerne legge vekt på ulike holdninger avhengig av hvilken type saker de behandler. For eksempel vil dommere med ulike holdninger til hvilken rolle staten skal ha i et samfunn, komme frem til ulike resultater i saker hvor skatteloven er den loven som skal anvendes, nettopp på grunn av at dommerne har ulike ideologiske og holdningsmessige preferanser som undergraver de formelle retningslinjene dommerne har i lover og regler, lovgivernes hensikt med loven og tidligere domsavsigelser (Unah og Hancock 2006:296, Friedman 2006:264).

Segal et. al. (2002) argumenterer for at det er Høyesterett som institusjon som legger til rette for at dommerne kan basere sine avgjørelser på individuelle holdninger og verdier. De peker på særlig fire faktorer som kan være grunnen til at systemet åpner opp for at holdningen til dommerne blir sentrale i en dom; (1) Høyesterettsdommerne trenger ikke være politisk ansvarlige; (2) de trenger ikke tenke på at deres arbeid kan føre til forfremmelse eller ”klatring” i hierarkiet internt i institusjonen; (3) Høyesterett dømmer i siste instans og legger føringer for de andre domstolene; (4) av og til lovene legge til rette for skjønnsmessig vurdering. Sunde (2012) er enig i at det er institusjonen i seg selv som åpner opp for at dommernes personlige holdninger kommer til syne i en dom, og mener at hovedgrunnen til dette er at dommerne i hovedsak velger å ta opp komplekse saker som kan åpne for uenighet.

Dette er også et faktum i Norsk Høyesterett: (1) Dommerne er igjennom Grunnloven sikret at de ikke kan bli avskjediget fra jobben. Dommerne har derfor frihet til å dømme hvordan de selv ønsker uten frykt for å bli avsatt. (2) Siden dommerne sitter til pensjonsalder har de heller ikke noen ambisjoner om en mer lukrativ arbeidsplass (3) Det er stor kompleksitet i sakene som tas opp i Høyesterett; og (4) det er av og til rom for tolkning i loven som blir anvendt i saken. Justitiarius Tore Schei (2011) argumenterer for at det er en generell oppfatning i Høyesterett i Norge at dommerne er påvirket av deres personlighet og miljøet de arbeider i.

Pinello (1999) har ut fra sine komparative studier funnet at ideologi har en statistisk signifikant effekt blant dommerne i hans komparative studier, men at personlige egenskaper og dommernes individuelle sosioøkonomiske bakgrunn også har en effekt på dommernes beslutninger (Brace and Hall 1993). Dette er ingen overraskelse med tanke på at det ofte er slik at menneskers ideologiske ståsted nettopp blir formet ut fra personlige egenskaper. Tate (1981) argumenterer for at dommernes egenskaper kan deles inn i tre hovedkategorier. Den første kategorien inneholder for dommernes fødested, oppvekst og utdanning. Den andre kategorien inneholder egenskaper for dommernes tidligere yrkeserfaring og karriere, den tredje kategorien inneholder egenskaper for dommerens alder og erfaring.

3.3.1 Holdningsmodellen i Norsk kontekst

Grendstad et. al (2011 a, b og c) har gjort statistiske funn som viser at holdningsmodellen er den modellen som best kan beskrive dommernes arbeid i Høyesterett i Norge. Denne forskningen har vist at det eksisterer en klar sammenheng mellom ideologi og hvordan dommerne voterer. Forskning på Høyesterett har også vist at de personlige egenskapene til dommerne er avgjørende ved at det er disse som danner grunnlaget for deres preferanser⁹. Skoghøy (2010) som selv er høyesterettsdommer, er enig i at personlige egenskaper har innvirkning på votering i Høyesterett, og skriver i sin artikkel at han ser at yrkesbakgrunn kan være en påvirkningsfaktor for hvordan dommerne voterer. Spesielt ser han at det ofte kan være ulikheter mellom dommerne som har vært ansatt i statsforvaltningen og de som har erfaring fra andre steder, med at de som har vært ansatt i forvaltningen har en større forståelse av det offentlige behov.

---

⁹ Se Bentsen (2012), hvor han finner en effekt på variablene for personlige egenskaper.

3.3.2 Rettskildene for dommerne i Norge

Rettskildene eller rettskilde-faktorene er det dommerne baserer seg på for å løse konflikter. Skillet mellom de strengt juridiske rettskildefaktorene som lovtekster og forarbeider og den mer frirettslige ”reelle hensyn”, ligger ofte til grunn for debatten mellom tilhengere av holdningsmodellen og den juridiske modellen. I Norge kan begge bøkene som er gjeldende for juridisk metode plasseres under juridisk rettsrealisme som i hovedsak foretrekker det faktiske og funksjonelle fremfor det formelle (Sunde 2011). Professor Augdahl (1949) sin bok om rettskilder var den eneste boken i juridisk metode frem til Torstein Eckhoff gav ut sin bok flere år senere (1971). Eckhoff (2001:23) i sin bok identifiserte på 1970-tallet syv rettskilder som reflekterer dommerne sine juridiske resonnementer: lovtekster, lovforhold, rettspraksis, andre myndigheter sin praksis, private sin praksis, rettsoppfatninger og reelle hensyn. I nyere tid har en åttende rettskilde blitt lagt til denne listen igjennom inkorporering av internasjonale menneskerettigheter og EØS-avtalen i norsk lov (Grendstad et al. 2011). Strengt juridiske rettskilder som lovtekster og rettspraksis legger bindinger på dommernes politiske handlingsrom, men ifølge Sunde (2011) er det retten som skaper loven gjennom sitt arbeid og høyesterettsdommerne baserer i større grad sine avgjørelser på blant annet tolkning av lov og forarbeider heller enn formelle og uformelle rettskilder.

Eckhoff (2001:24) forstår reelle hensyn som ”vurderinger av hva som er rettferdig, rimelig, formålstjenlig”. I motsetning til andre rettskilder er reelle hensyn et produkt av dommere sine voteringer (Eckhoff 2001:24). Politiske hensyn er ikke regnet som relevante virkninger som man antar at en bestemt løsning av et rettsspørsmål vil få, og derfor er det, i følge Eckhoff (2001:375) akseptabelt å favorisere interesser som et politisk parti er talerør for. Flere jurister har stilt seg kritisk til reelle hensyn med bakgrunn i at rettskildene tilsynelatende legitimerer bruken av egne holdninger. Blant annet argumenterer Kinander (2002) for at man bør gå tilbake til en mer formell bruk av rettskildefaktorer slik at man får mer forutsigbare dommer.

3.3.3 Kritikk av holdningsmodellen

Gibson (1983) skriver at dersom det er slik at dommerne dømmer på bakgrunn av egne holdninger, må disse holdningene på ett tidspunkt stimuleres. Han argumenterer for at dommerne jobber i en institusjon hvor de blir institusjonalisert, og de får ”sin rolle” på denne arbeidsplassen og at det derfor er institusjonen som former holdningene deres med at de handler etter hvordan de tror institusjonen forventer at de skal opptre. Kritikken har også vært at det er viktig at en ikke kan isolere seg fra juridiske forklaringer på dommeradferd dersom

en ønsker rigorøse tester av teorien. “To study the behavior of judges one has to assert whether judges are just like any other political actors or if law might constrain their behavior. Political science has a tendency to trivialize law, and in many instances social scientist have disregarded or ignored legal doctrine completely” (Friedman 2006, Triller og Cross 2006).

Sunde (2012) mener det er trangsynt å demonstrere at de institusjonelle forholdene i Høyesterett gir dommerne spillerom til å la sine ideologiske holdninger påvirke deres voteringer. Han argumenterer for at holdningsmodellen er mer relevant i den amerikanske konteksten da amerikansk Høyesterett sitt system i større grad gir spillerom for dommernes holdninger. Høyesterett i Amerika har konstitusjonelle spørsmål som sitt viktigste rettsområde, og dommerne blir utnevnt av den sittende presidenten på politisk grunnlag, noe som ikke er tilfellet for Høyesterett i Norge. Norge er ikke en konstitusjonsdomstol og utnemningsprosessen er ikke politisk. Dette fører til at Sunde (2012) mener at det blir feil å sammenligne Norge og Amerika. Konstitusjonsdomstoler vil hyppig behandle saker der den politiske agenda er større enn den juridiske dimensjonen, mens i domstoler som behandler alle typer saker, slik Høyesterett i Norge gjør, vil den juridiske dimensjonen være større enn den politiske (Sunde 2012).

4 Metode

I kapittel 4 kommer jeg først til å redegjøre for bruken av kvalitativ metode som forskningsdesign, før jeg presenterer casestudiet og diskuterer valget av – og bruken av casestudiet i denne studien. Videre presenterer jeg metodene som jeg har brukt for både datainnsamling og for å senere analysere disse dataene. Først diskuterer jeg ulike aspekter ved dokumentanalyse som metode for datainnsamling, før jeg gir en introduksjon til bruk av korrelasjonsanalyse og bivariat OLS-analyse som er to statistiske metoder jeg bruker for å analysere dataene jeg har samlet inn. Samfunnsforskere tar sikte på å forklare samfunnsvitenskapelige fenomener, samtidig som de skal diskutere kausale teoretiske hypoteser og velge optimale metoder for og empirisk undersøke det de lurer på. Det siste elementet er interessant i dette kapitlet (Skocpol, 2003).

4.1 En kvalitativ tilnærming på dommeradferd i Høyesterett

Kvalitativ metode begynner med forutsetninger og bruk av teoretiske rammeverk som ligger til grunn for problemstillingen, noe som også er utgangspunktet for denne studien. Problemstillingen i denne studien er basert på tidligere undersøkelser av dommerne i Høyesterett, hvor Grendstad et. al. (2011a,b og c) har funnet en statistisk sammenheng på at Holdningsmodellen er den teoretiske modellen som best kan være med på å forklare dommernes adferd i Høyesterett i Norge. For å undersøke disse funnene ytterligere med en ny innfallsvinkel og ved å ta i bruk nye data, skal jeg se om jeg kan finne en avspeiling mellom de partipolitiske voteringene ved en lovbestemmelse i Stortinget, og voteringene til dommerne i Høyesterett i plenumssaker da disse lovene blir anvendt. Ut fra dette vil jeg se om jeg kan identifisere en ideologisk tendens i dommernes voteringer. Med dette som utgangspunkt er det hensiktsmessig å ta i bruk kvalitativ metode for å kunne sette seg inn i møtereferater og domsavsigelser, som igjen vil kunne avdekke de to sentrale elementene nevnt over.

Tidligere statsvitenskapelig forskning på Høyesterett i Norge, har i hovedsak blitt utført ved hjelp av kvantitativ metode og avanserte statistiske analyser. Men for å besvare problemstillingen i denne studien på best mulig måte er kvalitativt design det som egner seg best (King et. al (1994). Brady og Collier (2010) argumenterer for at det er gjennom å

anerkjenne svakhetene ved bruk av valgt metode, samt å vite om styrkene ved bruk av alternative metoder, forskeren lettest kan rettferdiggjøre for sitt valg av metode. Styrkene ved bruk av kvantitativ metode for å undersøke dommeradferd i Høyesterett har gjort seg synlig gjennom innflytelsesrike studier som (Grendstad et. al. 2011a,b og c, Bentsen, 2012, Skiple 2012 og Jacobsen 2012). Til tross for dette, er det å kunne bidra med nye data, viktig for å oppnå en fullstendig forståelse av dommernes adferd. På bakgrunn av at jeg tar i bruk data som aldri har blitt studert i denne sammenhengen før, er kvalitativt design det som egner seg best for å kunne avdekke nye kausalsammenhenger, til å kunne få en best mulig forståelse av disse dataene, samtidig som at kvalitativ metode er den metoden som kan gi et mest tilfredsstillende svar på problemstillingen (Gerring 2007).

4.2 Casestudiet

Denne studien er et casestudiet. Gerring (2007) beskriver en casestudie som deskriptiv, utforskende og dyptgående. Han definerer bruken av casestudiet som en konsentrert studie av en enkelt enhet for å forstå en større del av like enheter, men åpner for flere observasjonsenheter (Gerring 2007:19). Caset i denne studien er sammenlikningen (ekvivalensen) mellom to sentrale institusjoner i Norge, Stortinget og Høyesterett. Denne sammenlikningen går ikke ut på institusjonelle sammenlikninger, men en sammenlikning av voteringene som blir gjort av politikere som representerer de ulike politiske partiene på Stortinget og voteringene til dommerne i Høyesterett.

Datakildene i min analyse er de politiske diskusjonene i Odelstinget på Stortinget, plenumssakene i Høyesterett og voteringene til dommerne i disse plenumssakene. Dette er typisk for et casestudie at man samler ulike data fra flere enheter for å underveis kunne analysere disse dataene med grunnlag fra ulike enheter (Gerring 2007). På bakgrunn av at det er flere enn en observasjonsenhet som har blitt undersøkt en rekke ganger, kan dette studiet på mange måter likne på et "Lage-N-study". Men ifølge (Yin 2009) er det helt legitimt å ha flere enheter i et Casestudie, samtidig som Ringdal (2007) argumenterer for at en godt kan samle inn informasjon fra mange observasjoner når man har casestudie som forskningsdesign.

Antall diskusjoner i Odelstinget på Stortinget har jeg ikke oversikt over. Grunnen til dette er at jeg leste et X antall referater for å finne akkurat det lovvedtaket jeg var ute etter. Men felles for alle referatene jeg brukte informasjonen fra, er at det er den siste endringen (før

plenumssaken ble tatt opp i Høyesterett) av loven hvor paragrafen som plenumssaken i Høyesterett skal behandle ble endret eller vedtatt¹⁰. Antall Høyesterettsdommere som jeg har studert voteringene til er i alt 66¹¹, og antall plenumssaker som jeg har studert er 62. Disse 62 plenumssakene er populasjonen som jeg ønsker å undersøke, men den endelige analysen består av et utvalg på 26 plenumssaker¹² med den tilhørende debatten i Odelstinget på Stortinget hvor de vedtok loven som blir anvendt i disse 26 plenumssakene, samt dommernes voteringer i de 26 sakene.

Gerring (2007:28) skiller mellom tre ulike typer casestudier. Det er studie av et case diakron, det vil si at det er ett case som blir studert over tid. Det andre type casestudiet Gerring (2007) identifiserer er studiet av et case hvor man ser på variasjonen innenfor caset (innenfor variasjon), et synkront studie. Den tredje og siste typen casestudiet er både synkront og diakront. Det vil si at man ser på innenfor variasjonen over tid. Mitt case identifiserer seg med å være et synkront studie, hvor jeg ser på voteringene til politikerne og dommerne innenfor en institusjon, en innenfor variasjon.

Før jeg går videre på forklaringen av casestudiet, skal jeg gjøre rede for bruken av casestudiet i min fagdisiplin, som er sammenliknende politikk. I denne disiplinen er det ofte en forventning om at forskeren skal ta i bruk mer sentrale metoder innenfor komparativ metode. Dette gjøres som oftest ved hjelp av metoder som: “Most different – and most similar systems design”, historiske comparative studier, prosesssporing og typologisk teori (Ragin 1987, Przeworski og Teune 1970, Mahoney og Rueschemeyer 2003, George og Bennett 2004). Til tross for at denne studien ikke tar i bruk noen av de tradisjonelle komparative metodene, argumenterer Gerring (2007:28) for at casestudie generelt er komparativt i forholdt til dimensjonene tid og rom. Denne oppgaven gjør seg gjeldende som et komparativt prosjekt i lys av dette argumentet, samtidig som at caset for denne studien er sammenlikningen mellom to sentrale institusjoner i Norge. Dataene jeg henter fra disse to institusjonene, danner sammenlikningsgrunnlaget som er hele fundamentet i denne studien. Teorien på både institusjons – og dommernivå som jeg legger til grunn for denne analysen, blir også brukt i

---

¹⁰ Det er ikke alltid slik at Stortinget ved en lovendring endrer hele loven. Av og til endrer de kun enkelte paragrafer i loven.

¹¹ Med tanke på at jeg undersøker plenumssaker mellom 1976 og 2013, sier det seg selv at det er mange dommere som har gått av med pensjon og blitt ansatt i løpet av denne perioden, så i alt i løpet av disse årene er det totalt 66 dommere som er med i de ulike plenumssakene.

¹² Argumentasjonen for utvalget følger i kapittel 6.

studier av Høyesterett i andre land, og også studier som sammenlikner rollen til Høyesterett i ulike land (Helland 2013).

4.2.1 Avveininger ved bruk av casestudiet

Valget jeg tok ved å bruke casestudiet som forskningsdesign fører med seg både fordeler og ulemper, og det er nødvendig å være oppmerksom på avveiningene som kommer som et resultat av dette valget. Gering (2007) har en gjennomgang av åtte punkter som forskeren bør være bevisst på da han eller hun velger casestudie som forskningsdesign. En casestudie som tilfredsstillter Gerring (2007) sin definisjon, kan anses som en idealtypisk modell, mens det i virkeligheten åpner for variasjoner av denne modellen. Disse åtte avveiningene Gerring (2007) presenterer kan både styrke-, men også gjøre studien svakere.

Det første punktet handler om hensynet til om studiet er hypotesegenererende eller hypotesetestende. Dersom studien er hypotese-genererende betyr det at den genererer og avdekker nye hypoteser for både caser, variabler og/ eller faktorer som det ikke har blitt forsket på tidligere. Gerring (2007) argumenterer for at case studiet har en naturlig fordel ved å være hypotesegenererende. Dette på grunn av at forskeren er dyptgående og utforskende i sin tilnærming av et fenomen. I kontrast til dette, kan store N-studier teste et antall av hypoteser, og ut fra dette bekrefte eller avkrefte hypotesene. Dette studiet er hypotesetestende. Jeg utformer en problemstilling som et resultat av tidligere studier som jeg ønsker å teste ved å se om jeg kan gjøre empiriske funn som bekrefter eller avkrefter denne problemstillingen.

Det andre punktet man må være bevisst på ved valg av casestudie som forsknings design, er validiteten av studiet. Dersom man velger å bruke casestudie, er det en generell oppfatning om at den interne validiteten er sterk, men at den eksterne validiteten er svekket på grunn av at det er vanskelig å generalisere funnene (Gerring 2007). Denne studien har en sterk intern validitet på grunn av at man tydelig avdekker mekanismene rundt den kausale sammenhengen og konklusjonen om årsakssammenhengen er gyldig under de kontrollerte undersøkelsesbetingelsene. Dataene som blir benyttet i denne studien gir ikke grunnlag for å studere noe annet enn det jeg ønsker svar på, noe som svekker sjansen for type-en og type-to feil (Skog 2010), samtidig som at jeg måler nøyaktig det jeg ønsker å måle (Adcock og Collier 2001).

Det tredje punktet til Gerring (2007) handler om at ved valget av bruk av casestudet, følger en avveining om hvorvidt man skal studere en populasjon som er heterogen eller homogen. Grunnen til at man må ta hensyn til – og være bevisst på dette, er ikke den kausale kompleksiteten, men heller en avveining mellom N og K. N er antall observasjoner og K er antall variabler. Typisk er det slik at fler-case studier, som har mange N (mange observasjoner), men få K (variabler) er basert på et homogent utvalg. Utvalget som skal studeres må være likt og de må ha en felles årsakssammenheng som også går i samme retning. Eventuelle ulikheter må forskeren kontrollere for. Et casestudie derimot, kan brukes til å ”tolke” ulikhetene i populasjonen og av den grunn bruker forskeren flere K (variabler) for å kanskje avklare mulig nye kausalsammenhenger i et heterogent utvalg. I denne studien baserer jeg analysen min på flere datakilder, et heterogent utvalg.

Det fjerde elementet man må ta hensyn til på grunn av valget av forskningsdesign, er kausale mekanismer versus kausale effekter, kort fortalt forholdet mellom X og Y. Dette går ut på innsikten forskeren får på hvor stor grad X påvirker Y, og av og til også hvilken retning denne påvirkningen går. Kausale effekter er per definisjon estimeringen av Y når det skjer endringer i X. Vi er ofte ute etter ”i hvor stor grad”. Men dersom man er ute etter de kausale mekanismene, er man ute etter ”hvordan” dette påvirkningsforholdet ser ut, og hvordan dette påvirkningsforholdet forløper. I et casestudie skriver Gerring (2007:44) at det oftest er de kausal mekanismene mellom X og Y man ønsker å avdekke. Mens den kausale effekten blir bedre forklart igjennom flere-case - eller statistisk metode. I min studie er det de kausale mekanismene jeg ønsker å avdekke for å kunne besvare problemstillingen. Jeg ønsker ikke finne ut av hvor mye voteringene i Stortinget påvirker voteringene i Høyesterett, men heller om det finnes en avspeiling mellom voteringene i Stortinget og i Høyesterett. Dette argumenterer Gerring (2007:61) for at er en av de store kvalitetene til casestudiet.

Det femte punktet Gerring (2007) legger frem som en avveining man må være oppmerksom på ved valg av forskningsdesign, er hvorvidt den kausale styrken mellom X og Y er sterk eller svak. I et casestudie skriver (Gerring 2007) at den kausale sammenhengen skal være sterk. Grunnen til dette er at man igjennom casestudiet kan spore kausale prosesser. I mitt studie er den kausale sammenhengen svak. Grunnen til dette er samme argumentasjonen som i punkt fire, at jeg ikke er ute etter å identifisere noen kausal effekt hvor jeg er ute etter ”i hvor stor grad” X påvirker Y.

Det sjette elementet Gerring (2007) presenterer er hvorvidt studiet er dyptgående eller om det er bredt. Det Gerring (2007) mener med dette, er hvor stor innsikt man får av enhetene man studerer – et valg man må ta ut ifra om man ønsker å vite lite om mye eller mye om lite. Et casestudie blir ofte kalt ”thick” eller ”holistic” på grunn av at man får en mer dyptgående forståelse av det man undersøker. Forskeren har et stort fokus på detaljert kunnskap om sakene og dette er et viktig redskap i den kvalitative tradisjonen (Brady et. al. 2010). I denne studien av voteringene i Stortinget og Høyesterett får man en dyp forståelse av alle datakildene som jeg har brukt, både den politiske debatten i Odelstinget på Stortinget, plenumssaken i Høyesterett og voteringene til dommerne.

Den syvende avveiningen er variasjonen. Hvorvidt denne variasjonen man finner er vanlig eller uvanlig. ”Ved å analysere årsaksforhold, må vi ikke bare være opptatt med styrken av et X / Y forhold, men også med fordelingen av bevis på tvers av tilgjengelige tilfeller” Gerring (2007). Det Gerring (2007) mener med dette, er at forskeren ikke må bli blind på sterke årsakssammenhenger uten å undersøke om denne årsakssammenhengen gjelder flere enn et par tilfeller i populasjonen. Dersom årsakssammenhengen er sterk og den er ”vanlig” blant populasjonen, er det en styrke for studien, for da er det ikke bare en tilfeldighet. Dersom de interessante årsakssammenhengene er ”uvanlig” blant populasjonen, må man være litt mer forskning med å fokusere for mye på dette funnet. Dette er en av utfordringene med casestudiet på grunn av at casestudiet har færre N (enheter) enn det flere-case studiene har. I denne studien er dette en utfordring, men det er noe jeg har vært oppmerksom på og tatt hensyn til, ved at jeg har testet mine resultater opp mot tidligere forskning og ved bruk av ”kontroll saker”. ”Kontroll saker” (ekvivalens 2-saker) vil si at dersom jeg finner den samme tendensen hos dommerne i disse sakene som jeg gjør i sakene med en perfekt sammenheng mellom Stortinget og Høyesterett (ekvivalens 1-saker), har jeg større grunnlag å konkludere resultatene mine på.

Den åttende og siste avveiningen Gerring (2007) mener at man må huske på ved valg av metode, er datatilgjengelighet. Dette er ofte et praktisk spørsmål som avhenger både av tid, resurser og forskerens egne ferdigheter, men også hvor mye kunnskap forskeren har om temaet fra før. Fordelen med dataene i et casestudie-format er at forskeren ofte kan dobbeltsjekke faktaene ved å bruke ulike kilder og også gå tilbake og bruke primærkilder. Primærkilder eller originale data kan av og til være mer utfordrende å bruke – og ikke minst få tak i dersom man gjør en flere-case studie undersøkelse (Gerring 2007). Ulempen med at

man i et casestudie kan gjøre en mer grundig innsamling av data ved å dobbeltsjekke fakta, er at det er tidkrevende. Tilgjengeligheten på dataene som er brukt i denne studien er høy. Det er offentlige dokumenter som er tilgjengelig på biblioteket for universitetet i Bergen. Det er også primærkilder, noe som er en styrke for denne studien Gerring (2007).

4.2.2 Oppsummering av hvorfor casestudiet er det mest hensiktsmessige forskningsdesignet for denne studien

I Gerring (2007) sine åtte punkter diskuterer han ulike avveininger som kommer som et resultat av å bruke casestudiet som forskningsdesign. Disse åtte punktene er en idealtypemodell for casestudiet, hvor mitt studie korresponderer med seks av punktene i denne modellen. Etter gjennomgangen av disse åtte punktene, og på bakgrunn av min problemstilling og dataene jeg benytter meg av for å besvare denne problemstillingen, forstår jeg at valget om å bruke casestudiet som forskningsdesign var hensiktsmessig i denne studien. Grunnen til dette er:

- 1) Denne studien gir slipp på den eksterne validiteten til tross for høy grad av intern validitet. Dette på grunn av at utvalget jeg studerer er for lite til å kunne generalisere resultatene, til fordel for å ha et mindre utvalg som jeg studerer grundig.
- 2) I denne studien undersøker jeg et heterogent utvalg av enheter, noe Gerring (2007) argumenterer for at er en av de store styrkene ved bruk av casestudie. Grunnen til dette er at jeg kan avdekke nye sammenhenger på grunn av at jeg kan "tolke" ulikhetene i datakildene. Dette henger sammen med hvordan jeg ønsker å undersøke forholdet mellom X og Y.
- 3) Jeg ønsker ikke å få svar på i hvor stor grad X påvirker Y, men ønsker å se på kausal mekanismene mellom X og Y, noe man kan avdekke i et casestudie.
- 4) Videre er jeg oppmerksom på at resultatene jeg finner er "vanlig" for populasjonen. Ofte kan man i casestudier gjøre seg blind på resultater som er interessante og glemme at disse resultatene kanskje kun er gjeldende for noen av enhetene i utvalget. For å sikre at resultatene mine er vanlige, bruker jeg ekvivalens 2-saker til å undersøke om jeg kan finne de samme sammenhengene eller samme tendensen som jeg gjør i ekvivalens 1-sakene, samtidig som jeg sammenlikner mine resultater med tidligere forskning.
- 5) Dette er et dyptgående studie hvor jeg ønsker dyp og detaljert kunnskap om datakildene jeg benytter meg av.

- 6) Dataene jeg bruker i denne studien er tilgjengelig uten tidsbegrensning, noe som fører til at dyptgående og tidkrevende arbeid med disse dataene lar seg gjøre.

4.3 Triangulering

Triangulering betyr å bruke informasjon fra ulike sett av enheter, på ulike måter, sett fra ulike perspektiver. Det er flere måter og gjøre dette på, blant annet ved hjelp av datatriangulering, forskertriangulering, metodetriangulering og teoritriangulering (Yin 2009). ”God forskning krever at en mestrer en spesiell type forskningsteknikk og innsamling av data”, skriver Skocpol (2003:409). Men på bakgrunn av at alle forskningsdesign har sine svakheter er mange metodikere innenfor statsvitenskapen enige om at metodetriangulering vil være styrkende for studien (King et. al 1994, Moses et. al (2012) og Brady et. al. (2010). I denne studien er det benyttet både data- og metode triangulering i respekt av at jeg bruker data fra to ulike institusjoners arkiver for å hente inn informasjon for å kunne besvare problemstillingen. Metodetriangulering er også benyttet ved at jeg bruker dyptgående analyse av datamaterialet for å se om jeg kan finne noen tendenser i dataene, samtidig som jeg bruker deskriptiv statistikk, korrelasjonsanalyse og bivariat OLS-analyse for å analysere og vise frem resultatene.

4.4 Dokumentanalyse

I et casestudie er det ofte slik at man bruker dokumenter, intervjuer, observasjoner eller fysiske artefakter som datagrunnlag for analysen. I denne studien har jeg samlet informasjonen som trengs for å besvare forskningsspørsmålet ved hjelp av kvalitativ dokumentanalyse. Det er mange fordeler ved bruk av dokumentanalyse som metode for datainnsamling. Blant annet argumenterer Yin (2009) for at det er noe stabilt og som kan benyttes gjentakende og diskre. Det er også mulighet for bred dekning i form av at man kan finne informasjon fra et langt tidsrom om mange hendelser, i ulike settinger. Dokumentasjon kan ha en rekke ulike former, både brev, e-poster, personlige dokumenter som dagbøker og kalendere, agendaer, rapporter, referater kunngjøringer og administrative dokumenter. Det kan også være mer uformelle dokumenter som nyhetsartikler og annen informasjon fra massemedia (Yin 2009).

Ett skille i forhold til å ta i bruk dokumentanalyse er om et dokument uttrykker synspunkter, holdninger eller betraktninger holdt av personen eller personene bak dokumentet, eller om

dokumentet kun er beskrivende fakta (Grønmo 2004). Dokumentene jeg har brukt, er offentlige dokumenter som er basert på fakta som er ment for offentligheten. Jeg har analysert dommen i alle plenumssakene i Høyesterett mellom 1976 og 2013 og referater fra Odelstinget i Stortinget hvor lovene som blir behandlet i plenumssakene ble vedtatt eller sist endret.

Dommene som blir skrevet av Høyesterett ligger i Lovdata online, og er tilgjengelig for alle. Dette er en primærkilde med førstehånds-informasjon hvor forfatterne er dommerne i Høyesterett selv, og er basert på en juridisk argumentasjon for hvorfor han eller hun kommer frem til sitt resultat. Referatene fra Odelstinget i Stortinget er dokumenter som er publisert på Stortingets hjemmeside (saker fra 1989 og frem til i dag), og i den trykte versjonen av ”Stortingsforhandlinger” del 8, som man kan finne på biblioteket til Universitetet i Bergen. Referatene fra Stortinget er skrevet med hensikt om å være et offentlig dokument hvor forfatteren av dokumentet er en objektiv referent fra møtet. Dette er også en primærkilde.

Disse dokumentene ble gjennomgått systematisk for å finne relevant informasjon. Informasjonen jeg var interessert i, og som jeg senere systematiserte og bearbeidet var hvilken politisk retning loven som ble fattet i Odelstinget i Stortinget hadde, hva den politiske diskusjonen gikk ut på og ikke minst voteringene som ble gjort av de ulike partiene. Tilsvarende var det for dommene fra Høyesterett, hvor jeg var ute etter hva det juridiske spørsmålet i saken var, dommernes voteringer og i hvilken politisk retning dommerne i Høyesterett dømte saken.

4.4.1 utfordringer med bruken av dokumentanalyse

King et. al (1994) har utarbeidet noen kriterier som er nyttig å ta hensyn til da man skal utarbeide data. De har fem punkter som handler om datakvaliteten som kan sammenfattes slik: 1) God kildehenvisning og korrekte referanser; 2) samle data fra så mange observasjoner som mulig; 3) maksimering av validitet; 4) pålitelige data; og 5) mulighet for replikasjon. Disse kriteriene var utgangspunktet for datainnsamlingen og alle punktene er i denne studien tilfredsstilt. Disse fem kriteriene sammenfaller også med Grønmo (2004) sine identifikasjoner av utfordringer ved bruk av dokumentanalyse som jeg diskuterer nedenfor.

Da man skal bruke dokumentanalyse som metode for datainnsamling, er det viktig å være klar over hvilke utfordringer man kan møte på, og hvilke fallgruver man må holde seg unna. Grønmo (2004:188-189) definerer to utfordringer: ”Allerede i utgangspunktet gir

problemstillingen grunnlag for to typer avklaringer når det gjelder fokus for datainnsamlingen. Den ene avklaringen gjelder hvilke tema som skal prioriteres under datainnsamlingen, hva forskeren skal se etter under den systematiske gjennomgangen av innholdet i tekstene. Den andre avklaringen dreier seg om hvilke typer av tekster som skal velges for innholdsanalysen". Disse avklaringene i forhold til min datainnsamling var enkle og forholde seg til. Temaet jeg skulle innhente data om - og type informasjon jeg var ute etter da jeg leste tekstene var definert på forhånd. Jeg hadde et klart mål med hva slags type informasjon jeg skulle se etter i gjennomgangen av dokumentene. Da det gjelder hvilke tekster jeg skulle benytte meg av for å hente informasjonen jeg var ute etter, var det også en enkel avveining, med tanke på at det kun er dokumentene som jeg benyttet meg av, som kunne gi meg de dataene jeg trengte for analysen.

Da disse to avklaringene er gjort, og man skal i gang med selve lesingen og analysen av dokumentene, er det flere utfordringer man kan treffe på. Blant annet skriver (Grønmo 2004) at forskerens perspektiv kan påvirke tolkningen av tekstene, og at forskeren på grunn av dette ikke får frem dynamikken i samspillet mellom ulike aktører, og hvordan prosessen som helhet utvikler seg gjennom dette dynamiske samspillet (Grønmo 2004). Denne utfordringen var helt klart til stede da jeg skulle lese disse dokumentene. Ikke på grunn av at mitt perspektiv på noen måte førte til en innsnevring av utvalget slik at noe av dynamikken i dataene ble borte, men det var en utfordring da jeg måtte være aktiv i lesingen da jeg skulle innhente den informasjonen jeg trengte. Dette gjaldt da jeg skulle identifisere hvilken politisk retning loven politikerne i Odelstinget i Stortinget vedtok gikk. I dette tilfellet kunne mitt eget perspektiv påvirke hvordan jeg tolket retningen av loven. Heldigvis var det ofte veldig tydelig hvilken ideologisk retning loven ble vedtatt i, på bakgrunn av hvilke partier som stemte for og imot, samtidig som at den politiske diskusjonen avdekket mye. Ofte var partiene uenige om de tradisjonelle, ideologiske skillene det er ideologisk mellom sosialistiske og borgerlige partier. Hvor det for eksempel er uenigheter om det skal være mer eller mindre statlig innflytelse, høyere eller lavere skatter og mer eller mindre sentralisering/ desentralisering. Da jeg skulle identifisere hvorvidt det var ekvivalens mellom det juridiske spørsmålet i Høyesterett og den politiske diskusjonen eller ikke, måtte jeg også være aktiv i lesingen da jeg var på leting etter en perfekt sammenheng og et sammenlikningsgrunnlag mellom Stortinget og Høyesterett. Dette var helt klart den største utfordringen, men i datakapitlet (kapittel 6), argumenterer jeg for hvordan jeg kom frem til resultatene jeg gjorde. I det tredje og siste tilfellet hvor jeg måtte tolke dokumentene, var da jeg skulle finne ut hvilken politisk retning

dommen i Høyesterett gikk. Det jeg støttet meg på, var at jeg arbeidet ut fra hvilken retning loven i utgangspunktet ble vedtatt i, så ut fra dette kunne jeg fortelle om Høyesterett voterte ”med” eller ”mot” Stortinget.

I disse tilfellene hvor jeg måtte være aktiv i å tolke dokumentene jeg leste, var jeg bevisst på at det å være objektiv er en utfordring. For meg i dette arbeidet var det enkelt å være objektiv i hva slags informasjon jeg var ute etter og hvor jeg skulle gå for å få tak i denne informasjonen. Jeg var ute etter konkrete fakta som kunne gi meg informasjon om variablene jeg skulle ha med i analysen. Jeg mener selv også at jeg var objektiv de gangene jeg måtte være aktiv i gjennomgangen av dokumentene, samtidig som at tekstene i seg selv gir lite rom for en utenforstående å være subjektiv i sin lesing.

Grønmo (2004) skriver at det er viktig å være kritisk til kildene man tar i bruk. Kildekritikk i mitt tilfelle er til stede, men med tanke på at jeg tar i bruk primærkilder, basert på fakta som er direkte referert eller skrevet av høyesterettsdommerne, uten at det er en forfatter som skal formidle noe annet enn faktiske forhold, mener jeg at disse kildene er gode. I tillegg er disse kildene de eneste kildene jeg ser for meg kunne gi meg den informasjonen jeg trenger for å besvare problemstillingen. Gerring (2007) argumenterer for at bruk av primærkilder er viktig i casestudier og at dette kan være en styrke for studien. Av og til var det en utfordring å finne de eldste møtereferatene fra Odelstinget i Stortinget, men referatene var alltid fullstendige (Yin 2009).

4.5 Statistisk metode - korrelasjonsanalyse og bivariat regresjonsanalyse

Dette studiet er, som jeg har beskrevet over, et kvalitativt studie av den grunn at jeg har tilnærmet meg enhetene jeg skal undersøke dyptgående ved hjelp av dokumentanalyse, som er den mest sentrale metoden i denne studien. Dataene for analysen er samlet ved nøye lesing av dokumenter. Men for å undersøke og analysere dataene jeg har samlet inn, så jeg det som nødvendig og fruktbart og ta i bruk to statistiske metoder: korrelasjonsanalyse og en bivariat regresjonsanalyse. Begge disse metodene egner seg best til å analysere et lite antall med variabler (to).

Korrelasjon er et statistisk mål som måler den lineære sammenhengen mellom to kontinuerlige variabler, enklere formulert: om to variabler måler det samme. Korrelasjonskoeffisienten (Pearson's r) går fra -1 til 1. -1 indikerer perfekt negativ

korrelasjon, mens 1 indikerer perfekt positiv korrelasjon, og 0 indikerer fraværet av korrelasjon. Dersom det for eksempel er en korrelasjon på 0.8 er det en sterk korrelasjon mellom variablene. Korrelasjonen kan være både positiv og negativ (Midtbø 2012:84). Grunnen til at jeg tar i bruk denne statistiske metoden, er at jeg skal undersøke om mine resultater fra analysen som er basert på dokumentanalysen, samsvarer med tidligere studier gjort av Grendstad et. al (2011c).

I en bivariat regresjonsanalyse er retning og signifikans akkurat samme som i korrelasjonsanalyse, men perspektivet er likevel annerledes. Bivariat regresjonsanalyse bygger på et årsaks perspektiv: Spørsmålet er ikke om to variabler samvarierer, men om den ene variabelen påvirker den andre variabelen (Midtbø 2012:96). En bivariat regresjon består av to variabler, Y og X. Y betegnes som avhengig variabel, mens X er forklaringsvariabelen i modellen, hvor X er inkludert for å forklare variasjonen i Y (Midtbø 2012). Jeg tar i bruk denne metoden for å teste samvariasjonen i korrelasjonsanalysen for å kunne hente enda mer informasjon ut av dataene mine.

5 Data

Resultatene fra gjennomgangen av dokumentene blir i kvalitative studier vanligvis dokumentert og presentert ved hjelp av tabeller. Dette er for å tydeliggjøre og sammenfatte de generelle tendensene, mønstrene eller sammenhengene som har størst relevans for problemstillingen (Grønmo 2004). Dataene fra dokumentanalysen i denne studien blir også presentert ved hjelp av tabeller, og ved bruk av enkle statistiske modeller. For at det skal være mulig å analysere dataene som jeg har samlet inn, systematiserte og plottet jeg informasjonen inn i et datasett. Datasettet er grunnlaget for at jeg skal kunne utforske de empiriske sammenhengene og for senere å kunne utarbeide påstander om adferden til enkeltdommerne som et svar på problemstillingen.

5.1 En beskrivelse av populasjonen og det endelige utvalget

5.1.1 Plenumssaker

Dataene jeg tar i bruk tar utgangspunkt i plenumssakene som er tatt opp i Høyesterett mellom 1976 og 2013. En plenumssak er da 19 dommere og justitiarius så langt det lar seg gjøre med hensyn til habilitetsspørsmål møtes for å behandle en sak. Felles for sakene som tas opp til behandling i plenum er: 1) når to eller flere av dommerne vil avvike et prejudikat, 2) når to eller flere av dommerne til bygge avgjørelsen i en sak på at en lov eller stortingsbeslutning er grunnlovsstridig, eller 3) når det foreligger et tvilsomt rettsspørsmål som Høyesterett av særlige grunner ønsker å avgjøre i plenum (Gisle, Jon, Kristian Andenæs, Jan Fridthjof Bernt, Jon Bing, Erik Magnus Boe, Tore Bråten, Kirsti Strøm Bull, Thor Falkanger, Arnhild Dordi Gjønnnes, Magnus Matningsdal, Gry Nilsen og Magnus Aarbakke 2007). Grunnen til at jeg baserer studien min på plenumssaker, er at sakene som tas opp i plenum, er komplekse og har betydning for samfunnsutviklingen i Norge. Disse sakene berører også ofte politisk prinsipielle og sensitive temaer, og det er da Høyesterett møtes i plenum at praktiseringen av prøvingsretten fullbyrdes, og Høyesterett opererer klarest som et politisk organ (Smith 1993).

For å finne plenumssakene søkte jeg i Lovdata. Lovdata online er en juridisk database som er utviklet med tanke på praktiserende jurister, ikke for forskning på dommeradferd, men i denne sammenheng var denne databasen en god kilde å bruke til å skaffe meg oversikt over de ulike sakene som jeg skulle studere. For å kontrollere at jeg ikke hadde oversett noen saker i

lovdata, sendte jeg også en e-post til Høyesterett hvor jeg ba om en liste over alle plenumssakene som var gjort i Høyesterett, slik at jeg kunne forsikre meg om at det antallet plenumssaker jeg hadde stemte overens med det Høyesterett hadde i sitt arkiv.

5.1.2 Tid

Listen over plenumssaker var lang, og gikk tilbake til 1926 da Høyesterett begynte å praktisere prøvingsretten. Jeg valgte derfor å begrense utvalget og fokusere på sakene mellom 1976 og 2013. Bakgrunnen for dette valget, er Kløftasakens (Rt-1976-1) vannskille i Høyesteretts historie. Denne saken fikk enorm oppmerksomhet da dommer Blom fikk med seg det knappe flertallet i Høyesterett og dermed satte til side Stortingets vilje i ekspropriasjon-erstatningsloven. Professor Torstein Eckhoff gikk ut i avisen og skrev at denne avgjørelsen helt klart kunne karakteriseres som politisk. Videre skriver han at han ”anser det for lite trolig at bevisste ønsker om å støtte bestemte politiske partier har spilt noen rolle i slik tilfelle” (Eckhoff 1976). I senere tid, etter Kløftadommen (Rt-1976-1), har det vært tilsvarende blest rundt flere plenumsavgjørelser i Høyesterett. Blant annet Ullern Terrasse-dommen (Rt-2007-1281), Rederiskatte-dommen (Rt-2010-143) og senest høsten 2013 med Volstad-dommen (Rt-2013-1345). I alt er det tatt opp 62 plenumssaker i Høyesterett mellom 1976 og 2013, og det er disse 62 sakene som er populasjonen jeg ønsker å undersøke i dette studiet.

5.1.3 Referater fra Odelstinget i Stortinget

For at det i Stortinget skal vedtas en ny lov, eller endre på en allerede eksisterende, foregår det en lang prosess som går over tid i departementene, i komiteene på Stortinget og i Odels- og Lagting (etter 2009 i plenum). I denne sammenhengen er det den politiske debatten rundt lovendringene eller lovvedtakene som er interessante og studere, og da er det ifølge Nordby (2004) mest fruktbart å bruke møtereferatene fra Odelstinget i Stortinget. Før 2009 stod kammerstrukturen på Stortinget i en mellomstilling mellom ett- kammer og to- kammer system, hvor Odelstinget var langt tyngre enn Lagtinget, og man så ofte tendensen i at Lagtinget aksepterte Odelstingets løsning. Dette førte til at man gikk over til en annen løsning i 2009, hvor alle lovvedtak på Stortinget i dag skjer i plenum. Det at Lagtinget som oftest godkjente resultatet som Odelstinget kom frem til, er det sterkeste argumentet til at det er Odelstings-referatene som blir brukt som grunnlag for dataene i tillegg til at alle partiene alltid var representert, en kontrast til hvordan det er i fag-komiteene (Rønning 2009).

Et godt eksempel på at diskusjonen i Odelstinget er det beste utgangspunktet som datagrunnlag i denne studien, er saksgangen av overgangsreglene fra 14. desember 2007, som var utgangspunktet for Rederiskattedommen (Rt-2010-143). Behandlingen av disse reglene var som en kasteball mellom Odels- og Lagting, hvor Lagtinget en sjelden gang ikke godtok forslaget til Odelstinget som ble lagt frem 4. desember. 2007. 14. desember 2007 ble lovforslaget igjen tatt opp i Odelstinget hvor Odelstinget ikke var enige i Lagtingets merknader, og sendte det igjen tilbake til Lagtinget. Lagtinget bøyde seg for Odelstinget og dermed trengte ikke denne saken å tas opp i plenum i Stortinget. Dersom Lagtinget ikke hadde godtatt det en annen gang, var det slik at lovforslaget hadde måttet bli tatt opp i plenum i Stortinget.

Referatene fra diskusjonene i Odelstinget da en lov skal vedtas eller bli endret, er hentet fra Stortingets egen nettside og Stortingsforhandlinger del 8. Stortinget opplyser på sin nettside at møtoreferater fra 1988 og fremover er tilgjengelig online, så derfor ble de trykte referatene som man kan finne i Stortingstidene del 8 også hyppig brukt. Møtoreferatene det har blitt referert til, er referat fra den siste endringen i den loven og eller paragrafen dommerne i Høyesterett henviser til i dommen.

Etter 2009 ble det som nevnt en ny ordning, hvor man gikk bort fra det tidligere to-kammer systemet og over til at alle saker skulle tas opp i Plenum. Lovene som det har blitt henvist til i disse 62 sakene er alle fra tidligere enn 2009, så ingen voteringer fra plenumssaker er derfor tatt med i dette utvalget.

5.1.4 Det perfekte sammenlikningsgrunnlaget, ekvivalens 1

I denne analysen var det nødvendig å finne et sammenlikningsgrunnlag, ekvivalensen mellom den politiske debatten i Stortinget ved lovvedtak med det juridiske spørsmålet dommerne i Høyesterett tar utgangspunkt i da de arbeidet med plenumssakene. Det jeg har gjort, er å identifisere de politiske uenighetene og de ideologiske motsetningene mellom de ulike partiene på Stortinget da lovvedtaket eller lovendringen skulle vedtas. Ofte går debatten ut på de tradisjonelle ideologiske skillelinjene mellom høyre og venstre siden, hvor det eksempelvis diskuteres om det skal være mer eller mindre innblanding av staten i form av økonomisk styring, hvor grensene skal gå da det gjelder skatter og avgifter, samt debatter om innvandring. Denne informasjonen har jeg videre brukt til å sammenlikne hva det juridiske spørsmålet i Høyesterett var i de ulike plenumssakene som skal ta i bruk loven som Stortinget

har vedtatt i praksis for å kunne avgi en dom. Ut fra dette, skal jeg kunne se hvilken ideologisk retning Høyesterett står i forhold til Stortinget, og samtidig kunne klare å identifisere hvilken ideologisk retning dommerne i Høyesterett voterer.

Et eksempel på dette er RT-2002-1816, en straffesak som skal dømmes etter straffeloven §135a. I Stortinget da denne loven ble vedtatt, var det stor enighet om at minoriteter skal tas vare på og at de skal slippe å bli utsatt for diskriminering av noe som helst type slag. Under debatten ble det også tatt opp at man ikke kunne legge for strenge retningslinjer for hva som var diskriminering med hensyn til ytringsfriheten. Da denne saken ble tatt opp i Høyesterett, var det juridiske spørsmålet hvorvidt domfelte kunne straffes på grunn av hans handlinger, eller om han skulle bli frikjent i forhold til ytringsfriheten. Denne saken har en helt perfekt ekvivalens mellom den politiske debatten i Stortinget og det juridiske spørsmålet i Høyesterett, og det er derfor et grunnlag for å sammenlikne de politiske partiene sine voteringer i Stortinget med enkelt dommernes voteringer gjort i Høyesterett.

5.1.5 Ekvivalens 2

Ekvivalens 2 blir brukt for å definere saker i utvalget som har en mindre presis sammenheng enn sakene som blir definert som ekvivalens 1. Disse sakene ønsket jeg ikke å ekskludere fra utvalget på grunn av at de mulig kan være med på å gi en god forståelse av problemstillingen. I plenumssaker blir loven prøvd opp mot Grunnloven, og i saker hvor dette er det sentrale juridiske spørsmålet, men at grunnlovsstridighet er et fraværende tema i den politiske debatten på Stortinget, blir saken karakterisert som ekvivalens 2. Et eksempel på ekvivalens 2 er Rt-2010-1445. Dette er en sak som skulle dømmes etter straffeloven §§ 102,103. Da Stortinget vedtok denne loven, var det enighet blant politikerne om at straffene burde skjerpes. Da denne saken ble tatt opp i Høyesterett var det juridiske spørsmålet hvorvidt denne personen skulle bli tildelt en mildere eller strengere straff, altså ikke om overtredelsen direkte, men om straffeloven kunne benyttes eller ikke i forhold til tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. Her ser man at det ikke er noen direkte link mellom den politiske debatten og det juridiske spørsmålet i saken, men allikevel kan informasjonen jeg får ut av disse sakene være med på å undersøke problemstillingen som en ”kontroll” for resultatene jeg får i sakene som er identifisert som ekvivalens 1-saker.

5.1.6 Saken i Høyesterett

Saker som kommer opp i plenum i Høyesterett, er komplekse og av og til kan loven være vag og derfor lage rom for ulike tolkninger for dommerne, noe som fører til at det ofte blir dissens.

I tillegg til å kartlegge hvordan enkeltdommerne voterte i de ulike sakene, er det interessant å undersøke om Høyesterett er ”enige” med Stortinget eller om flertallet av dommerne mener at loven som er vedtatt er i strid med Grunnloven. Det er også interessant å se, dersom dommerne ikke mener at loven er i strid med Grunnloven, om de anvender den slik lovgiverens mening med loven var da de vedtok lovforslaget.

5.1.7 Ekskluderte saker

36 saker av de 62 plenumssakene populasjonen består av, har på bakgrunn av fem ulike grunner blitt ekskludert fra analysen;

1. Den første grunnen til at saker har blitt ekskludert, er på grunn av at de er saker som blir tatt opp igjen av Høyesterett fordi det er et spørsmål om habiliteten til noen av dommerne i saker som allerede har fått en dom. Sakene gjelder domstolloven §105 eller §108 hvor dommerne for eksempel har et tett forhold til noen i Justisdepartementet som arbeider i lovavdelingen eller andre elementer som fører til at de er inhabile til å være dommer i den enkelte saken. Disse sakene er ekskludert av den grunn at det er retningslinjer og lover juristene må forholde seg til i deres arbeid som blir tatt opp til vurdering. Disse sakene er ikke fruktbare til å bruke for å besvare problemstillingen i denne oppgaven. I saker hvor habilitet blir tatt opp, er resultatet entydig at dommerne det blir stilt habilitetsspørsmål om, viker sitt sete. Saker som tas opp for å avgjøre dommernes habilitet, er årsaken som ligger bak for de fleste sakene som har blitt ekskludert og markert som manglende verdier i datasettet.
2. Den andre grunnen til at saker har blitt ekskludert er fordi det ikke var noen ekvivalens1 eller ekvivalens 2 mellom den politiske debatten på Stortinget og det juridiske spørsmålet som tas opp i Høyesterett.

3. Grunn nummer tre til at noen saker er ekskludert, er på grunn av at dommerne i Høyesterett i disse sakene kun tar hensyn til overstatlige lover og forskrifter som kommer som et resultat av Norges medlemskap i EØS, eller EMK. Disse overstatlige lovene og forskriftene som Norge må forholde seg til, kommer fra et overstatlig nivå, og det finnes derfor ikke noen politisk debatt i Stortinget hvor disse lovene blir vedtatt, noe som igjen fører til at det ikke er mulig å få noe sammenlikningsgrunnlag på disse sakene mellom Stortinget og Høyesterett.
4. Den fjerde grunnen til at saker har blitt ekskludert, er at det i enkelte av sakene ikke foreligger en dom, men at saken er tatt opp i Høyesterett som en kjennelse. Ifølge det juridiske leksikonet er kjennelse en ”beslutning av en domstol som loven uttrykkelig betegner som kjennelse, eller beslutning som avslutter saken eller en selvstendig del av den uten at realitetsavgjørelse i doms form finner sted”. Det er ikke en dom hvor det er en beslutning som avgjør sakens realitet (Gisle et. al. 2007). Grunnen til at disse sakene har blitt ekskludert, er at Høyesterett her kun arbeider etter tidligere dommer gjort av lagmannsrett. Det er derfor ikke noen store samfunnsproblemer som blir avgjort.
5. Den femte og siste grunnen til at saker har blitt ekskludert, er av praktiske grunner ved at jeg ikke kan finne de i Lovdata. Saken, Rt-2006-1365 står oppført som en plenumssak, men jeg kan ikke finne dommen i lovdata. Dette er imidlertid ikke noe stort problem med tanke på at det kun gjelder en sak.

5.2 Det endelige utvalget av saker som jeg skal bruke å analysere for å besvare problemstillingen

På grunn av at 36 av de 62 plenumssakene som er tatt opp i Høyesterett mellom 1976 og 2013 er ekskludert, baserer jeg studien på følgende utvalg:

Det er i alt 26 saker som jeg skal bruke i analysen. Bakgrunnen for at det er nettopp disse sakene som er det endelige utvalget, er at det er i disse sakene jeg kunne identifisere et sammenlikningsgrunnlag mellom den politiske debatten i Odelstinget da en lov skulle vedtas, og det juridiske spørsmålet som dommerne behandler i Høyesterett. Under er det en oversikt over utvalget av saker.

Tabell 1. Oversikt over de 26 sakene som er utvalget jeg baserer analysen på.

	Lov	Plenumssaken	Ekvivalens 1	Ekvivalens 2
1	Strukturkvoteforskriften 2007	Rt-2013-1345, Voldstad-dommen	X	
2	Utledningsloven §38	Rt-2012-1985	X	
3	Utlendingsloven §38	Rt-2012-2039	X	
4	Straffeloven §§102, 103	Rt-2010-1445		X
5	Instruks av 14. september 2007 (tomtefeste)	Rt-2010-535		X
6	Overgangsreglene fra 14. desember 2007 (Skatteloven)	Rt-2010-143, Rederiskatte- dommen	X	
7	Tomtefesteloven §37	Rt-2007-1308	X	
8	Tomtefesteloven §33	Rt-2007-1281, Ullern Terrasse- dommen		X
9	Skatte og avgiftsloven (Endringer 21. desember 2001)	Rt-2006-293	X	
10	Straffeloven §135a	Rt-2002-1618	X	
11	Ligningsloven §§ 10-2, 10-4	Rt-2002-509		X
12	Ligningsloven §§§ 10-2, 10-4, 12-1	Rt-2002-497		X
13	Bilansvarsloven §7	Rt-2000-1811		X
14	Ligningsloven §§ 10-2, 10-4	Rt-2000-996, Bøhler-dommen		X
15	Folketrygdeloven §§ 7, 7-8a	Rt-1996-1415, Borthen-dommen		X
16	Folketrygdeloven §§ 6-4, 6-6	Rt-1996-1440	X	
17	Ekspropriasjonserstatningsloven av 1984	Rt-1996-547	X	
18	Ekspropriasjonserstatningsloven av 1984 §5	Rt-1996-521	X	
19	Avtaleloven §36	Rt-1990-284	X	
20	Avtaleloven §36	Rt-1988-295	X	
21	Avtaleloven §36, Tomtefesteloven §14	Rt-1988-276	X	
22	Lov om naturvern 19. juni 1970	Rt-1987-80		X
23	Militærnekerloven §1	Rt-1983-477	X	
24	Aksjeloven §§13-3,2	Rt-1979-577		X
25	Ekspropriasjonserstatningsloven §§4,5	Rt-1977-24		X
26	Ekspropriasjonserstatningsloven §§4,5	Rt-1976-1 Kløfta-dommen	X	
N=26			15	11

Denne tabellen viser en oversikt over de 26 plenumssakene som er det endelige utvalget jeg skal baserer analysen min på. Disse sakene er kodet som henholdsvis ekvivalens 1 og ekvivalens 2 saker.

Det er i alt 15 saker som er kodet for å ha et perfekt sammenlikningsgrunnlag, ekvivalens 1. I disse sakene er det et samsvar mellom den politiske diskusjonen i Odelstinget på Stortinget og det juridiske spørsmålet i Høyesterett. Disse sakene er de sakene som er mest interessante for den videre analysen.

I tillegg til de 15 sakene som har den perfekte ekvivalensen, er det elleve saker som er kodet med 1 på variabelen for ekvivalens 2. Disse elleve sakene er også interessante og kommer til å

bli brukt som en ”kontroll”. Dersom jeg kan gjøre de samme funnene i de elleve sakene som er kodet som ekvivalens 2, som jeg gjør i de 15 sakene som er kodet for ekvivalens 1, er grunnlaget for å konkludere større, og det kan også mulig være grunnlag for generalisering. Samtidig er dette et kvalitativt studie, hvor målet er å få en dyp forståelse av dommernes adferd i disse plenumssakene, og ekvivalens 2 sakene er derfor viktige å ha med.

5.3 Utfordringer og mulig skjevhet i dette utvalget

Den største utfordringen med å komme frem til de 26 plenumssakene som er det endelige utvalget av saker som jeg skal studere for å kunne besvare problemstillingen i denne studien, var å finne sammenlikningsgrunnlaget mellom Stortinget og Høyesterett. Nærmere bestemt, voteringene som er gjort i Odelstinget på Stortinget av de politiske partiene ved lovvedtak, og voteringene gjort av enkeltdommere i Høyesterett ved en domsavsigelse. Dette sammenlikningsgrunnlaget var jeg totalt avhengig av å identifisere for å kunne få tak i den informasjonen jeg ønsket.

Det var også en utfordring for en statsviter som ikke har så god kjennskap til gamle og gjeldende lover å forstå seg på det juridiske språket, og de juridiske metodene for å forstå hvilke paragrafer av de ulike lovene som har blitt tatt hensyn til i dommen, noe som var nødvendig for å kunne finne det riktige referatet fra Stortinget da de vedtok denne loven. Enkelte lover som for eksempel folketrygdloven, skatteloven eller straffeloven blir hyppig endret, og det er derfor vanskelig å finne den diskusjonen i Odelstinget som er gjeldende for loven som saken i Høyesterett handler om og paragrafen de dømmer etter sist var en del av endringen. Det er nemlig ikke alltid slik at den paragrafen dommerne i Høyesterett bruker i den enkelte saken, har vært en del av den siste endringen som har blitt gjort i loven. Jeg har vært entydig på dette og felles for alle dataene, er at jeg har tatt i bruk det referatet fra Stortinget hvor den siste endringen av loven da den paragrafen dommerne behandler i den enkelte plenumssaken ble endret.

En tredje utfordring er at jeg ser at partiene ofte er enige i lovendringene / lovforslagene som kommer fra departementet og fagkomiteene på Stortinget. Særlig i senere tid ser jeg at møtoreferatene går over et mindre antall sider og debatten er kortere, noe som fører til at det ble vanskeligere og skillene hovedargumentene til de ulike politiske partiene, enn i møtoreferater hvor debatten i Odelstinget var lang.

5.4 Operasjonalisering av variabler

Informasjonen som ble hentet inn i dokumentanalysen satte jeg inn i ett datasett. I alt er det 13 variabler i dette datasettet med informasjon på både aggregert og individ nivå.

Datasettet består av alle 62 plenumssakene (observasjonsenheter) og 13 variabler. Observasjonene er plenumssakene i Høyesterett mellom 1976 og 2013. De 13 variablene er kodet som et resultat av dokumentanalysen jeg gjennomførte da jeg hentet inn dataene, og det er disse variablene som danner grunnlaget for sammenlikningen mellom voteringene gjort i Odelstinget på Stortinget og i Høyesterett. Som vi ser fra oversikten over, er det kun 26 av disse 62 sakene som blir kodet på disse variablene, mens de ekskluderte sakene (36) ikke er med videre i analysen.

5.4.1 Operasjonalisering av variabler på institusjonelt-nivå

RT-nummer:

Den første variabelen definerer plenumssaken i Høyesterett. Høyesterett definerer plenumssaker med "RT" etterfulgt av et årstall og et nummer. Eksempelvis er Kløftadommen "RT-1976-1". "RT" forklarer at dette er en plenumssak, årstallet (1976) forteller hvilket år dommen falt og det siste tallet (1) foreller hvilket sidetall dommen starter på.

Loven:

Den andre variabelen i datasettet definerer hvilken lov som er den sentrale loven for saken Høyesterett tar opp. Loven er både definert ved lovens navn og hvilken paragraf i loven som det juridiske spørsmålet dreier seg om og som blir behandlet av dommerne i Høyesterett.

Den politiske retningen av loven:

Den tredje variabelen er en variabel som forklarer den politiske debatten i Odelstinget på Stortinget i forkant av lovvedtaket eller lovendringen. Dersom loven som ble vedtatt heller i en sosialistisk retning er den kodet som 1. Dersom loven heller i en mer borgerlig retning er den kodet som 0.

Dissens i Stortinget:

Denne variabelen definerer voteringene som ble gjort i Odelstinget på Stortinget. I de lovene som ble vedtatt til tross for at det var uenigheter mellom partiene, og noen av partiene stemte

imot lovforslaget eller lovendringen, er variabelen kodet som 1. I de tilfellene ble loven enstemmig bifalt, det vil at alle partiene stemte for lovforslaget eller lovendringen og disse er kodet som 0.

I sakene hvor det var kongelig resolusjon i stedet for en proposisjon er det ikke noen votering over loven i sin helhet, men en debatt og votering over hvilke endringer man vil gjøre på forslaget som kommer fra departementet på forskriften som skal endres. Rt-2013-1345 og Rt-2010-535 blir markert som manglende verdier på denne variabelen, av den grunn av at det ikke var noen votering over om loven skulle iverksettes eller ikke. Det var en kongelig resolusjon og var allerede vedtatt av kongen i statsråd.

Ekvivalens 1:

Ekvivalens 1 variabelen beskriver hvorvidt det er ekvivalens mellom den politiske diskusjonen i Odelstinget på Stortinget og det juridiske spørsmålet som blir tatt opp i Høyesterett. Dersom det er ekvivalens, er variabelen kodet som 1. Dersom det ikke er noen ekvivalens, er den kodet med 0. Det som er avgjørende for om det er ekvivalens eller ikke, er om det er en perfekt sammenheng i det juridiske spørsmålet som blir behandlet av dommerne i Høyesterett, og temaet som var mest sentralt i den politiske diskusjonen i Odelstinget i Stortinget.

Ekvivalens 2:

Denne variabelen er en "kontroll" for variabelen "ekvivalens 1", hvor jeg kontrollerer om jeg får den samme ideologiske tendensen i voteringene til dommerne "ekvivalens 2-sakene" som jeg gjør i "ekvivalens 1-sakene". Ekvivalens 2 definerer hvorvidt det er en ekvivalens mellom det juridiske spørsmålet som blir tatt opp i Høyesterett og den politiske debatten som var i Odelstinget da loven ble vedtatt. Denne variabelen går mye ut på det samme som variabelen for ekvivalens1, men det som er forskjellen er at ekvivalens2 definerer saker som ikke har en direkte og perfekt likhet mellom den politiske debatten på Stortinget og det juridiske spørsmålet i Høyesterett. Til gjengjeld er saker som blir kodet med 1 i variabelen ekvivalens 2 saker hvor Høyesterett prøver loven som Stortinget har vedtatt opp mot Grunnloven og overstatlige lover uten at Stortinget har nevnt grunnlovsstridighet i diskusjonen i Odelstinget. Dersom det er et sammenlikningsgrunnlag mellom Stortinget og Høyesterett som kan defineres som ekvivalens 2, blir variabelen kodet som 1. Dersom det ikke finnes noen ekvivalens 2, blir variabelen kodet som 0.

Dissens i Høyesterett:

Dissens i Høyesterett er en variabel som forklarer om det er dissens eller ikke dissens om utfallet av saken i Høyesterett. Dersom det er dissens og uenigheter blant dommerne er den kodet som 1. Dersom dommerne er enige om hvordan utfallet av saken skal være, er den kodet som 0.

Retning i Høyesterett:

Denne variabelen indikerer hvilken retning Høyesterett sin dom har. Denne variabelen forteller noe om de sakene som er kodet med 1 i variablene ekvivalens 1 eller ekvivalens 2, og beskriver om Høyesterett praktiserte loven slik lovgivers mening med loven var, eller om Høyesterett hadde en annen tolkning av loven da de skulle anvende den i praksis, og på den måten indikere at de er uenige med Stortinget i den vedtatte loven. Et eksempel er asylsakene (Rt-2012-1985, Rt-2012-2039), hvor det er snakk om en familie skal få oppholdstillatelse eller ikke. Ifølge Utlendingsloven har Stortinget bestemt at Norge skal ha en streng, men rettferdig asylpolitikk hvor kravene om barnets beste fra menneskerettighetsdomstolen i Haag skal bli tatt hensyn til. I disse to tilfellene, skulle Høyesterett ta stilling om to familier skulle få bli i Norge eller ikke. I begge sakene får familien avslag, og Høyesterett praktiserer loven slik lovgiver bestemte at loven skulle være. Her er det enighet mellom Storting og Høyesterett, og disse sakene blir da kodet som 0. Dersom Høyesterett forsteker og på den måten spiller på lag med Stortinget, er variabelen kodet som 0, og dersom Høyesterett er ”uenig med Stortinget”, eller setter den loven til side, er den kodet som 1.

5.4.2 Koding av variablene på institusjonelt nivå

Tabell 2. En oversikt over hvordan de ulike sakene i utvalget er kodet i de ulike variablene.

Lov	Saken	Politisk retning av loven	Debatten i Stortinget	Ekvivalens 1	Ekvivalens 2	Dissens i Høyesterett	Retning i Høyesterett
Strukturkvoteforskriften 2007	Rt-2013-1345, Volstaddommen	1	.	1	0	1	0
Utledningsloven §38	Rt-2012-1985	.	0	1	0	1	0
Utlendingsloven §38	Rt-2012-2039	.	0	1	0	1	0
Straffeloven §§102, 103	Rt-2010-1445	.	0	0	1	1	1
Instruks av 14. september 2007 (tomtefeste)	Rt-2010-535	1	.	0	1	1	1
Overgangsreglene fra 14. desember 2007 (Skatteloven)	Rt-2010-143, Rederiskattdommen	1	0	1	0	1	1
Tomtefesteloven §37	Rt-2007-1308	1	1	1	0	1	1
Tomtefesteloven §33	Rt-2007-1281, Ullern Terrassedommen	1	1	0	1	0	0
Skatte og avgiftsloven (Endringer 21. desember 2001)	Rt-2006-293	0	1	1	0	1	1
Straffeloven §135a	Rt-2002-1618	1	1	1	0	1	1
Ligningsloven §§ 10-2, 10-4	Rt-2002-509	1	1	0	1	1	1
Ligningsloven §§§ 10-2, 10-4, 12-1	Rt-2002-497	1	0	0	1	0	1
Bilansvarsloven §7	Rt-2000-1811	.	0	0	1	1	0
Ligningsloven §§ 10-2, 10-4	Rt-2000-996, Bøhlerdommen	1	1	0	1	0	.
Folketrygdloven §§ 7, 7-8a	Rt-1996-1415, Borthendommen	0	0	0	1	0	0
Folketrygdloven §§ 6-4, 6-6	Rt-1996-1440	0	0	1	0	1	0
Ekspropriasjonserstatningsloven av 1984	Rt-1996-547	0	1	1	0	0	1
Ekspropriasjonserstatningsloven av 1984 §5	Rt-1996-521	0	1	1	0	0	1
Avtaleloven §36	Rt-1990-284	1	0	1	0	1	0
Avtaleloven §36	Rt-1988-295	1	1	1	0	1	0
Avtaleloven §36, Tomtefesteloven	Rt-1988-276	1	1	1	0	1	0

§14							
Lov om naturvern 19. juni 1970	Rt-1987-80	0	1	0	1	0	0
Militærnekerloven §1	Rt-1983-477	0	1	1	0	0	0
Aksjeloven §§13-3,2	Rt-1979-577	1	1	0	1	0	0
Ekspropriasjoner statningsloven §§4,5	Rt-1977-24	1	1	0	1	1	0
Ekspropriasjoner statningsloven §§4,5	Rt-1976-1 Kløfta-dommen	1	1	1	0	1	1
N=26				15	11		

Denne tabellen viser en oversikt over hvordan de ulike sakene er kodet i de ulike variablene.

Tabell 2 viser en oversikt over det endelige utvalget på 26 saker og hvordan jeg har kodet informasjonen jeg har hentet ut fra dokumentanalysen i de ulike variablene.

5.4.3 Operasjonalisering av variabler på dommer-nivå

Ekvivalens 1 sosialdemokratisk:

Denne variabelen er kodet som 1 dersom dommeren voterte i sosialdemokratisk retning i gitt sak som har en ekvivalens 1 mellom den politiske diskusjonen i Odelstinget i Stortinget og det juridiske spørsmålet tatt opp i Høyesterett. Av denne variabelen ble det senere laget en ny variabel som indikerte prosentvis votering for en enkelt dommer gjort i sosial demokratisk retning av totalt antall saker med ekvivalens 1 dommeren var med å votere i.

Ekvivalens 1 borgerlig:

Denne variabelen er kodet som 1 dersom dommerne voterte i borgerlig retning gitt sak som har en ekvivalens 1 mellom den politiske diskusjonen i Odelstinget i Stortinget og det juridiske spørsmålet tatt opp i Høyesterett.

Ekvivalens 2 sosialdemokratisk:

Denne variabelen er kodet som 1 dersom dommerne voterte i sosialdemokratisk retning gitt sak som har en ekvivalens 2 mellom den politisk diskusjonen i Odelstinget i Stortinget og det juridiske spørsmålet tatt opp i Høyesterett. Av denne variabelen ble det senere laget en ny variabel som indikerte prosentvis votering for en enkelt dommer gjort i sosial demokratisk retning av totalt antall saker med ekvivalens 2 dommeren var med å votere i.

Ekvivalens 2 borgerlig:

Denne variabelen er kodet som 1 dersom dommerne voterte i borgerlig retning gitt sak som har en ekvivalens 2 mellom den politisk diskusjonen i Odelstinget i Stortinget og det juridiske spørsmålet tatt opp i Høyesterett.

Politisk skala:

Denne variabelen er en variabel hentet direkte fra artikkelen til Grendstad et. al (2011c) for å teste validiteten av mine resultater fra denne studien. Grendstad et. al (2011c) sin variabel er en variabel som indikerer den tradisjonelle Høyre – Venstre skalaen i statsvitenskapelig forskning. Ideologidimensjonen viser lave og høye verdier for henholdsvis radikal og konservativ plassering og er basert på Advokatundersøkelsen 2011. Advokatundersøkelsen gikk ut på at Grendstad et. al (2011c), sendte ut en undersøkelse til advokatene som har møterett i Høyesterett om de kunne plassere Høyesteretts dommerne på en politisk skala ut fra advokatenes erfaringer og synspunkter¹³.

5.4.4 Koding av dommernes voteringer i sosialdemokratisk eller borgerlig retning

Ut ifra variablene ”dissens i Høyesterett” og ”retning i Høyesterett”, har jeg identifisert hvilken ideologisk retning de ulike dommerne som var med på å votere i den enkelte plenumssaken voterte i, og har markert de med henholdsvis 1 og 0 slik operasjonaliseringen av variablene på dommer-nivå ovenfor viser. Nedenfor i tabell 3 viser jeg et eksempel på hvordan jeg har kodet voteringene til dommerne, og ut fra dette kommet frem til modell 1 og modell 2 i analysekapitlet.

Måten jeg gjør dette på, er inspirert av hvordan stipendiat Morten Nadim ved det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen (2010) gjør en kvalitativ undersøkelse av dissenssaker for å undersøke om personlige egenskaper påvirker dommeradferden i Høyesterett. Måten han gjør dette på, er at han bruker frekvensfordelinger med ”opptelling” av antall voteringer hver enkelt dommer voterer i sosialdemokratisk retning¹⁴. Grendstad et. al (2014) argumenterer for at dette er en lite effektiv måte å analysere dataene på, og at mye av informasjonen i dataene ved denne måten å analysere dommernes adferd på kan gå tapt. Dette er en argumentasjon jeg til dels er enig i, og derfor bruker jeg statistiske analyser for å kontrollere – og høste mer informasjon ut fra disse dataene i analyse-kapitlet.

---

¹³ Se Grendstad et. al (2011c)

¹⁴ Se Morten Nadim (2010) ”Er Høyesterettsdommerne politisk farget? – En undersøkelse av 17 dommers votum i dissenssaker” Lov og rett nr. 10. 2010.

De tre plenumssakene som er plukket ut fra utvalget for å illustrere hvordan jeg har kodet enkeltdommernes voteringer i sosialistisk eller borgerlig retning, er Ullern Terrasse-dommen (Rt-2007-1281), Rederiskatte-dommen (Rt-2010-143) og Volstad-dommen (Rt-2013-1345). Alle disse tre dommene er kontroversielle saker som har fått stor oppmerksomhet på grunn av dens innhold og tema som handler om lover det har vært sterk politisk strid om, med sterke ideologiske skillelinjer. Videre er dommerne som var med på å dømme i disse sakene fortsatt ansatt i Høyesterett, samtidig som at flertallet av dommerne har vært med på å votere i minst to av disse utvalgte sakene. Dommene faller også ganske nært hverandre i tid.

Tabell 3. Et eksempel på koding av dommernes voteringer

Dommere	Ullern Terrasse dommen	Rederiskatte dommen	Volstad dommen	Ideologisk tendens
Tønder	0	-	+	Kan ikke si noe om noen tendens
Tjomsland	+	-	+	Sosialdemokratisk
Matningsdal	+	+	+	Sosialdemokratisk
Stabel	+	+	+	Sosialdemokratisk
Endresen	0	+	+	Sosialdemokratisk
Indreberg	0	+	+	Sosialdemokratisk
Øie	0	+	-	Kan ikke si noe om noen tendens
Skoghøy	+	+	-	Sosialdemokratisk
Utgård	+	-	0	Kan ikke si noe om noen tendens
Schei	+	-	0	Kan ikke si noe om noen tendens

I tabellen over presenterer jeg tendensen jeg kunne identifisere hos dommerne som var med på å votere i to eller tre av de utvalgte sakene jeg bruker for å vise hvordan jeg kodet dommernes voteringer. I tabellen får dommerne et pluss-tegn (+) dersom deres votering er i sosialdemokratisk retning, et minus-tegn (-) dersom de voterer i borgerlig retning, og en null (0) dersom dommeren ikke var med å votere i den gitte saken. Ut fra denne tabellen kan man se at datagrunnlaget er egnet for å kunne forvente å finne en tendens i hvilken politisk retning dommerne i Høyesterett voterer.

6 Analyse og resultater

I dette kapitlet skal jeg undersøke dommeradferd i Høyesterett i Norge ved å analysere de empiriske dataene som jeg har samlet inn for å besvare problemstillingen. Kapitlet er delt inn

i to ulike deler, og kronologien er en gjenspeiling av hvordan jeg la opp kapittel 2 og 3. Del en av analysen, er en analyse av hvordan forholdet mellom Stortinget og Høyesterett som to institusjoner er. Denne delen inneholder en oversikt med frekvensfordelinger av tall som forteller noe om hvordan Stortinget og Høyesterett forholder seg til hverandre i sitt arbeid. Denne delen av analysen er tatt med for å kunne forklare - og se de institusjonelle forholdene som dommerne i Høyesterett arbeider i, noe modellen for interne og eksterne institusjonelle faktorer argumenterer for er viktig å ha forståelse av da man skal forstå seg på dommernes adferd (Dyevre 2010).

I del to av analysen analyserer jeg dommernes voteringer gjort i de 26 plenumssakene som er det endelige utvalget. Jeg bruker deskriptiv statistikk til å undersøke om jeg kan finne en avspeiling i dommernes voteringer i Høyesterett av voteringene gjort av politiske partier i Odelstinget på Stortinget og ut fra dette, finne en ideologisk tendens enkeltdommerne har i sine votum. Videre i del to av analysen, sammenlikner jeg den mulige ideologiske tendensen i voteringene til enkelt dommerne med tidligere forskning gjort av Grendstad et. al (2011c). Dette gjør jeg for å teste om to ulike innganger til å se på dommernes voteringer korrelerer eller ikke. Dette gjør jeg ved hjelp av korrelasjonsanalyse og en bivariat OLS-analyse.

Avslutningsvis i kapittel 6 oppsummerer jeg resultatene og diskuterer dem både teoretisk, metodisk og empirisk før til slutt konkluderer og gir et svar på problemstillingen.

6.1 De 26 sakene i utvalget som analysen baserer seg på

Tabell 4. En oversikt over utvalget av saker.

	Saker med et perfekt sammenlikningsgrunnlag mellom Stortinget og Høyesterett (ekvivalens 1)	Saker hvor Høyesterett prøver loven opp mot Grunnloven eller overstatlige lover eller forskrifter (ekvivalens 2)	Totalt
Frekvens	15	11	26
Prosent	57,7	42,3	100,0

Tabell 4 viser en oversikt over det endelige utvalget av saker som denne analysen baserer seg på. Bakgrunnen for at det er nettopp disse 26 sakene som er grunnlaget for analysen, er rettfærdiggjort i metode- og datakapitlet (6) ovenfor¹⁵.

¹⁵ I kapittel 6 er det også en oversikt over hvilke saker som er en del av det endelige utvalget.

Det er i alt 26 saker, hvor 15 av disse har et perfekt sammenlikningsgrunnlag for å kunne besvare problemstillingen, mellom den politiske debatten i Stortinget ved et lovvedtak og det juridiske spørsmålet som ble tatt opp i Høyesterett. De elleve resterende sakene, er saker hvor loven som er vedtatt i Stortinget blir prøvd opp mot Grunnloven eller mot overstatlige lover eller forskrifter som Norge må forholde seg til.

6.2 Forholdet mellom Stortinget og Høyesterett – to institusjoner om en felles makt?

I del en av analysen skal jeg undersøke forholdet mellom Stortinget og Høyesterett som to sentrale institusjoner i Norge. Målet med denne delen av analysen er å kartlegge de institusjonelle forholdene som dommerne i Høyesterett arbeider i.

Tabell 5. Krysstabulering mellom antall saker som har blitt enstemmig vedtatt og vedtatt til tross for uenigheter blant de politiske partiene på Stortinget, og antall dommer i Høyesterett med og uten dissens.

Votering i Stortinget	Votering i Høyesterett		Total
	0	1	
0	2 22.22	7 46.67	9 37.50
1	7 77.78	8 53.33	15 62.50
Total	9 100.00	15 100.00	24 100.00

Tabell 5 viser en krysstabell mellom antall saker hvor de politiske partiene var enige og uenige da lovforslaget skulle vedtas i Odelstinget på Stortinget, og antall dommer i Høyesterett hvor dommerne var enige eller om det var dissens i utfallet av saken i Høyesterett. Ut fra denne tabellen ser man at det var et lite flertall av lovene som har blitt vedtatt i Stortinget til tross for at enkelte partier har vært uenige i lovforslaget og stemt imot. Dette resultatet er til dels overraskende med tanke på at de politiske partiene i Norge er ganske like hverandre. Norge praktiserer slik teorien i kapittel 2 beskriver, et flerpartisystem. Dette partisystemet fører til at de politiske partiene står tettere på den politiske skalaen enn de politiske partiene gjør i et to-parti system, hvor de politiske uenighetene derfor er mer tydelige (Lijphart 1991). I et flerparti-system er det ofte slik at det kun er de klassiske, politiske ideologiske uenighetene det diskuteres og er uenigheter om. Et eksempel på dette, er da tomtefesteloven fra 1996 som ble anvendt i Rt-2007-1281 (Øvre Ullern terrasse-dommen) ble

vedtatt. Her var det politiske uenigheter om hvorvidt denne loven skulle vedtas eller ikke. I referatet fra Odelstinget leser jeg at Arbeiderpartiet blir kritisert av de borgerlige partiene for å være reguleringsivrige ved at de ønsker at staten er med på å regulere prisen på boligmarkedet i stedet for at markedsprisen skal være det ledende. Arbeiderpartiet argumenterer med at det er viktig å ta tak, slik at man tar hensyn til de som leier, og at det ikke bare er grunneierne som skal ha mulighet til å være en del av boligmarkedet. De borgerlige partiene er uenige i dette, og stemmer mot lovforslaget fordi de mener at større statlig innblanding ikke er nødvendig (Stortingsforhandlinger del 8, 1996-1997).

Tabell 5 viser også at det i et betydelig flertall av de 26 plenumsdommene var en eller flere av dommerne som dissenterte. Grunnen til dette er, som teorien beskriver i kapittel 2, at plenumssakene som tas opp i Høyesterett, er saker av svært kompleks karakter, hvor de behandler saker hvor utfallet av dommen kan være førende for samfunnsutviklingen i Norge. Disse sakene inneholder også ofte sterke politiske skillelinjer, og det er i disse tilfellene, da alle dommerne i Høyesterett møtes i plenum, at Høyesterett sterkest opererer som et politisk organ (Grendstad et.al.2013). Både i Stortinget og i Høyesterett er det et flertall av saker og dommer hvor politikerne og dommerne ikke kom frem til enighet rundt den endelige avgjørelsen. Dette understreker graden av kompleksitet i plenumssakene. De politiske partiene på Stortinget kan ha vanskeligheter med å vedta en lov, noe som igjen fører til at det er tilsvarende vanskelig å anvende disse lovene for dommerne i Høyesterett. Det som imidlertid er forskjellen, er at Stortinget, til tross for uenigheter kan vedta en lov. Denne loven kan på grunn av uenighetene og tradisjonen for og ”kompromisse” i Stortinget, bli vag og flertydig. Dette blir en utfordring for Høyesterett da de skal anvende loven, ved at loven gir rom for tolkninger. Høyesterett er ikke i samme posisjon som Stortinget ved at de kan avgi en dom som gir rom for tolkning. Høyesterett sitt ansvar er å dømme i siste instans, og de blir derfor pålagt å komme med et entydig resultat.

Eksemplene på hvordan disse to institusjonene opptrer i praksis ovenfor hverandre er mange, blant annet i Rt-2012-1985 skriver dommer Webster: ”Utlendingsloven§38 er et sentralt virkemiddel for å regulere innvandringen til Norge. Satt på spissen er spørsmålet om det er utlendingsforvaltningen eller domstolene som skal håndheve innvandringspolitikken”. Dommer Webster skriver videre: ”Terskelen for opphold på humanitært grunnlag berører klare politiske avveininger på et område hvor loven forutsetter politisk styring” (lovdata, 2014), Rt-2012-1985). Diskusjonen i Høyesterett i denne saken har en perfekt sammenheng (ekvivalens 1) med diskusjonen i Stortinget. Alle partiene på Stortinget var enige om at man

må ta hensyn til barnets beste som et resultat av inkorporeringen av FNs barnekonvensjon og utlendingsforvaltningen. Det de politiske partiene på Stortinget derimot ikke er enige om, er hva som innebærer at ”barnets beste” er tilfredsstilt. Av referatet fra den politiske diskusjonen i Odelstinget, kan man lese at de politiske partiene ikke blir enige om hva som er barnets beste (Stortingsforhandlinger del 8 2009-2009). Dette fører til at ansvaret automatisk (i saker tilsvarende Rt-2012-1985 og Rt-2012-2039) blir overført til Høyesterett. Dommer Bårdsen: ”Høyesterett peker her på at domstolene skal kontrollere at forvaltningen har hatt en riktig forståelse av begrepet ”barnets beste”, altså at det er Høyesterett som må vurdere hva som inngår i hva lovgiver mener er ”barnets beste” og at dette i den enkelte sak er ivarettatt og tilfredsstilt (lovdata.no, Rt-2012-1985).

I Rt-2002-1618 skulle dommerne avgjøre om en mann burde straffes etter Straffeloven §135a på grunn av ytringer og bruk av symboler som kunne virke rasistiske. Diskusjonen i Odelstinget da denne loven ble vedtatt, gikk ut på hvorvidt man skal forby bruk av symboler eller ikke, og at dette eventuelt ville legge en begrensning på ytringsfriheten. Balansegangen er syltynn og Mona Røkke (stortingsrepresentant for Høyre¹⁶) uttaler: ”Det er neppe mulig å gi domstolene generelle og samtidig eksakte angivelser av den grensedragning som de må foreta i det konkrete tilfellet, utover de holdepunkter og hensyn som er trukket frem både i forarbeidene og i debatten her i dag. Slik også Høyesterett sier i Morgenavisdommen, og som departementet gjengir i proposisjonen, må grensedragningen mellom det straffefrie og det straffbare foretas av domstolene, hvor man er henvist til å bygge en konkret vurdering av hvert enkelt foreliggende utsagn” (Stortingsforhandlinger del 8, 2001-2002). Mona Røkke sier videre at: ”i praksis vil det være vanskelig å sondere mellom vilkår som ”åpenbart” eller ”klart” er urimelige, og de som bare er urimelige. Til syvende og sist bør det være om vilkåret i det konkrete tilfellet er så urimelig at dommen ikke finner å kunne opprettholde det uforandret. Denne vurderingen foretas best av dommeren i tilknytning til det konkrete tilfellet” (Stortingsforhandlinger del 8, 2001-2002).

Disse to eksemplene er eksempler hvor man ser at Stortinget lager ”ufullstendige” beslutninger som Høyesterett senere må ta stilling til. Men det gjensidige avhengighetsforholdet går begge veier, hvor Høyesterett tydelig tar hensyn til Stortingets mening med loven. Dommerne i Høyesterett baserer sitt juridiske standpunkt på hva ”lovgivers mening med loven var”. Første voterende i Kløftasaken (Rt-1976-1), dommer

---

¹⁶ Mona Røkke (1940-2013) var en norsk jurist og aktiv politiker i partiet Høyre i 1970- 1980-årene. Hun var innvalgt på Stortinget fra Buskerud i perioden 1977-1989.

Blom som skriver i dommen: ”Det er forskjellige oppfatninger av hvor meget det skal til for at domstolene skal sette en lov til side som grunnlovsstridig. Jeg finner ikke grunn til å uttale meg i sin alminnelighet om dette, Løsningen vil si noen grad avhenge av hvilke grunnlovsbestemmelser det er tale om. Gjelder det bestemmelser til vern om enkeltmenneskets personlige frihet eller sikkerhet, antar jeg at grunnloven gjennomslagskraft må være betydelig”. Videre skriver han: ”jeg finner det klart at Stortingets forståelse av lovens forhold til slike grunnlovsbestemmelser må spille en betydelig rolle når domstolene skal avgjøre grunnlovmessigheten, og domstolene må vise varsomhet med å sette sin vurdering over lovgiverens. I og med at Stortinget har gitt Ekspropriasjonerstatningsloven, må spørsmålet for domstolene bli om lovens regler leder til resultater som er forenlige med grunnloven §105, ikke om resultatene ville blitt de samme uten lovregler. Ut fra dette vil jeg for min del vike tilbake for å konstatere grunnlovsstrid i tilfelle hvor det foreligger rimelig tvil, og hvor Stortinget klart har vurdert og bygd på at loven ikke kommer i strid med Grunnloven” (Lovdata, 2014, Rt-1976-1, Tverberg 2013).

Etter Kløftasaken ble Ekspropriasjonerstatningsloven noen år etter at dommen falt i 1976 endret i Stortinget. Stortingsrepresentant for Senter-partiet Sverre Helland sier i et av Odelstingsmøtene: ”På enkelte punkt er det ikkje lenger samsvar mellom loven sin ordlyd og slik ho etter rettspraksis no skal tolkast. Ein må såleis kjenna til ein omfattande rettspraksis for å kunne få ei oversikt over gjeldande rett på området. Lova sine reglar har vist seg å være svært vanskelige og bruka i praksis, så det er nødvendig å gjæra dei enklare” (Tverberg 2013).

I nyere tid er det også eksempler på dette avhengighetsforholdet som et resultat av at Norge må forholde seg til overstatlige lover og regler på grunn av internasjonale samarbeider. Eksempel på dette er Rt-2000-1811 hvor EFTA-domstolen vedtok et direktiv med alkoholpolitisk begrunnelse for landene som er medlem av EØS, noe dommer Flock mener ikke har blitt gjort tilstrekkelig av lovgiver: ”Det er lovgiveren som har til oppgave å gjennomføre direktivene i norsk rett, og det er også lovgiveren som – i et tilfelle som det foreliggende – må rette opp eventuelle feilvurderinger som senere blir fastslått. Således har Samferdselsdepartementet i Ot.prp. nr.26 (1999-2000) på side 24 gitt uttrykk for at EFTA – domstolens rådgivende uttalelse gjør det nødvendig med endringer i bilansvarsloven §7 tredje ledd bokstav b, og at saken vil bli fulgt opp av Justisdepartementet. Domstolene kan ikke avgjøre saken ut fra en hypotese om hva de øvrige statsmaktene vil foreta seg når det nå er avklart at det foreligger motstrid” (lovdata, 2013).

Dette førte til at saken i seg selv ikke direkte ble behandlet av dommerne i Høyesterett, men at det juridiske spørsmålet i høyesterett ble hvorvidt den norske loven tilfredstilte kravene fra EMK-direktivet. Det viste seg at den norske loven ikke gjorde det, og den ble derfor satt til side til fordel for overstatlig forskrift som i dette tilfellet var en EMK forskrift.

Ikke bare bekrefter denne gjennomgangen av tabell fem at dommerne i plenumssaker arbeider med svært komplekse saker, men man ser tydelig en samhandling mellom lovgiverne i Stortinget og dommerne i Høyesterett, hvor de er gjensidig opptatt og avhengige av hverandre.

Tabell 6. Krysstabulering mellom antall lover som er bestemt i borgerlig og sosialistisk retning og hvilken politisk retning dommen får i Høyesterett.

Politisk retning loven i Stortinget ble vedtatt i	Retning i Høyesterett		Total
	0	1	
0	4 30.77	3 33.33	7 31.82
1	9 69.23	6 66.67	15 68.18
Total	13 100.00	9 100.00	22 100.00

Tabell 6 viser en krysstabell mellom antall lover som ble vedtatt i sosialistisk eller borgerlig retning og hvilken ideologisk retning dommene i plenumssakene i Høyesterett gikk. Som man kan lese ut av tabellen er et flertall av lovene vedtatt i sosialdemokratisk retning. Dette er et forventet resultat ut fra Arend Lijphard (1991) sin kategorisering av ulike demokratier i Vest-Europa som jeg diskuterte i kapittel to, hvor Norge faller under kategorien ”konsensusmodellen” som kjennetegnes ved at det er flertallet i parlamentet som bestemmer¹⁷. Norge har siden 2. verdenskrig oftest blitt styrt av sosialdemokratiske regjeringer, de sosialdemokratiske partiene har oftest hatt et flertall på Stortinget, og det er derfor ikke overraskende at de fleste lovene er vedtatt i sosialdemokratisk retning (Kjønstad 1999).

Resultatene fra tabell 6 forteller også at Høyesterett ofte er enige med – og praktiserer loven slik lovgivende makt har vedtatt. Disse resultatene, sammen med teorien om eksterne

¹⁷ En motsetning til slik det for eksempel er i England hvor ”the winner takes it all” prinsippet blir praktisert og det kun er det partiet som får flest stemmer ved forrige valg som bestemmer i parlamentet.

institusjonelle faktorer som argumenterer for at Høyesterett som institusjon, blir påvirket av den hierarkiske strukturen de er en del av i både nasjonal og internasjonal sammenheng (Dyevre 2010), fører til at jeg kan si at det er en gjensidig avhengighet mellom Stortinget og Høyesterett i Norge. Høyesterett praktiserte loven i samme retning som lovgiver i 13 av dommene i plenumssakene i dette utvalget. Ni av disse 13 sakene var i sosialistisk retning, mens fire av de var i borgerlig retning. Disse resultatene viser ikke bare at Stortinget og Høyesterett deler en felles makt ved at de er gjensidig avhengige av hverandre, men at de også som institusjoner deler en felles ideologi. Dette resultatet er ikke overraskende hvor tidligere studier av Høyesterett argumenterer for at Høyesterett er ”systemvennlig” i sine dommer¹⁸.

Som vi husker fra gjennomgangen av teorien i kapittel 2, er en av Høyesteretts viktigste oppgaver å prøve lover opp mot Grunnloven gjennom praktiseringen av prøvingsretten. Hvordan dommerne skal gå frem når de gjør dette, er det ingen fast ”metode” på (Tverberg 2013). Ved prøvingsretten balanserer dommerne på en smal grense mellom det som skal være en arbeidsfordeling mellom to institusjoner, den lovgivende og den dømmende makt. Dette er et faktum som ble problematisert allerede i 1965 av historiker Seip som uttalte at ”Prøvingsretten er en kjepp med vilje kastet inn i demokratiets hjul”.

I Kløfta-dommen fra 1976, hvor Høyesterett uttalte seg om hvilken vekt domstolene i tvilstilfeller skal legge på Stortingets syn på en lovs grunnlovsmessighet, var et skille i Høyesteretts historie på mange måter. Blant annet ved at det etter denne dommen første gang ble diskutert om de manglende metoder for grunnlovsvernet. Tidligere hadde prøvingsretten og grunnlovsvernet blitt praktisert ved å være et hjelpemiddel for å avgjøre tvilsomme forfatningsspørsmål fra og primært være opptatt av den rettslige betydningen av Stortingets syn på behovet for handlefrihet, til nå, og være en lære om hvordan Høyesterett skal vektlegge Stortingets behov for handlefrihet (Tverberg 2013). Det er derfor ikke rart at man ser en gjennomgående tendens i at dommerne er opptatt av hva intensjonen til lovgiver for loven de skal dømme etter er. Ofte ser dommerne på hva som er bakgrunnen for loven eller lovendringen (proposisjonen til Stortinget) heller enn loven i seg selv da de rettferdiggjør sin juridiske argumentasjon med at de tar hensyn til den lovgivende makt.

Arnulf Tverberg (2013) argumenterer i sitt studie av Høyesterett som handler om det å verne om Grunnloven at Høyesterett har åpenhet for at Stortingets syn på grunnlovsspørsmålet i

---

¹⁸ Det jeg mener med «systemvennlige i denne sammenheng, er det samme som Skåre (1999) la i sin betydning av det å være systemvennlig. Se Skåre (1999).

tvilstilfeller vektlegges, noe han understreker ved å bruke eksempler fra både Rederiskatt-dommen og Borten-dommen: ”Det er det lang tradisjon for at domstolene er forsiktige med å overprøve Stortingets syn på grunnlovsspørsmålet, til tross for at Stortinget i mange tilfeller har gitt et vidt skjønn ved grunnlovstolkningen” (Tverrberg 2013).

For å se nærmere på om disse to institusjonene deler en felles ideologi, skal jeg videre i analysen studere dommerne i Høyesterett sine voteringer.

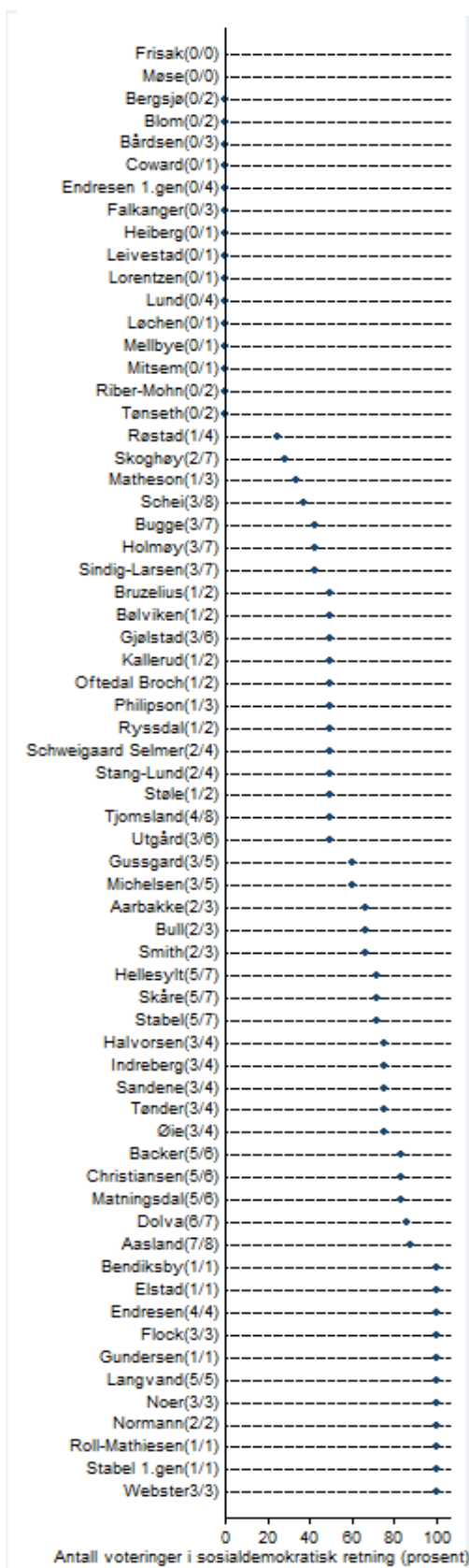
6.3 Kan man identifisere en avspeiling mellom de to ideologiske blokkene på Stortinget og voteringene enkeltdommere gjør i Høyesterett?

I del to av analysen, skal jeg analysere og undersøke enkelt dommernes voteringer i de 26 plenumssakene utvalget består av. Hovedmålet med denne analysen er å se om jeg kan klare å identifisere en ideologisk tendens i dommernes voteringer og med dette undersøke videre om Stortinget og Høyesterett deler en felles ideologi.

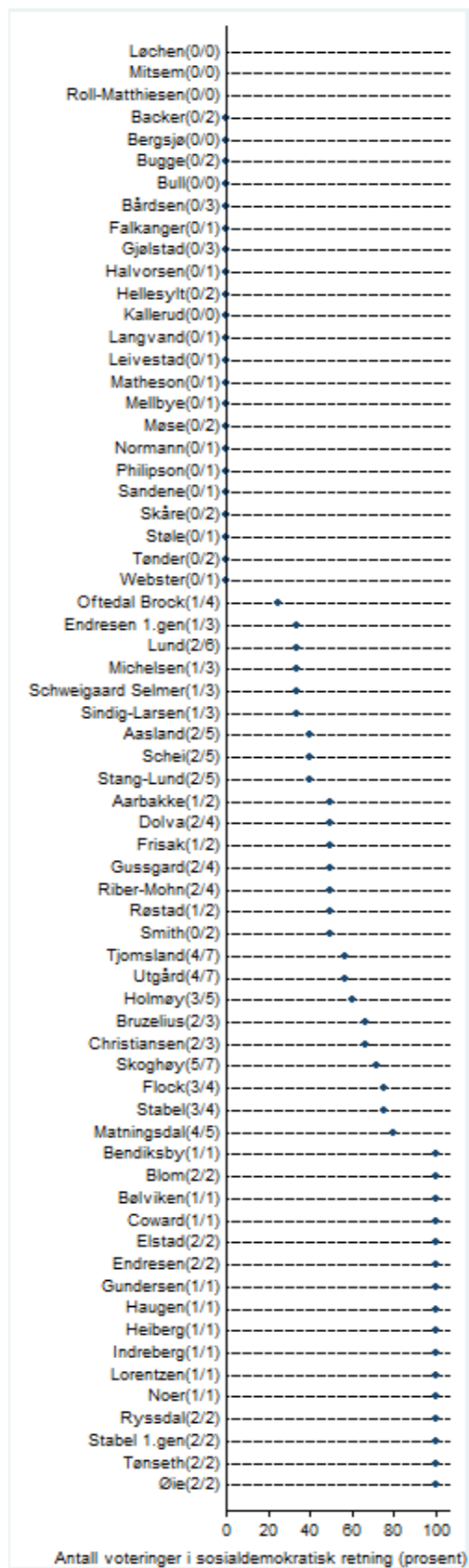
6.3.1 Frekvensfordeling over dommernes voteringer i sosialdemokratisk retning i plenumssaker i Høyesterett

Under er det presentert to figurer som viser en frekvensfordeling over antall ganger enkeltdommerne voterte i sosialistisk retning. Dommerne har vært med på å dømme i et ulikt antall plenumssaker, en faktor som jeg har tatt hensyn til ved at jeg har regnet ut prosentvis antall ganger dommerne har votert i sosialistisk retning ut fra hvor mange plenumssaker de har vært med på å votere i. Figur 1 er en fremstilling over antall ganger enkeltdommerne voterte i sosialistisk retning i saker med et perfekt sammenlikningsgrunnlag (ekvivalens 1). Figur 2 er en fremstilling over antall ganger enkeltdommerne voterte i sosialistisk retning i saker hvor det ikke er et perfekt sammenlikningsgrunnlag, men hvor dommerne prøver loven opp mot Grunnloven eller overstatlige lover eller forskrifter (ekvivalens 2). Denne figuren (figur 2) blir brukt som en ”kontroll” for resultatene jeg får i figur 1(ekvivalens 1-saker).

Figur 1. Frekvensfordeling av voteringene i ekvivalens 1 saker

Figur 2. Frekvensfordeling av voteringene i ekvivalens 2 saker.

I figur 1 er det en oversikt over prosentvis fordeling over dommernes voteringer i sosialdemokratisk retning i ekvivalens 1-saker. I figur 2 er det en prosentvis fordeling over dommernes voteringer i sosialdemokratisk retning i ekvivalens 2-saker. I begge figurene er dommerne som har vært med å votere i de ulike sakene listet opp langs Y-aksen, mens X-aksen indikerer antall stemmer i sosialistisk retning. Det vil si at jo lenger til høyre dommerne får sin markering, desto oftere har de votert i sosialdemokratisk retning. I figur 1, for eksempel, står Justitiarius Tore Schei med tallene (3/8). Det betyr at han voterte tre ganger i sosialdemokratisk retning av de åtte plenumssakene med et perfekt sammenlikningsgrunnlag (ekvivalens 1) som han har vært med på å dømme.

For å identifisere den ideologiske tendensen i voteringene til dommerne, bruker jeg både figur 1 og figur 2. Dette for å se om tendensen jeg finner hos en dommer i figur 1, understrekes av tendensen jeg finner hos den samme dommeren i figur 2. Det at jeg sammenlikner hvor de ulike dommerne plasserer seg i de to ulike figurene, er for å ha størst mulig datagrunnlag og trekke en konklusjon på. Samtidig som at jeg ved å gjøre dette, tar hensyn til en av de største utfordringene man ifølge Gerring (2007) man møte på ved å ta i bruk casestudie som forskningsdesign. Han sier at man må være forsiktig med og "bli blind" på sterke og interessante sammenhenger i dataene dersom det viser seg at disse sammenhengene eller tendensene er sjeldne blant datakildene. Man må undersøke om man kan finne disse sammenhengene eller tendensene også i flere av datakildene.

I figur 1 går det et skille fra dommer Utgård og nedover. Dommerne som er plassert nedenfor han på Y-aksen, har votert i sosialistisk retning mer enn 50 prosent av sakene de har vært med på å votere i. Det er derfor interessant og se hvor disse dommerne markerer i figur 2. Ut ifra sammenlikningen av hvor disse dommerne markerte seg i figur 2, kom jeg frem til at dommerne som er med i kolonne 1 i tabell 7, er dommere som tydelig har en tendens til å votere i sosialdemokratisk retning. På samme måte, er det et skille fra dommer Phillipson og oppover på Y-aksen i modell 1. Dommerne som plasserer seg over han på Y-aksen, markerer seg ved ofte å votere i borgerlig retning. Jeg undersøker også hvor disse dommerne markerer seg i figur 2, før jeg plasserer de dommerne som har en sterk tendens i å votere i borgerlig retning i kolonne 2 i tabell 7.

Tabell 7. Oppsummering av figur 1 og figur 2

Kolonne 1. Dommerne som tydelig legger seg på den sosialistiske siden i figur 1 og 2	Kolonne 2. Dommerne som tydelig legger seg på den borgerlige siden i figur 1 og 2
Ragnhild Noer* (3/3) (1/1)	Arnfinn Bårdsen* (0/3) (0/3)
Hans Flock (3/3) (3/4)	Kjetil Lund (0/4) (2/6)
Clement Endresen* (4/4) (2/2)	Wilhelm Matheson (1/3) (0/1)
Trond Dolva (6/7) (2/4)	Tore Schei* (3/8) (2/5)
Magnus Matningsdal* (5/6) (4/5)	Aage Thor Falkanger* (0/3) (0/1)
Arne Christiansen (5/6) (2/3)	Andreas 1. gen Endresen ¹⁹ (0/4) (1/3)
Toril Marie Øie* (3/4) (2/2)	Tore Sindig-Larsen (3/7) (1/3)
Hilde Indreberg* (3/4) (1/1)	Jens Bugge (3/7) (0/2)
Ingse Stabel* (5/7) (3/4)	Helge Røstad (1/4) (1/2)
Magnus Aarbakke (2/3) (1/2)	
Hans Methlie Michelsen (3/5) (1/3)	
Karenanne Gussgard (3/5) (2/4)	
N = 12	N=9

(Dommere i kronologisk rekkefølge etter hvor sterk den politiske tendensen i den ene eller andre retningen er. Dommerne er markert med tall i to parenteser, hvor den første parenteser identifiserer antall saker votert i sosialistisk retning i ekvivalens 1 saker, mens parentes to, identifiserer antall saker votert i sosialistisk retning i ekvivalens 2 saker. Dommerne som er markert med (*), er dommere som i dag arbeider i Høyesterett)

I tabell 7, kolonne 1, er dommerne som jeg kunne identifisere en sterk politisk tendens i sosial demokratisk retning plassert. Eksempel på dette er dommer Ragnhild Noer som voterte i sosialdemokratisk retning i tre av de tre (3/3) sakene med en ekvivalens 1 hun var med på å dømme i. Denne sterke sosialdemokratiske tendensen i hennes voteringer blir understreket med tallene figur 2, hvor hun voterte i sosialdemokratisk retning i den ene ekvivalens 2-saken som hun var med på å dømme i (1/1). Dommere som Harald Magne Elstad, Carl Ludovico 1.gen Stabel²⁰, Georg Fredrik Roll-Mathiesen, Bendiksbj og Gundersen er dommere som også markerer seg ved og ofte votere i sosialdemokratisk retning i figur 1. Grunnen til at disse dommerne er ekskludert fra tabell 7, er at de kun har vært med på å votere i en av plenumssakene som har et perfekt sammenlikningsgrunnlag med debatten i Stortinget, og jeg

¹⁹ Det er to generasjoner Endresen som har arbeidet i Høyesterett. Det er henholdsvis Andreas Endresen (som er markert i figur 1 og 2 med "1.gen") og Clemet Endresen. Clemet Endresen er i dag ansatt i Høyesterett og hun har ut fra figur 1 og 2 en tendens i å votere i sosialistisk retning, mens Andreas Endresen hadde en tendens i å votere i borgerlig retning.

²⁰ Det er to generasjoner Stabel som har arbeidet i Høyesterett. Det er henholdsvis Carl Ludovico Stabel (som er markert i figur 1 og 2 med "1.gen") og Ingse Stabel. Ingse Stabel er i dag ansatt i Høyesterett. Både Carl L. Stabel og Ingse Stabels voteringer har en sosialistisk tendens.

har derfor for få observasjoner på disse dommerne til å kunne si noe om tendensen i deres voteringer.

I tabell 7, kolonne 2, er dommerne som jeg kunne identifisere en sterk tendens i borgerlig retning i voteringene til plassert. Justitiarius Schei er for eksempel markert med (3/8) og (2/5). Dette forteller at han har vært med på å votere i åtte plenumssaker som har en perfekt sammenheng mellom det juridiske spørsmålet i Høyesterett og den politiske debatten i Stortinget ved lovvedtak, og at han har votert fem av disse åtte sakene i borgerlig retning. Schei blir derfor plassert i kolonne 2 i tabell 7. Også i denne kolonnen har jeg ekskludert enkelte av dommere som markerer seg over dommer Phillipson på Y-aksen i figur 1. Grunnen til at jeg ekskluderer disse dommerne i tabell 7, er at jeg syns at kun en votering ikke er et godt nok grunnlag til å si noe om den ideologiske tendensen i deres voteringer.

Som vi kan lese ut fra tabell 7, er det til sammen 21 dommere som jeg kan finne en ideologisk tendens i voteringene til. Av disse 21 er det ni som i dag arbeider i Høyesterett. Flertallet av disse har en tendens til å votere i sosialistisk retning. Disse resultatene kan begrunnes både teoretisk og metodisk: Teoretisk argumenterer holdningsmodellen for at dommerne arbeider etter sine personlige, politiske preferanser og at det derfor er naturlig at man kan finne en politisk tendens i deres arbeid.

Metodisk ser jeg at disse resultatene er lett påvirkelige av ekstreme verdier. Dersom en dommer har vært med på å votere i en plenumssak, vil den dommeren bli markert ved at han eller hun voterer 100 prosent i sosialistisk eller borgerlig retning. Dette kommer tydelig frem dersom man for eksempel ser på resultatene analysen viser for dommer Webster. Webster blir i figur 1 blir markert som en av de dommerne som ofte voterer i sosialistisk retning, mens hun i figur 2 blir markert som en dommer som ofte voterer i borgerlig retning. På grunn av dette kan jeg derfor ikke si noe om tendensen i hennes voteringer.

6.3.2 Sammenlikning med Grendstad et. al (2011c) sitt studie av dommernes ideologiske ståsted

Så langt i analysen, er alle dommerne som har vært med på å votere i en eller flere av de 26 plenumssakene som er utvalget i denne analysen, tatt med og undersøkt. Det er i alt 66 dommere, og ut fra at utvalget baserer seg på plenumssaker som er gjort siden 1976, forstår man at det er et fåtall av disse 66 dommerne arbeider i Høyesterett i dag. Videre i analysen skal jeg holde fokus på et mindre antall av dommere. Mer presist skal jeg fokusere på dommerne som Grendstad et. al (2011c) hadde med i sin analyse av dommernes ideologiske ståsted²¹. Grunnen til dette er at jeg skal sammenlikne mine resultater med de resultatene han og hans kollegaer fikk da de gjennomføre advokatundersøkelsen i 2011. Målet med deres analyse, var å undersøke om de kunne identifisere dommerne i Høyesterett ideologisk. Som grunnlag for å undersøke dette, sendte de et spørreskjema til advokatene som har møterett i Høyesterett, om de kunne, ut fra sine erfaringer ved å arbeide sammen med høyesterettsdommerne, plassere de på en ideologisk høyre – venstre skala. Bakgrunnen for sammenlikningen mellom resultatene fra studien til Grendstad et. al (2011c) og mine resultater, er at jeg ønsker å teste korrelasjonen mellom to ulike innganger for å se på dommernes voteringer i Høyesterett, i tillegg til at jeg ved dette får bekreftet eller avkreftet mine funn i tabell 7.

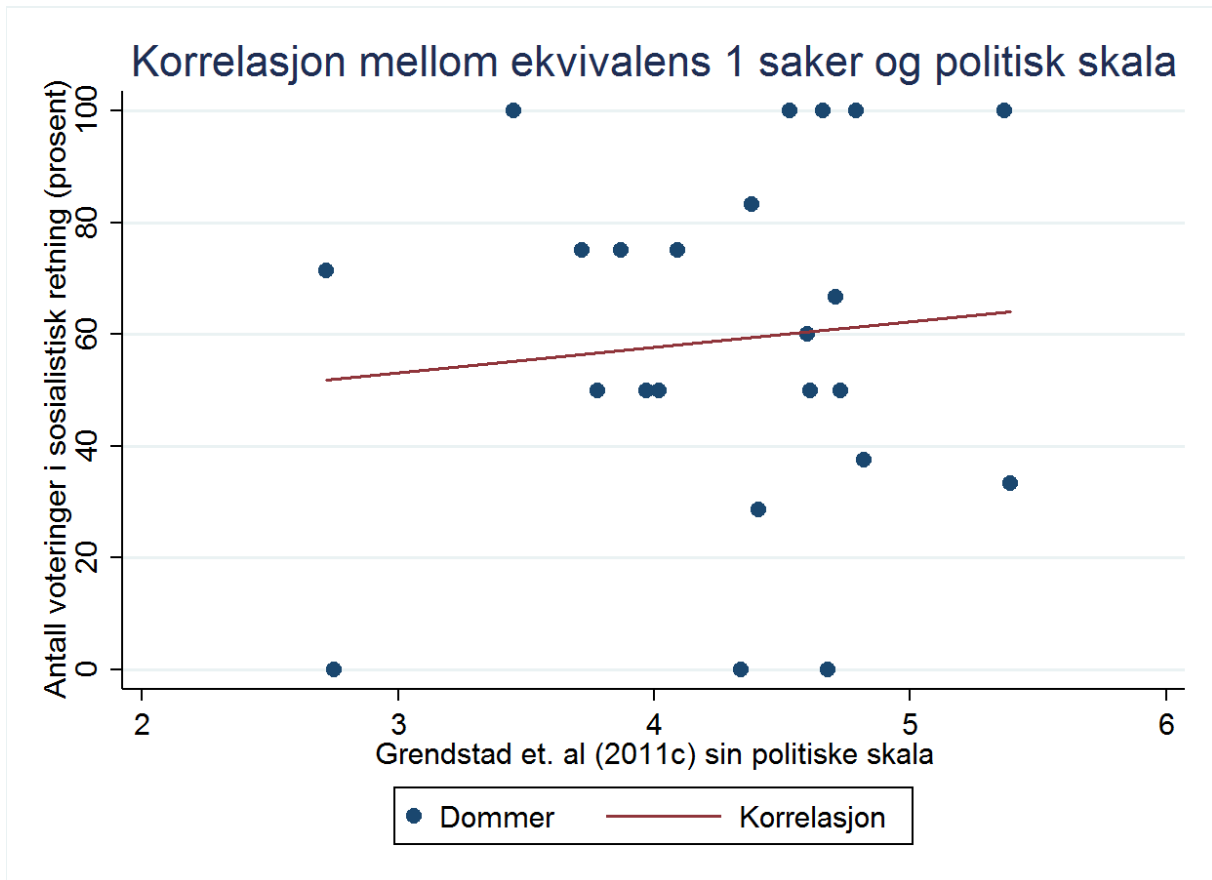
Grendstad et. al. (2011c) og jeg har studert dommernes ideologiske tilhørighet på to ulike måter, og jeg tester våre resultater sammen i en korrelasjonsmatrise. Jeg tester min variabel hvor jeg har identifisert prosentvis antall av enkeltdommernes voteringer i sosialistisk retning i saker hvor det er en perfekt sammenheng mellom den politiske debatten i Stortinget (ekvivalens 1), med hans politiske skala som er basert på advokatundersøkelsen 2011²². Det man må huske da man leser av denne modellen, er at Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala og min variabel med antall voteringer i sosialistisk retning går i motsatt retninger av hverandre. Grendstad et. al (2011c) identifiserer at jo lenger til venstre dommerne legger seg i deres modell, desto mer sosialistiske er de. I min modell derimot, er det slik at desto lenger til høyre dommerne legger seg på X-aksen, desto oftere voterte de i sosialistisk retning.

---

²¹ Se Grendstad et. al (2011c) for oversikt over hvilke dommere som er med.

²² Hva denne undersøkelsen går ut på, har jeg redegjort for i både data-kapitlet (kapittel 6) og i kapittel 7. 2.1.

Modell 1. Korrelasjon mellom ekvivalens 1 og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala.

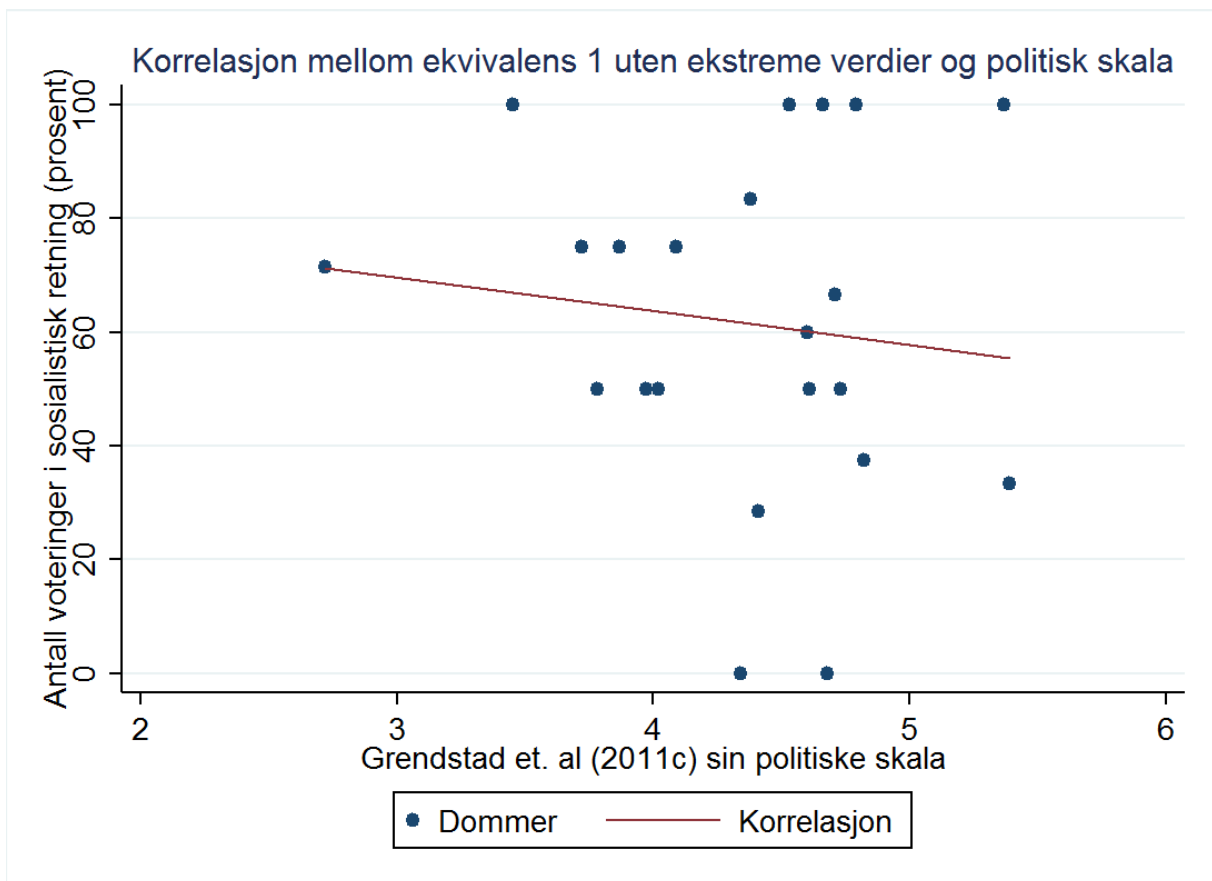
(Korrelasjonsmatrise av variablene ekvivalens 1 og politisk skala)

I modell 1 viser plottet Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala plassert på X-aksen, og min variabel for dommernes voteringer i ekvivalens 1-saker plassert på Y-aksen. Plottet viser en oversikt over de 23 dommere som Grendstad et. al (2011c) har med i sin undersøkelse. Disse dommerne har også vært med på å votere i de plenumssakene jeg undersøker, noe som fører til at denne sammenlikningen mellom to ulike innfallsvinkler og studere Høyesterett på lar seg gjøre. Korrelasjonskoeffisienten i dette plottet er 0,09, og den er ikke signifikant. Som man ser går linjen i positiv retning. Denne modellen viser Grendstad et. al (2011c) sine resultater og mine resultater ikke har noen samvariasjon.

Modell 1 viser at variabelen for prosentandel voteringer i ekvivalens 1 saker, har en liten overvekt av dommere på øvre halvdel. Det vil si at det er en liten overvekt av dommerne som voterer i sosialistisk retning. Dette er forventet ut fra tabell 7, hvor flertallet av dommerne som jeg kunne finne en ideologisk tendens i voteringene til, markerte deg på den sosialdemokratiske siden av skalaen. Til tross for at modell 3 ikke viser at det er noen

samvariasjon mellom mine resultater og tidligere forskning, kan jeg identifisere fem dommere som plasserer seg øverst i plottet, markert med 100 prosent på Y-aksen ut fra tolkning av Grendstad et. al (2011c) og mine resultater. Disse dommerne er dommer Ragnhild Noer, Clemet Endresen, Kirstin Webster, Hans Flock og Kristin Normann. På bakgrunn av at jeg kan identifisere enkelte av dommerne, tyder det på at modell 1 i utgangspunktet er en god modell, men at enkelte av dommerne ikke passer inn i modellen. Modellen blir påvirket av ekstreme verdier som den ikke klarer å fordøye. Det er særlig to dommere som skiller seg ut ved at deres posisjon ligger langt ute på venstresiden i plottet. Dette er dommer Ingse Stabel (øverst på Y-aksen av disse to avvikene), og dommer Kirstin Coward.

Modell 2. Korrelasjon mellom ekvivalens 1 og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala uten ekstreme verdier.

(Korrelasjonsmatrise av variablene ekvivalens 1 og politisk skala, hvor jeg har fjernet ekstreme verdier som i denne sammenheng var dommer Coward).

På grunn av at modell 1 tydelig blir påvirket av ekstreme verdier, ekskluderer jeg i modell 2 dommer Coward som viste seg å være en ekstremverdi i modell 1. Det at jeg ekskluderte henne førte til at modellen for samvariasjon mellom mine resultater og tidligere forskning gjort på dommeradferd i Høyesterett, fikk en tydelig endring.

Plottet i modell 2 viser de samme variablene på X – og Y-aksen som modell 1. Forskjellen er at modell 2 er en modell uten ekstreme verdier (dommer Coward). I dette plottet er det 22 dommere og korrelasjonskoeffisienten er -0,12 og ikke signifikant. Modell 2 viser at det er en korrelasjon mellom variabelen for antall voteringer i sosialdemokratisk retning i ekvivalens 1-saker og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala, og at denne korrelasjonen er negativ (linjen har skiftet retning). Denne modellen viser fortsatt at det er en liten overvekt av dommerne som voterer i sosialistisk retning. Det at det er en korrelasjon mellom disse to variablene, understreker at man kan identifisere dommerne i Høyesterett sine voteringer ideologisk, samtidig som det understreker at mine resultater i tabell 7 er holdbare ved at de samsvarer med resultater fra tidligere forskning.

Ut fra modell 2 kan jeg fortsatt identifisere fem dommere som plasserer seg øverst i modellen, med 100% på Y-aksen. Dette er de samme som i modell 3, Ragnhild Noer, Clemet Endresen, Berglijot Webster, Hans Flock og Kristin Normann. Ingse Stabel har fortsatt sin posisjon som en uteligger til venstre i modellen, mens Arnfinn Bårdsen og Aage Thor Falkanger markerer seg som to de dommerne lengst ned på Y-aksen, og til dels langt til høyre på X-aksen.

6.3.3 Statistiske forklaringer på modell 4.

Modell 3. Bivariat OLS-analyse med Grendstad et al. (2011c) sin politiske skala som avhengig variabel.

	Modell 5.1	Modell 5.2
Politisk skala	Koeff.	Koeff.
Konstant	4.156 (0.000)	4.498 (0.000)
Prosentvis voteringer i sosialistisk retning	.002 (0.660)	-.002 (0.594)
N	23	22
R-Squared	0.0094	0.0145

Tabellen viser koeffisienten og p-verdiene (sig:***=1%, **=5%, *=10%).

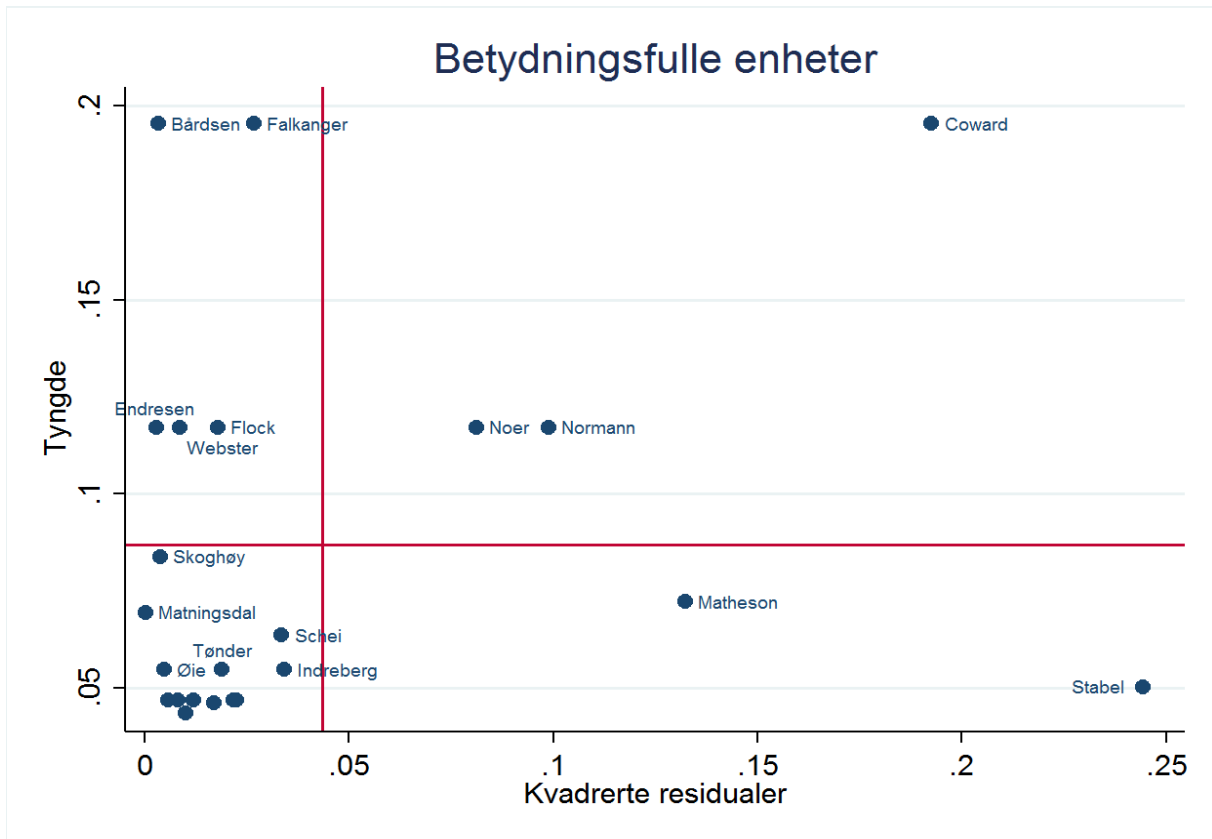
Modell 3.1 og 3.2 er tatt med i analysen av den grunn at en regresjonsmodell ikke bare undersøker samvariasjonen mellom to variabler, men at man ved bruk av denne analysen også kan avdekke påvirkningsforholdet mellom X og Y. I denne modellen er Grendstad et. al (2011c) sin variabel avhengig variabel, mens min variabel for antall voteringer i sosialdemokratisk retning i ekvivalens 1 saker er uavhengig variabel. Denne modellen er ment som en test på korrelasjonsanalysen (modell 2). Dette gjør jeg fordi en OLS-analyse kan teste hvor innflytelsesrike de enkelte enheter er.

Modell 3 viser en bivariat regresjon, hvor jeg tester påvirkningsforholdet mellom prosentvis voteringer i sosial demokratisk retning og politisk skala. I modell 3.1 er alle 23 dommerne tatt med. Ut fra denne modellen kan man lese at koeffisienten er positiv, det vil altså si at påvirkningen går i positiv retning. Dette er forventet ut fra resultatene i modell 1. Denne påvirkningen er imidlertid ikke signifikant. R-Squared forteller noe om modellens forklaringskraft. Denne verdien (0.0094) er lav og forteller oss at det ikke er en god modell.

I modell 3.2 er dommer Coward (som en ekstrem verdi) ekskludert og vi ser at koeffisienten har endret fortegn. Dette er forventet ut fra resultatene i korrelasjonsmatrisen i modell 2. Til tross for at jeg fjernet ekstreme verdier, er det fortsatt ingen signifikant effekt. Forklaringskraften på modell 3.2 er litt sterkere enn modell 3.1, men den er fortsatt svak. Det at ingen av disse modellene viser en signifikant effekt er i og for seg ikke overraskende, med tanke på at begge modellene inneholder få observasjoner (Midtbø 2012).

Det at en OLS-analyse kan teste hvor innflytelsesrike hver enkelt observasjon er, er hovedmålet med denne bivariate regresjonen. Dette for å hente mer informasjon ut fra den endelige modellen (modell 4). I figur 3 viser jeg et plott over hvor dommerne plasserer seg, og jeg kan ut fra dette plottet lese hvordan de enkelte dommerne påvirker samvariasjonen mellom mine resultater og Grendstad et. al (2011c) sine resultater.

Figur 3. Plott over betydningsfulle enheter som påvirker modellen

For å undersøke påvirkningen til hver enkelt enhet kan denne bivariate regresjonen hjelpe meg til og finne hvilke dommere som er ekstremobservasjoner. Samtidig kan denne figuren illustrere og tydeliggjøre hvorfor jeg ekskluderte dommer Coward i modell 2 ovenfor.

Betydningsfulle verdier er verdier modellen ikke klarer å "fordøye", og de kan ha stor betydning for regresjonskoeffisientene, spesielt i små utvalg (Midtbø 2012). I dette tilfellet er det et relativt lite utvalg av 23 dommere, og de betydningsfulle enhetene har synlig påvirkning på modellen. Det finnes tre ulike typer av ekstremobservasjoner i linjer regresjonsanalyse. Det er ekstremverdier, uteliggere og tunge enheter. Midtbø (2012) argumenterer for at modellen klarer å takle enheter som er ekstreme, uteliggere eller tunge, så lenge disse enhetene kun har en av disse egenskapene. Det som imidlertid blir et problem, er dersom enheten for eksempel både er tung og er en uteligger. Dersom enheten identifiserer seg med to av tre typer av ekstremobservasjoner, blir enheten en betydningsfull verdi, og kan skape problemer for modellen.

Hvordan man bruker figur 3 til å undersøke hvilke enheter som er ekstremobservasjoner i dette utvalget, tolkes ut fra deres plassering i figuren. Dersom dommeren plasserer seg langt opp på Y-aksen i figuren, er det en tung enhet. Dersom enheten plasserer seg langt til høyre på X-aksen, er det en uteligger. Dersom enheten plasserer seg utenfor de markerte linjene som går parallelt med X- og Y-aksen og krysser hverandre i midten av plottet, er det en ekstrem verdi (Midtbø 2012).

Ut fra figur 3 kan man også lese at dommer Bårdsen og Falkanger er to tunge enheter ved at de plasserer seg langt opp på Y-aksen. På grunn av at Bårdsen og Falkanger sine plasseringer ikke identifiserer de so verken en ekstremverdi eller en uteligger, passer disse to enhetene inn i modellen (Midtbø 2012). Det samme gjelder dommerne Noer og Normann som plasserer seg utenfor de markerte linjene som går parallelt med X – og Y-aksen uten at dette er av betydning for modellen som helhet.

I figur 3 ser man at både dommer Coward og Stabel er uteliggere på grunn av deres plassering langt ute til høyre i figuren. Grunnen til denne plasseringen kan være en uvanlig verdi på den avhengige variabelen gitt verdiene på forklaringsvariablene, eller at enheten skiller seg ut i form av uvanlige verdier på forklaringsvariabelen ved at den ligger langt fra gjennomsnittet. Det at dommer Stabel er uteliggere er i seg selv ikke noe problem for modellen, av den grunn av at hun ikke har kombinasjonen ved og både være en uteligger og en tung enhet (ved at hun holder seg på ”innsiden” av den markerte linjen i plottet som går parallelt med X-aksen). Dommer Coward sin plassering derimot, som er langt til høyre på X-aksen, langt opp på Y-aksen og utenfor de markerte linjene i midten av plottet, fører til at dommer Coward både er en tung enhet og en uteligger, og blir derfor en betydningsfull enhet. Betydningsfulle enheter fører til at koeffisientene blir særlig følsomme, og hun er en enhet som modellen ikke klarer å fordøye (Midtbø 2012). Man forstår ut fra denne bivariate testen i figur 3 at det var ”riktig” å ekskludere dommer Coward fra modell 2.

6.4 Oppsummering av resultater fra analysen

Resultatene jeg fikk ut av denne analysen, er basert på dataene jeg har samlet inn ved hjelp av dokumentanalyse, samt teori og tidligere forskning gjort på Høyesterett i Norge.

Analysen er delt inn i to ulike deler. Den første delen er en analyse av hvordan forholdet mellom Stortinget og Høyesterett som institusjoner er. Denne delen av analysen er tatt med

for å kunne forklare - og se de institusjonelle forholdene som dommerne i Høyesterett arbeider i, samtidig som det er interessant og se hvordan to sentrale institusjoner for utviklingen av samfunnet i Norge fungerer i praksis. Del to analyserer voteringene til enkeltdommere i Høyesterett. Sammen danner disse to delene grunnlaget for å kunne besvare problemstillingen tilfredsstillende.

6.4.1 Resultater fra del en av analysen

Resultatene fra del en av analysen kan fortelle at et flertall av lovene som gjaldt i plenumssakene i dette utvalget, ble vedtatt til tross for at et ett eller flere politiske partier var uenige om at loven skulle vedtas. Den samme tendensen var også gjeldene for Høyesterett, hvor det i et flertall av dommene forekom dissens. Ut fra dette forstår man at sakene som Høyesterett tar opp i plenum, er både politisk og juridisk komplekse. Stortinget og Høyesterett har et gjensidig avhengighetsforhold, og maktfordelingsprinsippet har utviklet seg til at Stortinget og Høyesterett deler en felles makt ved at begge institusjoner legger føringer for samfunnsutviklingen i Norge. Høyesterett er opptatt av hva som var bakgrunnen til lovgiver da Stortinget vedtok loven, på samme måte som at Stortinget er opptatt av hvordan loven blir praktisert blant dommerne i den dømmende makt.

Resultatene fra del en av analysen forteller også at flertallet av lovene som er brukt i de 26 plenumssakene som denne analysen baserer seg på, ble vedtatt av lovgiver i sosialdemokratisk retning. Videre viser resultatene at Høyesterett ofte dømmer i samme ideologiske retning som Stortinget, og at flertallet av sakene som Høyesterett har dømt i samme ideologisk retning som Stortinget er i sosialdemokratisk retning. Det vil altså si at et flertall av lovvedtakene som skjer på Stortinget og et flertall av domsavsigelsene i plenumssaker i Høyesterett, skjer i sosialdemokratisk retning. Ikke bare viser denne delen av analysen at Stortinget og Høyesterett deler en felles makt, men også en felles ideologi.

6.4.2 Resultater fra del to av analysen

I del to av analysen undersøker jeg dommernes voteringer i plenumssakene. Figur 1 og Figur 2 viser at det tydelig er en ideologisk tendens i sosialistisk eller borgerlig retning i enkelte av dommernes voteringer. Jeg kunne identifisere en ideologisk tendens i voteringene til 21 av de 66 dommerne som har vært med på å votere i plenumssakene jeg har studert. Av disse 21 dommerne er det 12 dommere som har en tendens i å votere i sosialdemokratisk retning, og ni

i borgerlig retning. Av de 21 dommerne som jeg kunne finne en ideologisk tendens i voringene til, er det ni av disse som i dag arbeider i Høyesterett. Av disse ni er det også et flertall (seks) som ofte voterer i sosialdemokratisk retning, kontra tre som ofte voterer i borgerlig retning. Dette understreker funnene i analysedel en, med at Stortinget og Høyesterett en gjensidig avhengighet ved at de deler en felles makt, men de deler også felles ideologi.

I modell 1 undersøker jeg ved hjelp av statistisk korrelasjonsanalyse om det er noen samvariasjon mellom mine resultater fra figur 1 og 2 og Grendstad et. al (2011c) sine resultater fra deres studie. Dette gjør jeg for å se om mine resultater fra figur 1 og 2 bekreftes av tidligere forskning. Denne modellen viser at det ikke er noen samvariasjon mellom disse to studiene, men at modellen tydelig blir påvirket av ekstreme verdier. Derfor, i modell 2, undersøker jeg igjen om det er noen samvariasjon mellom mine og Grendstad et. al (2011c) sine resultater, men denne gang uten ekstreme verdier (dommer Coward). På grunn av at jeg testet samvariasjonen uten ekstreme verdier, kunne denne modellen bekrefte at det er en samvariasjon mellom mine og Grendstad et. al (2011c) sine resultater, og mine resultater fra figur 1 og tabell 7 forsterket. Det å kjøre sammen to mål for å undersøke et komplekst tema viser seg ut fra disse resultatene og være viktig.

Modell 3 og figur 3 er tatt med i analysen for og statistisk illustrere hvordan ekstreme verdier påvirker samvariasjonen mellom mine og Grendstad et. al (2011c) sine resultater. Ved hjelp av bivariat regresjon kan man undersøke hvilke enheter som er betydningsfulle enheter som modellen ikke klarer å fordøye. Som vi ser ut fra regresjonsanalysen, er dommer Coward både en ekstremverdi og en uteligger, noe som førte til at det var "riktig" å fjerne henne fra den endelige modellen.

6.5 Diskusjon av resultater og svar på problemstillingen

Resultatene fra analysen gav interessant informasjon til å kunne gi et tilstrekkelig svar på problemstillingen. Problemstillingen i denne studien er: *"Hva er sammenhengen mellom politiske voringer i Stortinget og voringer av dommerne i Høyesterett?"*. Svaret på denne problemstillingen er at sammenhengen mellom politiske voringer i Stortinget og voringer i Høyesterett er at disse to institusjonene har et gjensidig avhengighetsforhold i deres arbeid som rettsutviklere i Norge. Ikke bare deler disse to institusjonene en felles makt, men de deler

også felles ideologi. Dette kan jeg si på bakgrunn av at man kan finne en avspeiling mellom hvilke politiske preferanser de ulike politiske partiene på Stortinget har ut fra sine argumenter ved et lovvedtak, og hvordan enkeltdommerne i Høyesterett praktiserer denne loven. Ut fra den politiske debatten i Stortinget, ser jeg at det ofte er slik at det er et skille mellom sosialistisk og borgerlig side. Dette er på grunn av at partiene på Stortinget er ganske like, og at det ofte bare er de tradisjonelle konfliktene mellom sosialistisk og borgerlig side som skiller standpunktene til partiene fra hverandre. Dette er grunnen til at jeg skiller mellom sosialistisk og borgerlig retning i dommernes voteringer også. Ut fra modellene i analysedelen, ser man at man kan finne en ideologisk tendens i voteringene til enkelte av dommere, og hos noen er tendensen sterkere enn andre. Resultatene fra analysen kan begrunnes både 1) teoretisk, 2) metodisk og 3) empirisk.

- 1) Det teoretiske rammeverket for dommeradferd består i hovedsak av to ulike modeller. Disse to modellene er uenige om hvilken forklaring som gir en mest fullstendig forklaring på hvordan dommerne i Høyesterett arbeider. Holdningsmodellen argumenterer for at dommernes voteringer er basert på deres ideologiske ståsted. Logikken bak denne modellen er at dommerne kommer til Høyesterett med sine ideologiske preferanser og i lys av sakens fakta blir disse ideologiske holdningene stimulert og påvirker hvordan de gjør sine beslutninger (Unah et. al 2006, Friedman 2006). Grendstad et. al. (2011a,b og c) har testet denne modellen, og har kommet frem til at denne modellen er en god modell til å forklare dommernes arbeid i Høyesterett i Norge. Analysen i dette studiet derimot, er ikke tilstrekkelig til å teste hvorvidt denne modellen er den modellen som egner seg best til å forklare dommernes adferd i Høyesterett i plenumssaker i Norge, men det er uansett realistisk å tenke at Holdningsmodellen ikke er god nok til å forklare adferden til alle dommerne som arbeider i Høyesterett. Alle dommere er ikke i like stor grad styrt av deres ideologiske holdninger i deres arbeid, og dette er grunnen til at den ideologiske tendensen i voteringene til dommerne er synlig i varierende grad.
- 2) ”Metoden forskerne benytter er avgjørende for den informasjonen de kan hente ut av sine data. Og informasjonen vi henter ut vil igjen være bestemmende for hvilke konklusjoner vi kan trekke. Valg av metode er derfor en kritisk komponent i forskning på dommeradferd i Høyesterett” (Grendstad et. al. 2013). Metodiske grunner til at jeg kan finne en tendens hos enkelte av dommerne er først og fremst fordi jeg identifiserer

hver votering gjort av dommerne som er med på å dømme i en plenumssak i enten sosialistisk eller borgerlig retning. Dommerne i Høyesterett er som vi vet påtvunget å dømme i siste instans, de kan ikke stemme ”blankt”. Dette fører til at deres votering i denne studien, uavhengig om intensjonen bak voteringene til dommerne er ideologiske preferanser eller ikke, blir definert som sosialdemokratisk eller borgerlig. I tillegg til at deres voteringer blir definert som ”enten eller”, ser jeg at resultatene er lett påvirkelige av ekstreme verdier, og tendensen jeg finner hos enkeltdommerne avhenger av hvor mange plenumssaker dommerne har vært med på å votere i. Dersom dommer Y har vært med på å votere i syv saker, mens dommer X kun har vært med på å votere i tre, får jeg et større datagrunnlag å konkludere på. En tredje metodisk grunn til at jeg finner en ideologisk tendens hos enkelte av dommerne, er at jeg ikke har testet for andre faktorer som kan være med på å påvirke dommernes voteringer. På bakgrunn av Skoghøy (2010) sine erfaringer i at personlige egenskaper har innvirkning på votering i Høyesterett, hvor han særlig mener at tidligere yrkesbakgrunn kan være en påvirkningsfaktor for hvordan dommerne voterer, er det mulig at det er andre faktorer enn deres ideologiske ståsted som er avgjørende for deres voteringer.

- 3) De empiristiske grunnene til at man kan identifisere en sterkere ideologisk tendens i voteringene til enkelte av dommere i Høyesterett, er at noen av dommere har en sterkere ideologisk tilhørighet enn andre. Samtidig er sakene som tas opp i plenum av ulik karakter, og det er derfor realistisk å tro at ikke alle sakene appellerer like sterkt på dommernes politiske engasjement, og at de derfor blir påvirket av deres ideologiske holdninger i større grad i enkelte saker enn andre.

Det at jeg kan identifisere en ideologisk tendens i dommernes voteringer i Høyesterett, som en avspeiling av partipolitiske preferanser på Stortinget er et interessant funn. Ett av de grunnleggende prinsippene demokratiet i Norge bygger på, som også er forankret i Grunnloven, er at det skal være en tredeling av makten mellom regjering, Storting og Høyesterett. Disse tre institusjonene skal være uavhengige institusjoner med hvert sitt ansvar og hver sine arbeidsoppgaver. At jeg kan finne en ideologisk tendens i voteringene til enkeltdommerne i Høyesterett, kan ut fra prinsippet om maktfordeling være en utfordring for hvordan demokratiet er i ferd med å utvikle seg. Om velgerne opplever at politikernes muligheter til å legge føringer og være med å bestemme er minimal, kan dette få store følger for tilliten til vårt politiske system, og domstolene kan i stadig større grad overta fordelingen

av goder og byrder i samfunnet. Sagt på en annen måte: Jus erstatter offentlig politikk, noe som kan bli problematisk (Mellbye et. al. 2012). I denne analysen har jeg gått inn og studert sakene hvor Høyesterett som organ tydeligst opererer som et politisk organ, og hvor dommernes innflytelse på utviklingen av samfunnet blir i øyenfallende. Igjennom prøvingsretten som blir praktisert i plenum og i enkelte av sakene i utvalget som har blitt analysert i denne studien, kan Høyesterett sette til side Stortingets vedtak. Det vil altså si at de setter representantene for folket sin mening til side, og det blir ett mindretall på 20 personer som legger føringer for utviklingen av samfunnet i Norge.

Dette er en problemstilling som har blitt tatt opp til debatt både blant politikerne på Stortinget og profesjonene i academia denne våren (våren 2014), i sammenheng med at det har kommet et forslag om å grunnlovsfeste prøvingsretten. Dette har møtt motstand, og ett av argumentene som særlig blir brukt, er at man ikke burde overføre mer innflytelse fra de folkevalgte og til dommerne i Høyesterett (Fliflet 2014).

Det er ingen tvil om at Høyesterett har fått større innflytelse som institusjon i løpet av de siste årene, men til tross for dette, og dersom vi skal lytte til Tore Schei (2011) sitt argument om at ”ingenting ved Høyesteretts arbeid er partipolitisk”, kan vi som borgere slippe å være utrolige for at våre representanter på Stortinget ikke lenger har noen reell innflytelse på samfunnsutviklingen. Resultatene fra del 1 av analysen viser at Stortinget og Høyesterett har et gjensidig avhengighetsforhold i deres praktisering av og en felles makt, hvor Høyesterett er opptatt av hva som var meningen til lovgiver da de vedtok loven. I tillegg argumenterer (Sunde 2012) for at dommerne har strenge retningslinjer å arbeide etter, slik at de ikke har grunnlag til å kunne arbeide med andre formål enn med jussen i hovedsetet. Til tross for disse juridiske retningslinjene, blir metodene dommerne arbeider etter, satt på prøve i plenumssaker som er svært komplekse og både juridisk og politisk utfordrende.

6.6 Validitet

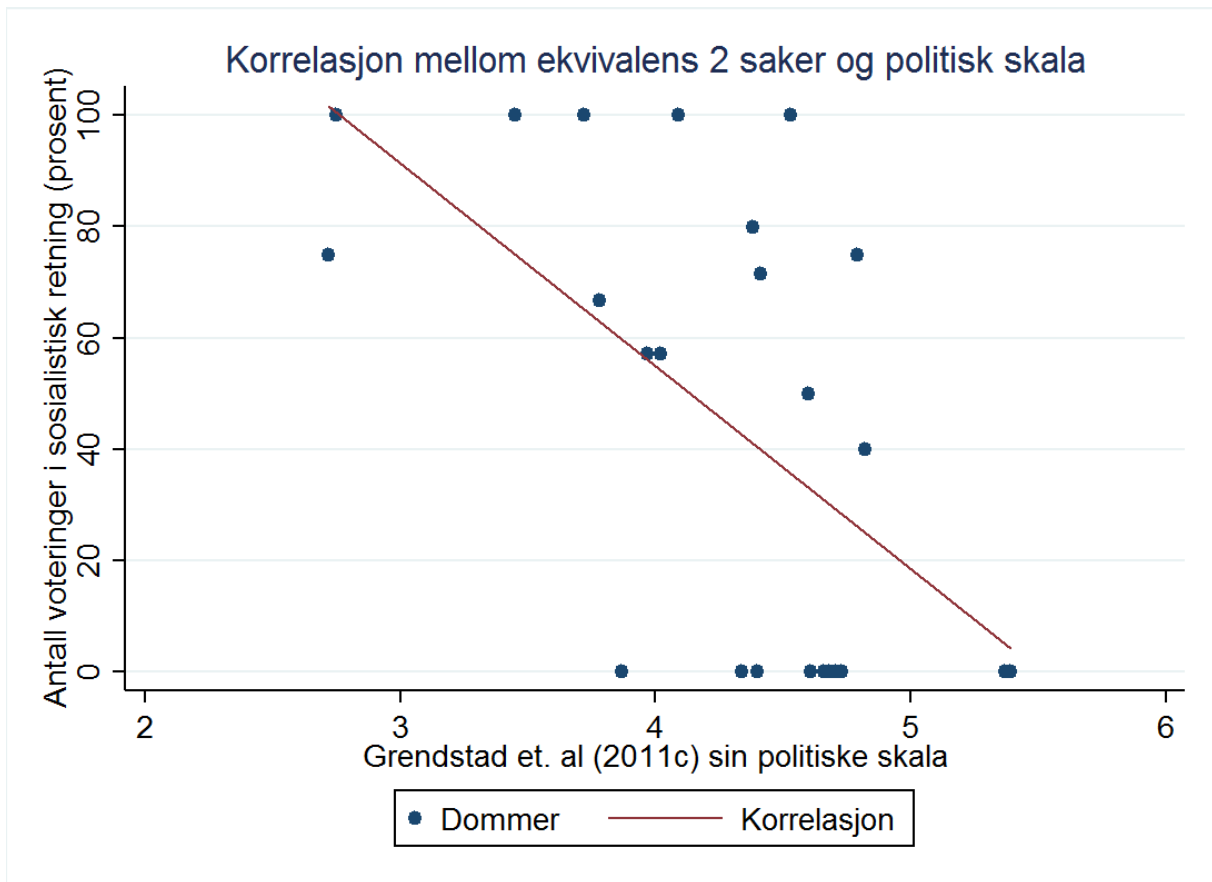
Validitet referer til datamaterialets gyldighet i forhold til problemstillingen som skal besvares. Validiteten vurderes som tilfredsstillende dersom de innsamlede data åpenbart er gode og treffende i forhold til studiens intensjoner (Grønmo 2004). Det finnes to ulike typer validitet. Det er intern og ekstern validitet. I ett av sine åtte punkter om avveininger som kommer som et resultat av valget om å bruke casestudie som forskningsdesign, argumenterer Gerring

(2007) for til at man må gi slipp på noe av den eksterne validiteten til fordel for høy grad av intern validitet. Dette dreier seg om studiet er gjennomført på en tilfredsstillende måte, slik at konklusjonen om årsakssammenhengen er gyldig under de kontrollerte undersøkelsesbetingelsene (intern validitet), kontra om resultatene fra studiet er realistiske og kan generaliseres (ekstern validitet) (Grønmo 2004).

Denne studien har en høy grad av intern validitet først og fremst på grunn av at dataene har en høy grad av reliabilitet. Reliabilitet sier noe om hvor pålitelig datamaterialet er, og graden av samsvar mellom ulike innsamlinger av data om fenomenet basert på samme undersøkelsesopplegg. Det finnes ulike typer av reliabilitet, og en av disse typene er stabilitet. Stabilitet viser til graden av samsvar mellom data om samme fenomen som er samlet inn ved hjelp av undersøkelsesopplegg på ulike tidspunkter (Grønmo 2004). Det vil si at dersom man får de samme resultatene uavhengig av når og hvem som samler de inn, holder dataene en høy grad av stabil reliabilitet. Dataene jeg har brukt i denne studien er tilgjengelig for alle. Referatene fra den politiske diskusjonen i Odelstinget på Stortinget og dommene fra plenumssakene i Høyesterett, er de samme uavhengig av kontekst og person som leser disse tekstene. Analysen baserer seg på data som er relevante, og er de eneste dataene jeg kunne brukt som grunnlag for analyse for å finne svar på problemstillingen, samtidig som de gir lite rom for tolkning. I tillegg til høy reliabilitet, har også tatt i bruk både data – og metodetriangulering, noe som både King et. al (1994), Moses et. al (2012) og Brady et. al (2010) mener er styrkende for validiteten av studiet.

Jeg har tidligere i studiet kommet frem til at mine resultater samsvarer med tidligere forskning gjort av Grendstad et. al(2011c) sine resultater. I modell 4 viser jeg at også min variabel som identifiserer ekvivalens 2-saker, som jeg bruker som en ”kontroll” for resultatene jeg fikk ut av variabelen for ekvivalens 1-saker også samsvarer med tidligere forskning. Grunnen til at jeg har med modell 4 er for å illustrere og vise at dataene jeg baserer analysen min på gir et godt grunnlag til å besvare problemstillingen, nettopp fordi de måler akkurat det jeg ønsker å undersøke.

Modell 4. Korrelasjon mellom ekvivalens 2 og Grendstad et. al (2011c) sin politiske skala.

I modell 4 er Grendstad et. al. (2011c) sin politiske skala plassert på X-aksen, mens min variabel for dommernes voteringer i saker hvor dommerne prøver loven mot Grunnloven eller overstatlige lover, min kontrollvariabel (ekvivalens 2) er plassert på Y-aksen. I modellen er det 23 dommere. Korrelasjonskoeffisienten er negativ på $-0,589$ og korrelasjonen er signifikant på 1% nivå ($0,003$). Det at også variabelen for ekvivalens 2-saker, som jeg bruker som en "kontroll" for å sammenlikne tendensen jeg fant hos dommerne i ekvivalens 1-saker også korrelerer med variabelen til Grendstad et. al. (2011c), fører til at jeg har enda større grunnlag til å si den ideologiske tendensen jeg har funnet hos enkeltdommerne er gjeldende i plenumssaker og konkludere med at det er en ideologisk avspeiling mellom de politiske voteringene på Stortinget og voteringene enkeltdommerne gjør i Høyesterett i plenumssaker. Samtidig understreker denne modellen min påstand om at studiet holder en høy grad av intern validitet ved at datene måler nøyaktig det jeg ønsker å undersøke.

Til tross for samsvar mellom mine resultater og tidligere forskning, er utvalget i min analyse kun basert på plenumssaker, og jeg kan derfor ikke generalisere resultatene til all slags type arbeid dommerne bedriver i Høyesterett, noe som understrekes av Gerring (2007) sitt argument om at man må frasi seg noe av den eksterne validiteten til fordel for sterk intern validitet i casestudiet.

7 Hovedfunn og konklusjon

Problemstillingen jeg skulle besvare i denne studien er: *"Hva er sammenhengen mellom politiske voteringer i Stortinget og voteringer av dommerne i Høyesterett?"*. Denne problemstillingen er så godt som tatt ut fra den politiske dagsorden i Norge denne våren (våren 2014), hvor det er en pågående debatt i Stortinget hvorvidt man skal grunnlovsfeste prøvingsretten eller ikke. Målet med denne problemstillingen er å undersøke forholdet mellom Stortinget og Høyesterett som institusjoner, samtidig som at jeg var interessert i å finne ut om det er en avspeiling mellom de politiske partiene sine voteringer ved lovvedtak, og voteringene til høyesterettsdommerne i plenumssaker hvor de anvender loven i praksis. Dette for å undersøke om jeg kunne avdekke en ideologisk tendens i dommernes voteringer. For å finne svar på dette, har jeg analysert referater fra Odelstinget på Stortinget og plenumssaker i Høyesterett, hvor disse to institusjonene klart opptre som to politiske organer som legger føringer for samfunnsutviklingen. Disse dataene har aldri vært brukt til å studere dommernes adferd i Høyesterett tidligere, noe som i seg selv gjør denne studien interessant, samtidig som at det er et bidrag i den statsvitenskapelige forskningen på dommeradferd i Høyesterett i Norge.

Det er skrevet i Grunnloven av 1814 at makten i Norge skal fordeles på tre ulike institusjoner, hvor prinsippet om maktfordeling slår fast at Stortinget skal være den lovgivende makt, regjeringen skal være den utøvende makt og domstolene skal være den dømmende makt. Dette er et av de grunnleggende verdiene som demokratiet i Norge bygger på. Det er nå 200 år siden Grunnloven ble skrevet og det har skjedd store samfunnssendinger, både i Norge og internasjonalt. Dette har blant annet ført til at Norge har inngått overstatlige samarbeider med andre land, noe som har ført til at Stortinget ikke lenger er den eneste institusjonen som utarbeider lover som er gjeldene for Norge. EU med sine konvensjoner og traktater, FN og menneskerettighetsdomstolen i Haag fastsetter felles regler som er gjeldende for alle landene som har inngått samarbeidene. Dette er en av grunnene til at Høyesterett har fått større

innflytelse som en maktinstitusjon de siste årene, hvor man ser at det er en forskyving av ansvar og arbeidsoppgaver fra de folkevalgte og over til embetsmennene på grunn av deres fagkompetanse. Ikke bare har Høyesterett fått mer ansvar ved implementering av lover og direktiver fra overstatlig nivå, men Høyesterett skal også utvikle prejudikat for å bevare Norge som en rettsstat, samtidig som de tar opp saker i plenum av politisk karakter hvor de må fordele goder og byrder i samfunnet. Dette er grunnene til at maktfordelingsprinsippet har fått en ny formulering ved at Stortinget og Høyesterett i praksis deler en felles makt (Grendstad et. al 2013).

Etter å ha analysert dataene jeg har samlet inn, kan jeg besvare problemstillingen min tilfredsstillende ved at jeg har kommet frem til at sammenhengen mellom politiske voteringer i Stortinget og voteringer i Høyesterett er at disse to institusjonene har et gjensidig avhengighetsforhold i deres arbeid med rettsutvikling i Norge. Disse to institusjonene tar hensyn til hverandre i deres arbeid og deler en felles makt. I tillegg har jeg kommet frem til at man kan se en ideologisk tendens i voteringene til enkelte av dommerne i Høyesterett som avspeiler ideologiske holdninger i Stortinget. Stortinget og Høyesterett deler ikke bare en felles makt, men også en felles ideologi. Resultatene fra denne studien samsvarer også med tidligere forskning gjort av Grendstad et. al. (2011c).

7.1 Forslag til videre forskning

Dommerne i Høyesterett er meget sentrale aktører i utviklingen av samfunnet i Norge, og videre forskning på deres arbeid er både interessant og relevant hvor ett av målene bør være å gjøre Høyesterett mer transparent og kjent for folk flest.

I dette studiet har jeg ikke kontrollert for andre variabler som kan være med på å påvirke dommernes voteringer i plenumssaker. Dette hadde imidlertid vært interessant å undersøke ved å teste om dommernes personlige egenskaper med kjønn, alder, fødested og tidligere yrkeserfaring påvirker hvordan dommerne voterer i plenumssaker. Dersom dette skal gjennomføres kan man ta i bruk dataene fra dette studiet, og legge til flere variabler. Da er det naturligvis bedre og ta i bruk statistisk metode som forskningsdesign.

Et annet spennende forskningsprosjekt som ikke går på den samme problemstillingen, men som kan være med på å utvikle kunnskapen om arbeidet i Høyesterett, kan være å se nærmere på hvilke av sakene som blir sendt til Høyesterett, som blir tatt opp av Ankeutvalget til behandling, og hvilke saker som får avslag. Både ved å undersøke grunnene til at nettopp

disse sakene blir tatt opp, og om det er noen fellestrekk ved disse sakene. Dette kan utføres kvalitativt ved hjelp av både tekstanalyse av sakene, eller statistisk analyse. Dette er et tidkrevende arbeid, men interessant i å føre forskningen på Høyesterett videre.

Litteratur

- Adcock, Robert og David Collier (2001). "Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research". *American Political Science Review* no. 95 (3):529-546.
- Andenæs, Johs. (1965a). "Høyesterett som politisk organ". *Lov og Rett*: 22-43.
- Andenæs, Johs. (1965b). "Jus og politikk". *Lov og Rett*: 456-465.
- Andenæs, Johs. (1990). "Jus og politikk. Samspill og konflikt". *Lov og Rett*:414-424.
- Arend Lijhpart (1991). "Constitutional Choices for New Democracies". *Journal of Democracy* no 2(1):72-84.
- Askeland, Bjarte (2003). "Rettskildelærens utvikling I rettssteoretisk belysning». *Jussens Venner*: 38:8-23
- Bentsen, Henrik Litlere (2012). Vår evne til å kompromisse. Flernivåanalyse av årsakene til dissens i straffesaker i Høyesterett fra 1996 til 2011, masteroppgave. Instituttet for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen.
- Bernt, Jan Fridthjof , Endre Stavang, David R. Doublet og Cecilie Høigård (1999). *Juss, samfunn og rettsanvendelse*. Oslo:Ad notam Gyldendal.
- Bardy, Henry E og David Collier (2010). *Rethinking social inquiry. Diverse tools, shared standards*. Second edition. Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Brace, Paul og Melinda Gann Hall (1993). "Integrated Models of Judicial Dissent". *The Journal of Politics* no.55(4):914-935.
- Brace, Paul og Melinda Gann Hall (1995). "Studying Courts Comparatively: The View from the American States" *Political Research Quarterly* no. 48 (1):5-29.
- Creswell, John W (2013). *Qualitative inquiry and research design. Choosing among five approaches*. Third edition. SAGE Publications, Inc.
- Cross, Frenk B. (1997). "Political Science and the New Legal Realism: A Case of Unfortunate Interdisciplinary Ignorance". *Northwestern University Law Review* no 92 (1):251-326.
- Dyevre, Arthur (2008). "Miking Sense of Judicial Lawmaking: a Theory of Theories of Adjudication". "EUI Working Papers (MWP 2008/2009).
- Dyevre, Arthur (2010). "Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behavior". *European Political Science Review* no. 2(2):297-327.
- Eckhoff, Torstein (1976). «Høyesterett og politikk». *Morgenbladet* 05.02.1976.
- Eckhoff, Torstein (2001). *Rettskildelære* (5. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Engstad, Nils Asbjørn (2012). «Dommernes uavhengighet i en utkant av Europa» i Nils Asbjørn Engstad, Astrid Lærdal Frøseth og Bård Tønder (red.) *Dommernes uavhengighet*.267-292. Fagbokforlaget.
- Epstein, Lee and Tonja Jacobi (2010). "The Strategic Analysis of Judicial Decisions" *Annual Review of Law and Social Science* no. 6:341-358.

- Epstein, Lee og Jack Knith (2000). "Toward a Strategic Revolution in Juridical Politics: A look Back, A look Ahead". Sage Publications, Inc. no.3:625-661.
- Fliflet, Arne (2014). "Hvorfor endre Grunnloven nå?". Aftenposten, 28.04.2014:8.
- Freedomhouse.no (2014). <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2013>. (19.03.2014).
- Friedman, Barry (2006). "Taking Law Seriously". Perspectives on Politics no. 4(2):261-276
- George, Alexander L. og Andrew Bennett (2004). Case studies and theory development in the social sciences. MIT Press. Cambridge, Massachusetts. London, England.
- George, Tracey E. og Lee Epstein (1992). "On the Nature of Supreme Court Decision Making". The American Political Science Review, 86 (2):323-337.
- Gerring, Johan (2007). Case study research. Principles and practices. Cambridge University Press.
- Gisle, Jon, Kristian Andenæs, Jan Fridthjof Bernt, Jon Bing, Erik Magnus Boe, Tore Bråthen, Kirsti Strøm Bull, Thor Falkanger, Arnhild Dordi Gjønnes, Magnus Matningsdal, Gry Nilsen og Magnus Aarbakke (2007). Jusleksikon. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Gibson, James L (1983). "From simplicity to complexity. The development of theory in the study of judicial behavior". Political Behavior no. 5(1):7-49.
- Gloppen, Siri, Bruce M. Wilson, Roberto Gargarella, Elin Skaar og Morten Kinander (2010). Courts and Power in Latin America and Africa. New York: Palgrave Macmillan.
- Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2010a). "Revealed Preferences of Norwegian Supreme Court Justices". Tidsskrift for Rettsvitenskap no 123 (1):73-101.
- Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2010b). Høyesterett som politisk organ. Stat og styring no.4: 30-31.
- Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2011a). "When Justices Disagree. The influence of ideology and geography on Economic Voting on the Norwegian Supreme Court." Retfærd no. 34(2).
- Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2011b). "Judicial behaviour on the Norwegian Supreme Court, 1945-2009. Determining the effects of extra-legal forces on the justices' votes: The case of "government friendly" voting". Paper prepared for the presentation at 2nd Conference on Democracy as Idea and Practice. University of Oslo, January 13-14, 2011.
- Grendstad, Gunnar William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2011c). "Ideologi og grunnholdninger hos dommerne i Norges Høyesterett". Lov og Rett, no. 50(4): 240-253.
- Grendstad, Gunnar, William R. Schaffer og Eric N. Waltenburg (2013). "Høyesterettsdommerne som Grunnlovens voktere. Prøvingsretten i 26 plenumsdommer med dissens, 1925-2010" i Eirik Holmøyvik (red.) Tolkninger av Grunnlova. Om forfatningsutviklinga 1814-2014. 404-423. Oslo: Pax Forlag.
- Grendstad, Gunnar, William R. Shaffer og Eric N. Waltenburg (2014). "Høyesterettsdommerne er politisk farget – Svar til Morten Nadim" Lov og rett no. 53 (2):109-124.
- Grønmo, Signum (2004). Samfunnsvitenskaplige metoder. Fagbokforlaget.
- Goertz, Gary (2006). Social Science Concepts. A User's Guide. Princeton University Press. Princeton and Oxford.
- Helland (2013). "Grunnlovstekstens betydning for forfatningens rekkevidde – Norske særtrekk i en komparativ kontekst" i Eirik Holmøyvik (red.) Tolkninger av Grunnlova. Om forfatningsutviklinga 1814-2014. 221-251. Oslo: Pax Forlag.

- Hettinger, Virginia A, Stefanie A. Lindquist og Wendy L. Martinek (2004). "Comparing Attitudinal and Strategic Accounts of Dissenting Behavior on the U.S Courts of Appeals". *American Journal of Political Science* no. 48(1):123-137.
- Hwong, Thaddeus (2006). *A Quantitative Exploration on Judicial Decision Making in Canadian Income Tax Cases*. York University.
- Høyesterett.no (2013). <http://www.domstol.no/hoyesterett> (10. september 2013, 09.53).
- Transparency.no (2014). (<http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>) (19.03.2014).
- Jacobsen, Terje Kolbu (2012). *An Analysis of Norwegian Supreme Court Decisions*, masteroppgave. Instituttet for Sammenliknendepolitikk, Universitetet I Bergen.
- Kinander, Morten (2002). "Trenger man egentlig reelle hensyn?" *Lov og Rett* no.1(2)224-241.
- King, Gary, Robert O. Keohane og Sidney Verba (1994). *Designing Social Inquiry. Scientific inference in qualitative research*. Princeton university press.
- Kjønstad, Asbjørn (2006). *Reelle Hensyn som Rettskilde*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kolsrud, Kjetil (2014). "Klart for hemmelige dommerambisjoner". *Aftenposten*, søndag 9. Mars 2014:3
- Lijphart, Arend (1971). "Comparative Politics and the Comparative Method". *The American Political Science Review* no. 3(65): 682-693.
- Lijpard, Arend (1991). "Constitutional Choices for New Democracies". *Journal of Democracy* no.1(2): 72-84. (
- Lovdata.no (2013). <http://lovdata.no/>. (Oktober 2013-december 2013).
- Mahoney, James, og Dietrich Rueschemeyer (2003). *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. Cambridge: University Press.
- Matningsdal, Magnus (2006). "Høyesterett som straffedomstol etter to-instansereformen". *Lov og Rett* no.07:430-459.
- Mellbye, Axel, J. og Karl-Erik Kval (2012). *Politikk og makt. Programfaget politikk og menneskerettigheter*. Cappelen Damm.
- Midtbø, Tor (2012). *STATA - en entusiastisk innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moses, Jonathon W. og Torbjørn L. Knutsen (2012). *Ways of knowing. Competing Methodologies in Social and Political Research*. Palgrave Mcmillian.
- Nadim, Morten (2013). "Er Høyesterettsdommerne politisk farget? – En undersøkelse av 17 dommeres votum i dissenssaker»: *Lov og Rett* nr. 10.
- Nordby, Trond (2004). *I politikens sentrum*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU.1999."Domstolene I samfunnet. Administrativ styring av domstolene. Utnevnelser, sidegjøremål, disiplinervedtak. Midlertidige dommere. «Norges offentlige utredninger 1999:19. Oslo: Det kongelige justis-og politidepartementet. 1999.
- Oxfordreferences.com (2013). (<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199290543.001.0001/acref-9780199290543-e-1319>) (18.mars 2014.)
- Pinello, Daniel R. (1999). "Linking Party to juridical ideology in American Courts: A Meta-analysis". *The justice System Journal* no. 20 (3):219-254.
- Przeworski, Adam, og Henry Teune(1970). *The Logic of Comparative Social Inquiry*. John Wiley & Sons: New York.

- Ragin, Charles C (1987). *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. University of California Press: Berkeley.
- Regjeringen.no (2013). <http://www.regjeringen.no/nb.html?id=4> (11. november 2013).
- Ringdal, Kristen (2007). *Enhet og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Ryssdal, Anders (2012). "Domstolenes og dommernes samfunnsbetydning" i Nils Asbjørn Engstad, Astrid Lærdal Frøseth og Bård Tønder (red.) *Dommernes uavhengighet. Den norske dommerforening 100 år*.463-479. Fagbokforlaget.
- Rønning, Rolf (2009). *Vårt politiske Norge. En innføring i stats-og kommunalkunnskap*. 3. utgave. Fagbokforlaget.
- Schei, Tore (2008): "Høyesterett inn i det 21. Århundre". Presentasjon holdt i desember 2008, <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Om-Hoyesterett/Artikler-og-foredrag/>.
- Schei, Tore (2010). "Arbeid med domsskriving i Høyesterett" i Wegard K. Bergli, Lars Fauske, Mariette Garborg, Jon G Fliflet og Ingvill H. Rørvik (red.) *Domstolnøkkel*. 13-16. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Schei, Tore (2011). "Har Høyesterett en politisk funksjon?", *Lov og Rett* (2):319-335.
- Schei, Tore (2012). "Domstolens og dommernes uavhengighet og forholdet til de øvrige statsmakter" i Nils Asbjørn Engstad, Astrid Lærdal Frøseth og Bård Tønder (red.) *Dommernes uavhengighet. Den norske dommerforening 100 år*. 15-37. Bergen: Fagbokforlaget.
- Segal, Jeffrey A., og Harold J. Spaeth (2002). *The supreme Court and the Attitudinal Model Revisited*. New York: Cambridge.
- Sejersted, Fredrik (2013). «Det elastiske panser» i Eirik Holmøyvik (red.) *Tolkninger av Grunnlova. Om forfatningsutviklina 1814-2014*. 35-109. Oslo: PAX Forlag A/S.
- Seip, Jens Arup (1965a). "Den norske høyesterett som politisk organ". *Lov og Rett*: 1-21.
- Seip, Jens Arup (1965b). "Jus og politikk". *Lov og Rett*, 396-423.
- Seip, Jens Arup(1965c). "Replikk til professor Andenæs". *Lov og Rett*, 456-464.
- Skiple, Jon Kåre (2012). *Høyesterett er først og fremst en kollegial domstol. Fleirivåanalyse av effekten av ideologi på individ og saksnivå på dommarar sine vota i økonomiske saker i Norge sin Høgsterett i tidsperioden 1991-2011*, Masteroppgave. Instituttet for Sammenliknende politikk, Universitet i Bergen.
- Skocpol, Theda (2003). "Doubly Engaged Science" I Mahoney, James og Rueschemeyer, Dietrich (red.). *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. 407-428. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skog, Ole-Jørgen (2010). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo:Gyldendal Akademisk.
- Skoghøy, Jens Edvin A. (2010). "Dommeratferd og dommerbakgrunn. Særlig om yrkesbakgrunnens betydning for utfallet av tvister mellom private og det offentlige". I Göran Lambertz, Stefan Lindskog and Mikael Möller (red). *I Festskrift til Torgny Håstad*. 711-726. Uppsala.
- Skåre, Jan (1999). "Betydningen av Høyesteretts sammensetning". *Lov og Rett* no. 2:67-77.
- Smith, Carsten (1975). "Domstolene og rettsutviklingen". *Lov og Rett*, 292-319.
- Smith, Carsten (1990). "Jus og politikk. Samspill og konflikt". *Lov og rett*, 425-429.
- Smith, Carsten (2000). "Stortinget og domstolene". *Nytt Norsk Tidsskrift* 17(2), 135-142.
- Smith Eivind (1993). *Høyesterett og folkestyret. Prøvingsretten overfor lover*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Smith, Eivind (2012). "Høyesterett som statsmakt – innordnet, men uavhengig?" i Nils Asbjørn Engstad, Astrid Lærdal og Bård Tønder (red.) *Dommernes uavhengighet, den norske dommerforening 100 år. 149-108*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Stortingsforhandlinger del 8 (1931-2008)
- Sunde, Jørn Øyrehagen (2011). "Juss mellom makt, merksomed og kritikk". *Dag og Tid*, 06.05.2011.
- Sunde, Jørn Øyrehagen (2012). "Andre premiss og anna resultat – refleksjoner kring politikk, Høgsterett og dissensar". *Tidskrift for Rettsvitenskap* no. 125 (1-2): 168-204.
- Tate, C. Neal (1981). "Personal Attribute Models of the Voting Behaviour of U.S. Supreme Court Justices" *Liberalism in Civil Liberties and Economics Decisions, 1946-1978*. *American Political Science Review* no. 75 (2):355-367.
- Tate, C. Neal og Roger Handberg (1991). "Time Binding and Theory Building in Personal Attribute Models of Supreme Court Voting Behavior, 1916-88". *American Journal of Political Science* no. 35 (2):460-480.
- Tiller, Emerson H., og Frank B. Cross (2006): "What is Legal Doctrine?" *Northwestern University Law Review* no. 100 (1):517-534.
- Transparency.no (2014). <http://www.transparency.no/> (14. Februar 2014).
- Tverrberg, Arnulf (2013). "Det graderte grunnlovsvernet ved tolkning av Grunnloven og prøving av lovers grunnlovsmessighet" i Eirik Holmøyvik (red.) *Tolkningar av Grunnlova. Om forfatningsutviklina 1814-2014*. 256-294. Oslo: PAX Forlag A/S.
- Unah, Isaac og Ange-Marie Hancock (2006). "U.S Supreme Court Decision Making, Case Salience, and the Attitudinal Model". *Law and Policy* no. 28 (3):295-320.
- Yin, Robert K (2009). *Case study research. Design and Methods*. SAGE Publications, Inc.
- Østbø, Ivar Buch (1995). "Stortinget. All makt i denne sal". *Håndbok: Stortingsbygningen og Stortingets virksomhet*. Chr. Schibsteds Forlag A/S, Oslo.
- Østerud, Øyvind (2012). "Domstolsmakt og rettsrevolusjon" i Nils Asbjørn Engstad, Astrid Lærdal Frøseth og Bård Tønder (red.) *Dommernes uavhengighet. Den norske dommerforening 100 år. 425-441*. Bergen: Fagbokforlaget.

Appendix

Appendix 1. Tabell 8. Oversikt over alle plenumssakene mellom 1976 og 2013.

Sak nummer	Sak	Lov	Sosdem	votaS	1	2	votaH	retning	HR
1	Rt-2013-1345	Strukturkvoteforskriften 2007	.	1	.	1	0	1	0
2	Rt-2012-1985	Utlendingsloven §38	.	.	0	1	0	1	0
3	Rt-2012-2039	Utlendingsloven §38	.	.	0	1	0	1	0
4	Rt-2010-1445	Straffeloven §§102, 103	.	.	0	0	1	1	1
5	Rt-2010-1228	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
6	Rt-2010-535	Instruks av 14. september 2007	.	1	.	0	1	1	1
7	Rt-2010-234	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
8	Rt-2010-143	Skatteloven. Overgangsreglene fra 14. desember 2007	.	1	0	1	0	1	1
9	Rt-2009-1617	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
10	Rt-2009-750	EMK art. 6	.	.	.	.	.	.	.
11	Rt-2009-773	EMK art. 6	.	.	.	.	.	.	.
12	Rt-2009-459	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
13	Rt-2009-454	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
14	Rt-2007-1306	Tomtefesteloven §33	.	.	.	.	.	.	.
15	Rt-2007-1308	Tomtefesteloven §37	.	1	1	1	0	1	1
16	Rt-2007-1281	Tomtefesteloven §33	.	1	1	0	1	0	0
17	Rt-2007-705	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
18	Rt-2006-1409	Ligningsloven §§10-2 10-4	.	.	.	.	.	.	.
19	Rt-2006-1188	Domstoloven §106	.	.	.	.	.	.	.
20	Rt-2006-293	Skatte og avgiftsloven. Endringer 21. desember 2001	.	0	1	1	0	1	1
21	Rt-2006-89	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
22	Rt-2006-1365	Bilansvarsloven §7	.	.	.	.	.	.	.
23	Rt-2005-1217	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
24	Rt-2005-833	Straffeloven §§195,196	.	.	.	.	.	.	.
25	Rt-2003-359	Straffeprosessloven §392	.	.	.	.	.	.	.
26	Rt-2003-195	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
27	Rt-2002-1618	Straffeloven §135a	.	1	1	1	0	1	1
28	Rt-2002-509	Ligningsloven §§§10-2,10-4	.	1	1	0	1	1	0
29	Rt-2002-497	Ligningsloven §§10-2 10-4 12-1	.	1	0	0	1	0	1
30	Rt-2002-557	EMK protokoll 7 art. 4Ligningsloven §§10-2 10-4	.	.	.	.	.	.	.
31	Rt-2001-769	Reinfriftsloven §2	.	.	0	0	0	1	.
32	Rt-2000-1811	Bilansvarsloven §7	.	.	0	0	1	1	0
33	Rt-2000-1332	Plenumslov	.	.	.	.	.	.	.
34	Rt-2000-1323	Domstoloven §108	.	.	.	.	.	.	.
35	Rt-2000-996	Ligningsloven §§10-2 10-4	.	1	1	0	1	0	.
36	Rt-2000-699	Domstoloven §§106,108	.	.	.	.	.	.	.
37	Rt-1998-238	Barneloven §24	.	.	.	.	.	.	.
38	Rt-1998-243	Barneloven §24	.	.	.	.	.	.	.
39	Rt-1998-219	Barneloven §24	.	.	.	.	.	.	.
40	Rt-1998-28	Domstoloven §§§127 129 131	.	.	.	.	.	.	.
41	Rt-1997-1821	Straffeloven §135a	.	.	.	.	.	.	.
42	Rt-1997-1758	Domstoloven §§106 108	.	.	.	.	.	.	.
43	Rt-1996-1415	Folketrygdeloven §§7-7 8a	.	0	0	0	1	0	0
44	Rt-1996-1440	Folketrygdeloven §§6-4 6-6	.	0	0	1	0	1	0
45	Rt-1996-1413	Domstoloven §§106 108	.	.	.	.	.	.	.
46	Rt-1996-547	Ekspropriasjonserstatningsloven av 1984	.	0	1	1	0	0	1
47	Rt-1996-521	Ekspropriasjonserstatningsloven av 1984 §5	.	0	1	1	0	0	1
48	Rt-1996-520	Domstoloven §§106 108	.	.	.	.	.	.	.
49	Rt-1990-284	Avtaleloven §36	.	1	0	1	0	1	0
50	Rt-1988-295	Altaleloven §36 Tomtefesteloven §14	.	1	1	1	0	1	0
51	Rt-1988-276	Altaleloven §36 Tomtefesteloven §14	.	1	1	1	0	1	0
52	Rt-1987-80	Lov om naturvern av 19. juni 1970	.	0	1	0	1	0	0
53	Rt-1987-79	Domstoloven §106	.	.	.	.	.	.	.
54	Rt-1986-178	Lov om forandring i lovgivningen i Høyesterett	.	.	0	0	0	1	.
55	Rt-1983-477	Militærnekerloven §1	.	0	1	1	0	0	0
56	Rt-1983-490	Domstoloven §§106 108	.	.	.	.	.	.	.
57	Rt-1979-572	Aksjeloven §§13-3 2	.	1	1	0	1	0	0
58	Rt-1977-24	Ekspropriasjonserstatningsloven §§4 5	.	1	1	0	1	1	0
59	Rt-1976-50	Ekspropriasjonserstatningsloven §§ 4 5	.	.	.	.	.	.	.
60	Rt-1976-1	Ekspropriasjonserstatningsloven §§ 4 5	.	1	1	1	0	1	1
61	Rt-1976-57	Ekspropriasjonserstatningsloven § 5	.	.	.	.	.	.	.
62	Rt-1976-65	Domstoloven § 108	.	.	.	.	.	.	.

Forklaringer på hva jeg mener med de ulike forkortelsene i første rad av tabell 8:

Sak nummer: Sakene er satt opp i kronologisk rekkefølge etter når de ble behandlet i plenum i Høyesterett.

Sak: Plenumssaken i Høyesterett.

Lov: Hvilken lov som var den sentrale i plenumssaken.

Sosdem: Om loven som var den sentrale i plenumssaken ble vedtatt i sosialdemokratisk retning på Stortinget eller ikke.

votaS: Partipolitiske voteringer i Stortinget. Om loven ble enstemmig vedtatt eller om den ble vedtatt til tross for at enkelte partier var imot lovforslaget.

1: Ekvivalens 1-saker

2: Ekvivalens 2-saker

votaH: Om dommen i Høyesterett ble enstemmig vedtatt, eller om en eller flere dommere dissenterte.

retningHR: Hvilken ideologisk retning dommen i Høyesterett tok. Om dommerne i Høyesterett brukte loven i samme politiske retning som lovgiver, eller om de tolket loven i motsatt retning.

Operasjonalisering og koding i de ulike variablene er forklart i kapittel 6 (datakapitlet).

Appendix 2. Tabell 9. Frekvens over antall ganger enkeltdommerne har votert i sosialdemokratisk eller borgerlig retning i ekvivalens 1-saker.

Dommer	Sosialdemokratisk	Bergelig	Totalt sosialdemokratisk	Totalt borgerlig
Tønder (2006-2014)	1 1 1	1	3	1
Tjomsland(1991-2014)	1 1 1 1	1 1 1 1	4	4
Matningsdal (1997-2014)	1 1 1 1 1	1	5	1
Stabel (2001-2014)	1 1 1 1 1	1 1	5	2
Endresen (2006-2014)	1 1 1 1		4	0
Indreberg (2007-2014)	1 1 1	1	3	1
Webster (2009-2014)	1 1 1		3	0
Noer (2010-2014)	1 1 1		3	0
Bull (2011-2014)	1 1	1	2	1
Normann (2010-2014)	1 1		2	0
Øie (2004-2014)	1 1 1	1	3	1
Matheson (2009-2014)	1	1 1	1	2
Kallerud (2011-2014)	1	1	1	1
Gjølstad (1988-2014)	1 1 1	1 1 1	3	3
Skoghøy (1998-2014)	1 1	1 1 1 1 1	2	5
Bårdsen (2008-2014)		1 1 1	0	3
Falkanger (2010-2014)		1 1 1	0	3

Utgård (1999-2014)	1 1 1	1 1 1	3	3
Bergsjø (2012-2014)		1 1	0	2
Schei (1986-2014)	1 1 1	1 1 1 1 1	3	5
Flock (1996-2010)	1 1 1		3	0
Lund (1990-2009)		1 1 1 1		4
Riber-Mohn (1997-2007)		1 1	0	2
Aasland (1979-2006)	1 1 1 1 1 1 1	1	7	1
Gussgard (1990-2010)	1 1 1	1 1	3	2
Stang-Lund (1995-2009)	1 1	1 1	2	2
Oftedal Broch (1996-2008)	1	1	1	1
Bruzelius (1997-2011)	1	1	1	1
Støle (2002-2010)	1	1	1	1
Coward (1996-2010)		1	0	1
Mitsem (2002-2005)		1	0	1
Dolva (1984-2004)	1 1 1 1 1 1	1	6	1
Smith (1991-2002)	1 1	1	2	1
Bugge (1982-2000)	1 1 1	1 1 1 1	3	4
Aarbakke (1994-2002)	1 1	1	2	1
Hellesylt (1979-1997)	1 1 1 1 1	1 1	5	2
Skåre (1978-1998)	1 1 1 1 1	1 1	5	2
Holmøy (1976-2001)	1 1 1	1 1 1 1	3	4
Sindig-Larsen (1977-1997)	1 1 1	1 1 1 1	3	4
Backer (1985-1997)	1 1 1 1 1	1	5	1
Christiansen (1974-1996)	1 1 1 1 1	1	5	1
Langvand (1984-1996)	1 1 1 1 1		5	0
Sandene (1974-1982)	1 1 1	1	3	1
Røstad (1976-1993)	1	1 1 1	1	3
Philipson ()	1	1 1	1	2
Halvorsen (1983-1995)	1 1 1	1	3	1
Endresen (1959-1978)		1 1 1 1	0	4
Michelsen (1972-1990)	1 1 1	1 1	3	2
Schweigaard Selmer (1971-1990)	1 1	1 1	2	2
Ryssdal (1969-1984)	1	1	1	1
Bølviken (1968-1984)	1	1	1	1
Blom (1968-1986)		1 1	0	2
Tønseth ()		1 1	0	2
Løchen (1977-1985)		1	0	1
Stabel (1. gen) (1963-1982)	1		1	0
Lorentzen (1972-1979)		1	0	1
Mellbye (1988-1992)		1	0	1
Heiberg (1952-1978)		1	0	1
Leivestad (1858-)		1	0	1
Elstad (1973-1983)	1		1	0
Roll-Matthiesen (1958-)	1		1	0
Gundersen(1967-1977)	1		1	0
Bendiksby (1952-1977)	1		1	0

(Tabellen viser en er frekvensfordeling over de 15 plenumssakene som det er en perfekt sammenheng mellom den politiske debatten i Stortinget (ekvivalens 1-saker)

Appendix 3. Tabell 10. Frekvens over antall ganger enkeltdommerne har votert i sosialdemokratisk eller borgerlig retning i ekvivalens 2-saker.

Dommer	Sosialdemokratisk	Bergelig	Totalt sosialdemokratisk	Totalt borgerlig
Tønder (2006-2014)		1 1	0	2
Tjomsland(1991-2014)	1 1 1 1	1 1 1	4	3
Matningsdal (1997-2014)	1 1 1 1	1	4	1
Stabel (2001-2014)	1 1 1	1	3	1
Endresen (2006-2014)	1 1		2	0
Indreberg (2007-2014)	1		1	0
Webster (2009-2014)		1	0	1
Noer (2010-2014)	1		1	0
Bull (2011-2014)			0	0
Normann (2010-2014)		1	0	1
Øie (2004-2014)	1 1		2	0
Matheson (2009-2014)		1	0	1
Kallerud (2011-2014)			0	0
Gjølstad (1988-2014)		1 1 1	0	3
Skoghøy (1998-2014)	1 1 1 1 1	1 1	5	2
Bårdsen (2008-2014)		1 1 1	0	3
Falkanger (2010-2014)		1	0	1
Utgård (1999-2014)	1 1 1 1	1 1 1	4	3
Bergsjø (2012-2014)			0	0
Schei (1986-2014)	1 1	1 1 1	2	3
Flock (1996-2010)	1 1 1	1	3	1
Lund (1990-2009)	1 1	1 1 1 1	2	4
Riber-Mohn (1997-2007)	1 1	1 1	2	2
Aasland (1979-2006)	1 1	1 1 1	2	3
Gussgard (1990-2010)	1 1	1 1	2	2
Stang-Lund (1995-2009)	1 1	1 1 1	2	3
Oftedal Broch (1996-2008)	1	1 1 1	1	3
Bruzelius (1997-2011)	1 1	1	2	1
Støle (2002-2010)		1	0	1
Coward (1996-2010)	1		1	0
Mitsem (2002-2005)			0	0
Dolva (1984-2004)	1 1	1 1	2	2
Backer (1985-1997)		1 1	0	2
Smith (1991-2002)		1 1		2
Bugge (1982-2000)		1 1	0	2
Aarbakke (1994-2002)	1	1	1	1
Hellesylt (1979-1997)		1 1	0	2
Skåre (1978-1998)		1 1	0	2
Holmøy (1976-2001)	1 1 1	1 1	3	2
Sindig-Larsen (1977-1997)	1	1 1	1	2
Christiansen (1974-1996)	1 1	1	2	1
Langvand (1984-1996)		1	0	1
Sandene (1974-1982)		1	0	1
Røstad (1976-1993)	1	1	1	1
Philipson ()		1	0	1
Halvorsen (1983-1995)		1	0	1
Endresen (1959-1978)	1	1 1	1	2
Michelsen (1972-1990)	1	1 1	1	2
Schweigaard	1	1 1	1	2

Selmer(1971-1990)				
Ryssdal (1969-1984)	1 1		2	0
Bølviken (1968-1984)	1		1	0
Blom (1968-1986)	1 1		2	0
Tønseth ()	1 1		2	0
Løchen (1977-1985)				
Stabel (1. gen) (1963-1982)	1 1		2	0
Lorentzen (1972-1979)	1	0	1	0
Mellbye (1988-1992)		1	0	1
Heiberg (1952-1978)	1		1	0
Leivestad (1858-)		1	0	1
Elstad (1973-1983)	1 1		2	0
Roll-Matthiesen (1958-)			0	0
Gundersen(1967-1977)	1		1	0
Bendiksby (1952-1977)	1		1	0
Møse (2009- nå permisjon nå på grunn av at han jobber i Eu domstolen for menneskerettigheter)		1 1	0	2
Støle (2002 -)	1		1	0
Frisak (2000-2001)	1	1	1	1
Haug (1994-1995)	1		1	0

(Tabellen viser en er frekvensfordeling over de elleve plenumssakene hvor det er ekvivalens 2, altså i saker hvor det ikke er en perfekt sammenheng mellom den politiske debatten i Odelstinget i Stortinget og det juridiske spørsmålet som er tatt i Høyesterett, men Høyesterett prøver loven opp mot Grunnloven eller overstatlige lover)